

Strategia

Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego w 2015 roku

www.wrota.warmia.mazury.pl

Spis treści

1. GOSPODARKA.....	4
1.1. Sytuacja makroekonomiczna i struktura gospodarki	5
1.2. Przedsiębiorczość, inwestycje i innowacje	12
1.3. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	21
2. SPOŁECZEŃSTWO	23
2.1. Demografia i migracje	23
2.2. Rynek pracy	27
2.3. Sytuacja ekonomiczna społeczeństwa	33
2.4. Edukacja.....	34
2.5. Dostęp do usług publicznych.....	36
3. INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO.....	41
3.1. Transport	41
3.2. Infrastruktura techniczna i komunalna	44
3.3. Obszary wiejskie i rolnictwo	48
3.4. Ochrona środowiska	51
3.5. Turystyka	54
Aneks – wskaźniki statystyczne	57

1. GOSPODARKA

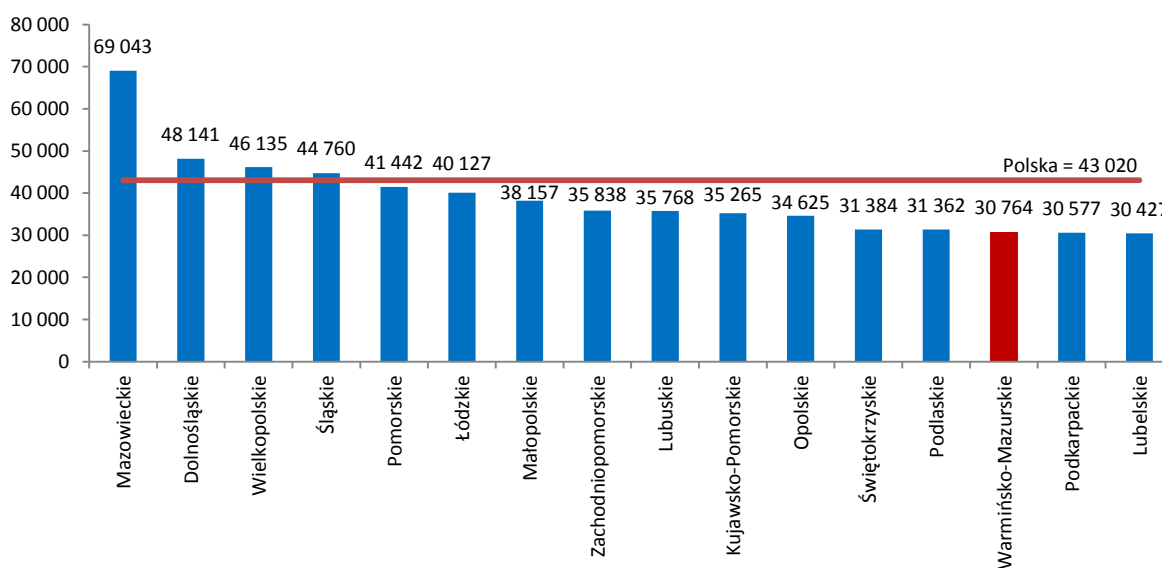
1.1. Sytuacja makroekonomiczna i struktura gospodarki

Województwo warmińsko-mazurskie, w skali kraju, należy do grona regionów o relatywnie niskim poziomie rozwoju gospodarczego. Taki stan rzeczy wynika z wielu czynników, które w głównej mierze nie zależą bezpośrednio od działań władz samorządowych, lecz stanowią wypadkową wielu innych zróżnicowanych czynników¹. Główną barierą rozwoju gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego jest jego peryferyjne położenie, które charakteryzuje się znaczną odległością od światowych i europejskich centrów gospodarczych i rynków zbytu. Region Warmii i Mazur jest także oddalony od głównych ośrodków gospodarczych oraz baz surowców i komponentów niezbędnych do produkcji przemysłowej. Oddalenie to w konsekwencji uniemożliwia obniżenie kosztów produkcji oraz utrudnia dostarczania produktów finalnych do odbiorców. Ponadto niska zamożność mieszkańców województwa przyczynia się do niewielkiego popytu na rynku wewnętrznym. Dodatkowo region Warmii i Mazur przez lata był zaniedbany pod względem inwestycyjnym, co obrazuje na przykład sieć i stan infrastruktury transportowej, której rozbudowa i modernizacja tak naprawdę nastąpiła po przystąpieniu Polski do Unii i Europejskiej w 2004 roku i trwa do chwili obecnej.

PKB per capita

Jednym z podstawowych mierników rozwoju gospodarczego jest poziom produktu krajowego brutto (PKB) w przeliczeniu na jednego mieszkańca, którego wartość w województwie warmińsko-mazurskim jest jedną z najniższych w kraju. W 2013 roku PKB per capita wynosił 30 764 zł, co stanowiło 71,5% średniej krajowej. Pod tym względem województwo warmińsko-mazurskie zajmowało 14. lokatę w kraju – niższe wartości odnotowano jedynie w województwie podkarpackim i lubelskim.

Wykres 1. PKB per capita według województw w 2013 r. (zł – ceny bieżące)

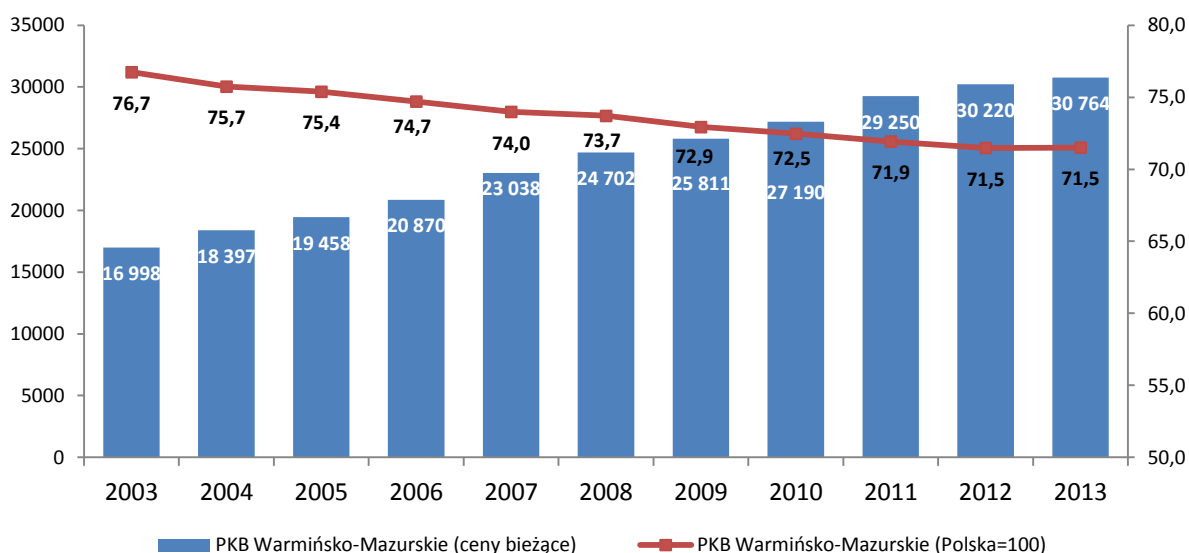

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

¹ W. Dziemianowicz, J. Szlachta, *Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa*, Olsztyn 2012, s. 20.

Analizując PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim, zauważyć można, że jego wartość z roku na rok w cenach bieżących wzrasta, natomiast stopniowo maleje jego relacja do średniej krajowej. Na przykład w 2013 roku wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w cenach bieżących w porównaniu do 2003 wzrosła o blisko 81% (z 16 998 zł w 2003 roku do 30 764 zł w 2013 roku), natomiast relacja PKB per capita w stosunku do średniej krajowej zmalała (z 76,7% w 2003 r. do 71,5% w 2013 r.).

Wykres 2. PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim (w zł) i jego relacja do średniej krajowej (Polska=100) w latach 2003-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Na sytuację tę należy jednak spojrzeć w szerszej perspektywie, ponieważ jest ona spowodowana procesem polaryzacji polskich regionów – regiony bogatsze, o lepszej infrastrukturze i bazie produkcyjnej rozwijają się szybciej od słabszych województw, które mają gorszą sytuację wyjściową i muszą nadrabiać zaległości rozwojowe z poprzednich lat. Należy także mieć na uwadze, iż blisko ¼ krajowego PKB generowana jest w województwie mazowieckim i to przede wszystkim bardzo dynamiczny rozwój tego regionu powoduje, iż udział PKB per capita w relacji do średniej krajowej w innych województwach maleje. Gdy porównamy bowiem relację PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w stosunku do średniej krajowej w 2003 i 2013 roku, okazuje się, że zwiększyła się ona znacząco tylko w dwóch województwach, tj. mazowieckim i dolnośląskim, a nieznaczny wzrost nastąpił w trzech regionach (wielkopolskim, opolskim i łódzkim), natomiast w pozostałych jedenastu województwach wystąpił spadek relacji PKB per capita w stosunku do średniej krajowej.

Tabela 1. Zmiana relacji PKB per capita w 2003 r. i 2013 r. (Polska =100)

Województwo	2003r. (w %)	2013 (w %)	Różnica (w pp)
Dolnośląskie	102,1	111,9	9,8
Kujawsko-pomorskie	88,9	82,0	-6,9
Lubelskie	72,3	70,7	-1,6
Lubuskie	86,5	83,1	-3,4
Łódzkie	92,7	93,3	0,6
Małopolskie	89,3	88,7	-0,6

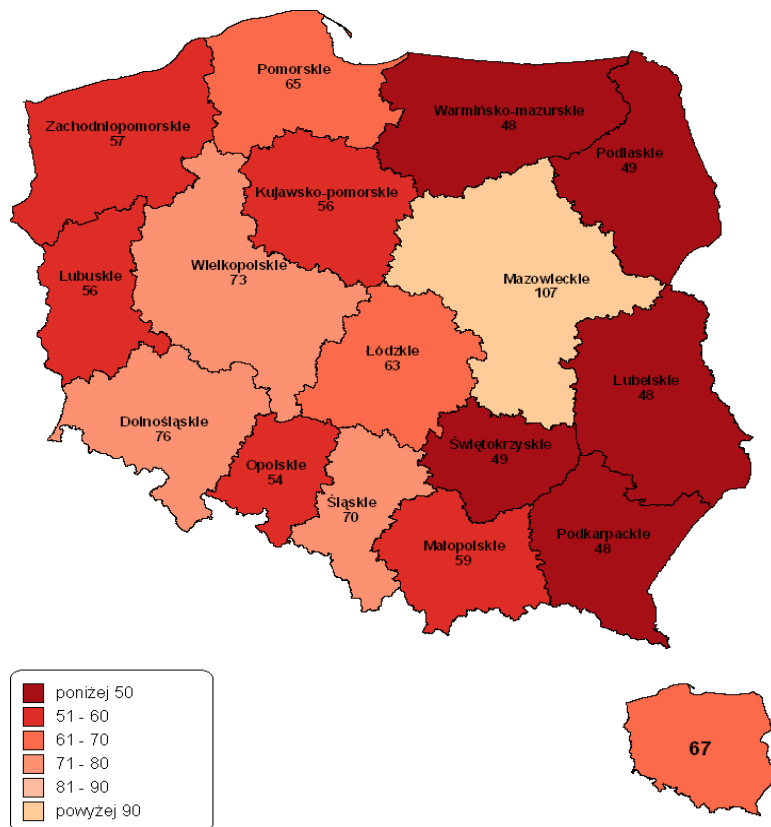
Województwo	2003r. (w %)	2013 (w %)	Różnica (w pp)
Mazowieckie	151,5	160,5	9,0
Opolskie	79,6	80,5	0,9
Podkarpackie	74,7	71,1	-3,6
Podlaskie	75,3	72,9	-2,4
Pomorskie	99,3	96,3	-3,0
Śląskie	108,4	104	-4,4
Świętokrzyskie	80,0	73,0	-7,0
Warmińsko-mazurskie	76,7	71,5	-5,2
Wielkopolskie	105,6	107,2	1,6
Zachodniopomorskie	92,4	83,3	-9,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

PKB per capita (UE-28=100)

Województwo warmińsko-mazurskie razem z pozostałymi czterema regionami Polski Wschodniej charakteryzuje się najniższą w skali kraju relacją PKB per capita w stosunku do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty. W 2013 roku w województwie warmińsko-mazurskim udział PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca stanowił 48% wartości ogółem dla UE-28 i pod tym względem Warmia i Mazury wraz z województwem lubelskim i podkarpackim zajęły ostatnie miejsce w kraju. Wartość niniejszego wskaźnika w pozostałych dwóch województwach Polski Wschodniej, tj. podlaskim i podkarpackim, była zaledwie o jeden punkt procentowy wyższa i wynosiła 49%.

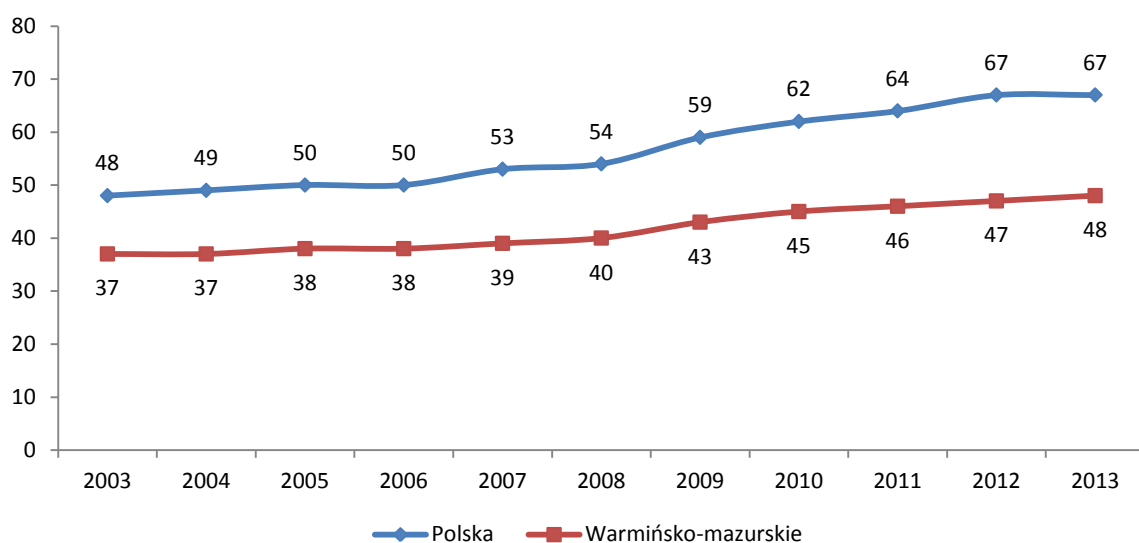
Mapa 1. Relacja PKB per capita do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty w 2013 roku (UE-28=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

Niemniej województwo warmińsko-mazurskie nadrabia dystans rozwojowy, ponieważ sukcesywnie wzrasta udział jego PKB per capita w stosunku do średniej europejskiej. Udział ten w 2003 roku kształtował się zaledwie na poziomie ok. 37%, natomiast w 2013 roku jego wartość wzrosła do poziomu ok. 48%, co oznacza wzrost wartości o 11 punktów procentowych. W analogicznym okresie udział PKB per capita w Polsce w stosunku do średniej unijnej zwiększył się nieco więcej, bo o 19 punktów procentowych, z 48% w 2003 roku do 67% w 2013 roku. Niniejsze dane świadczą o postępującym procesie konwergencji, czyli upodobniania się pod względem gospodarczym poszczególnych regionów UE, a tym samym poprawą warunków życia ludności w województwie warmińsko-mazurskim, które coraz bardziej zbliżają się do standardów europejskich.

Wykres 3. Relacja PKB per capita do UE-28 (w %) według parytetu siły nabywczej waluty w latach 2003-2013 (UE-28=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

Bezspornie do poprawy sytuacji gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego, w tym konwergencji z innymi regionami Unii Europejskiej, przyczyniło się wykorzystanie środków z funduszy unijnych. Jak wynika z raportu „*Wpływ funduszy europejskich perspektywy finansowej 2007-2013 na rozwój społeczno-gospodarczy Polski Wschodniej*”², przygotowanego na zlecenie Ministerstwa Rozwoju, około 50% zmiany PKB per capita w województwach Polski Wschodniej w latach 2006-2014 r. można przypisać programom finansowanym z polityki spójności. Tymczasem średnio w kraju środki unijne odpowiadały za 25% zmiany wartości PKB per capita. Innymi słowy, gdyby nie istniała możliwość wydatkowania środków z funduszy europejskich, wzrost PKB per capita w województwach Polski Wschodniej byłby o połowę niższy, niż faktycznie. Oznacza to, że środki z funduszy europejskich istotnie przyczyniła się do wzrostu gospodarczego makroregionu Polski Wschodniej, a w tym województwa warmińsko-mazurskiego.

Dynamika PKB

Bołączką województwa warmińsko-mazurskiego jest niższe tempo wzrostu PKB niż ma to miejsce średnio w kraju. Na przykład w roku 2013 roczne tempo wzrostu PKB w województwie warmińsko-mazurskim wyrażone w cenach stałych (tj. przy uwzględnieniu inflacji) wyniosło 0,4%, przy średniej

² K. Czauderna, J. Frankowski, H. Kalinowski, A. Regulski, *Wpływ funduszy europejskich perspektywy finansowej 2007-2013 na rozwój społeczno-gospodarczy Polski Wschodniej*, Imapp sp. z o.o., Warszawa 2015, s. 9.

krajowej wynoszącej 1,3%. Pod tym względem region Warmii i Mazur zajął 10. lokatę w kraju. Jednakże ze wstępnych szacunków GUS wynika, że w 2014 roku w ujęciu rocznym realne tempo wzrostu PKB w województwie warmińsko-mazurskim było równe dynamice ogólnokrajowej i wynosiło 3,8%. Niemniej jednak udział PKB wytworzonego w województwie warmińsko-mazurskim nie zmienia się od lat i stanowi 2,7% ogółu produkcji krajowej.

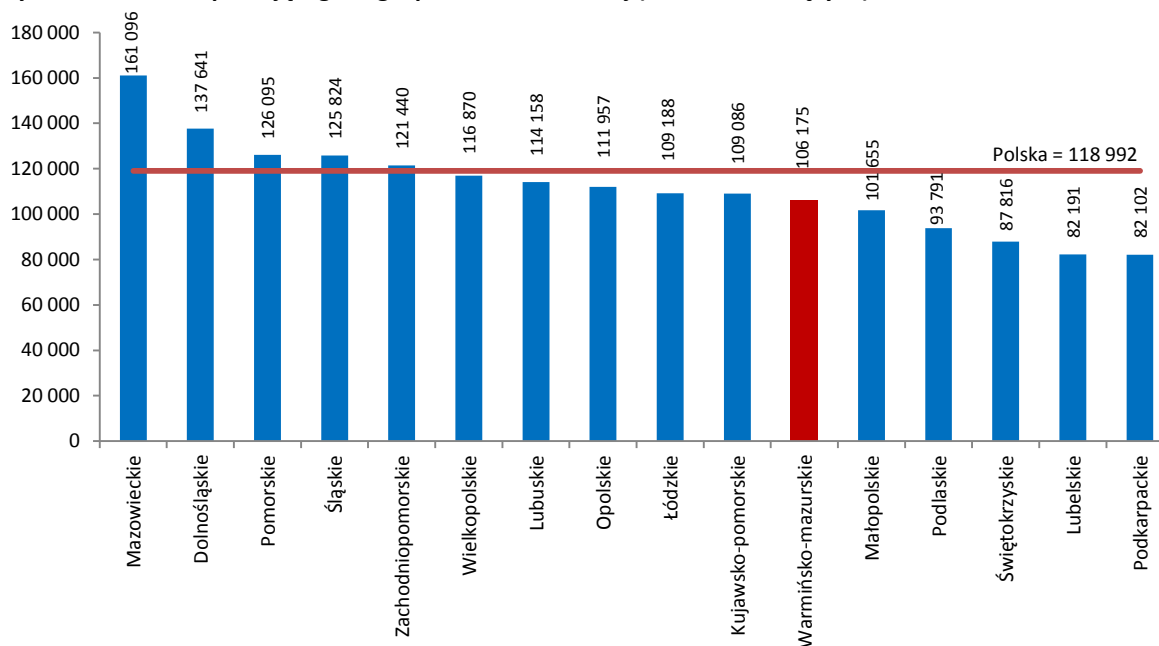
Wydajność pracy

W perspektywie makroekonomicznej bardzo ważnym miernikiem jest wskaźnik wydajności pracy, który obrazuje, jaka część produkcji wytworzonej w określonym czasie przypada na jednego pracującego. Oznacza to, że aby obliczyć wydajność pracy, należy podzielić wartość PKB przez liczbę wszystkich pracujących.

Jak wynika z danych GUS, wydajność pracy w województwie warmińsko-mazurskim stanowi ok. 89% wartości krajowej, co świadczy o niższej produktywności pracy w regionie Warmii i Mazur w stosunku do przeciętnej w kraju. Niewątpliwie taki stan rzeczy stanowi istotny problem, ponieważ regiony charakteryzujące się niższą wydajnością pracy gorzej wykorzystują posiadane zasoby w postaci kapitału rzeczowego i ludzkiego. Dodatkowo biorąc pod uwagę przemiany demograficzne, które nastąpią w najbliższych latach, wzrost wydajności pracy będzie najistotniejszym źródłem wzrostu gospodarczego, gdyż spadek liczby osób w wieku produkcyjnym w poważnym stopniu ograniczy wzrost poziomu całkowitego zatrudnienia³.

Z danych GUS wynika, że w 2013 roku PKB przypadające na 1 pracującego w regionie Warmii i Mazur wynosiło 106 175 zł, co uplasowało region na 11. miejscu w kraju. Jest to wynik nieznacznie niższy niż w województwie kujawsko-pomorskim lub łódzkim. Najwyższą produktywnością odznaczało się województwo mazowieckie (161 096 zł) oraz dolnośląskie (137 641 zł), a najniższą podkarpackie (82 102 zł) i lubelskie (82 191 zł).

Wykres 4. PKB na 1 pracującego w gospodarce narodowej (w cenach bieżących) w 2013 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL

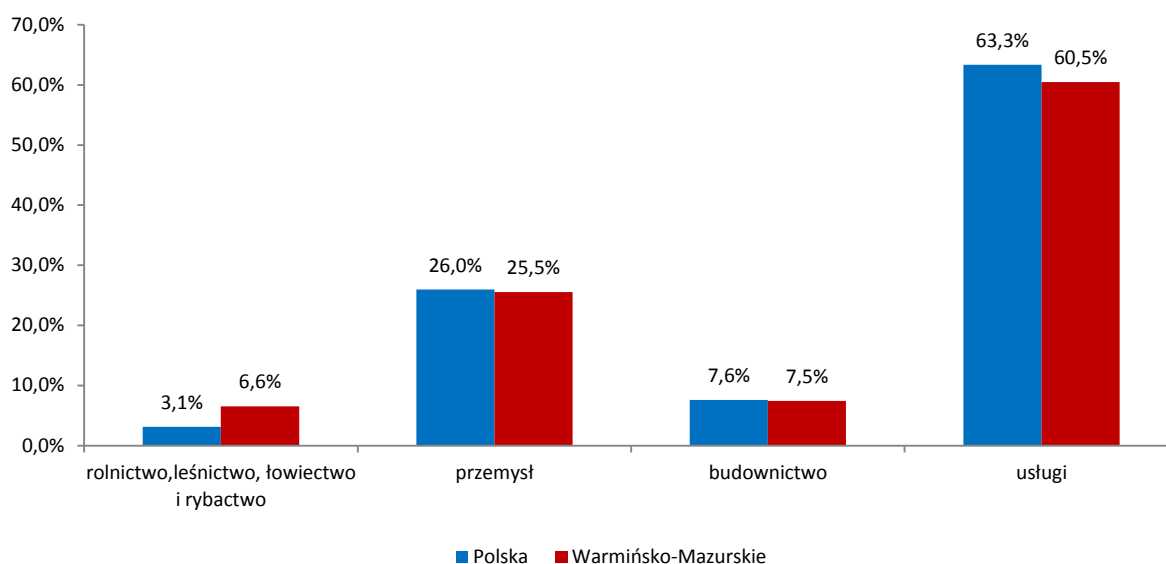
³ *Prognoza wyzwań globalnych dla polskich regionów w ujęciu przestrzennym*, Fundeko, Warszawa 2011 r., s. 17.

Pomimo niższej produktywności pracy w regionie Warmii i Mazur, w ostatnim okresie można zaobserwować jej relatywnie szybszy wzrost niż ma to miejsce średnio w kraju. Jest to niewątpliwie bardzo pozytywną tendencją, świadczącą o fakcie, iż praca staje się bardziej efektywna pod względem wytwarzania PKB. Na przykład w 2013 roku wydajność pracy w porównaniu do 2010 roku zwiększyła się o 13,7%, co oznaczało nieznacznie szybszy wzrost niż miało to miejsce średnio w kraju (13,5%). Niniejsze dane świadczą, iż w województwie warmińsko-mazurskim posiadane zasoby wytwórcze (kapitał, praca, zasoby naturalne) wykorzystywane są w coraz bardziej produktywny sposób.

Wartość dodana brutto (WDB)

Wskaźnik wartości dodanej brutto (WDB) pokazuje, jaki odsetek PKB regionu wytwarzają poszczególne sektory lub gałęzie gospodarki, przy pominięciu ponoszonych kosztów. Analizując strukturę udziału poszczególnych sektorów w wytworzeniu wartości dodanej brutto w województwie warmińsko-mazurskim okazuje się, że jest ona podobna do struktury krajowej – największy udział ma sektor usługowy, sektor przemysłowy generuje około ¼ wartości WDB, budownictwo odpowiada za ok. 7,5% WDB, a najmniejszy udział w tworzeniu WDB ma rolnictwo.

Wykres 5. Struktura wartości dodanej brutto w województwie warmińsko-mazurskim i Polsce w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

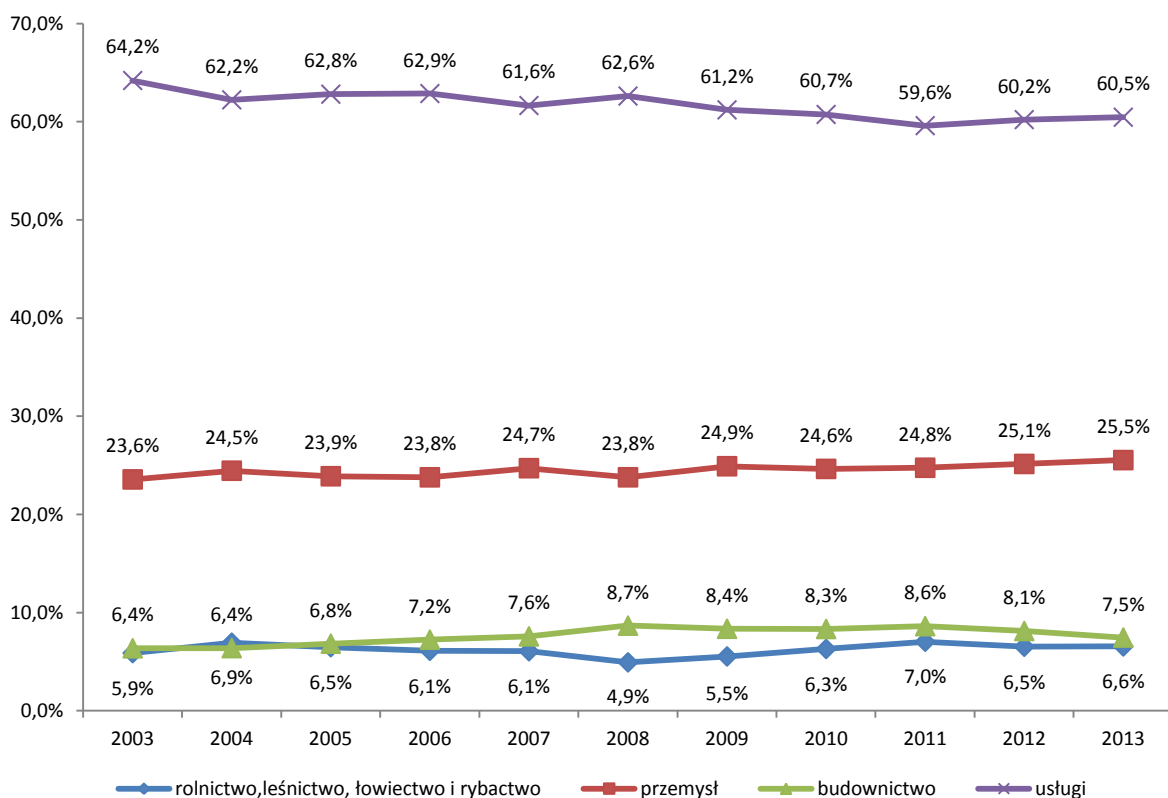
W strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim relatywnie wysoki jest udział rolnictwa, który wynosi 6,6%. Odsetek ten jest ponad dwukrotnie wyższy niż średnio w kraju i drugi co do wielkości w gronie szesnastu województw. Historia krajów europejskich dowodzi jednak, że państwa, w których zaobserwować można wysoki udział sektora usług i niski odsetek rolnictwa są krajami o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego⁴. Niemniej jednak relatywnie wysoki udział rolnictwa nie wynika ze słabości województwa, a z konkurencyjności produkcji rolnej, która w regionie Warmii i Mazur jest jedną z najwyższych w kraju i charakteryzuje się bardzo wysoką

⁴ Ocena stopnia realizacji celu głównego i celów szczegółowych PO KL oraz wpływu środków EFS na osiągnięte rezultaty w ramach poszczególnych obszarów interwencji Programu, (red. M. Sochańska-Kawiecka), Laboratorium Badań Społecznych Sp. z o. o, 2015 r., s. 32.

wydajnością⁵. Jak pokazują dane statystyczne, w 2013 roku WDB wytworzona w rolnictwie w przeliczeniu na jednego pracującego w tym sektorze wynosiła 37 017 zł i była blisko dwukrotnie wyższa niż średnio w Polsce (19 339 zł). Oznacza to, że WDB w przeliczeniu na 1 pracującego w sektorze rolnym w województwie warmińsko-mazurskim stanowiła 191% wartości średniej krajowej. Najwyższą wydajnością produkcji rolnej charakteryzowało się natomiast województwo zachodniopomorskie (40 373 zł), najniższym zaś województwo podkarpackie (4 190 zł).

Analizując zmiany w strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2003-2013 okazuje się, że jest ona dość stała i nie zmienia się znacząco w czasie. Aczkolwiek w analizowanym okresie widoczny jest niewielki spadek odsetka usług w tworzeniu WDB (z 64,2% w 2003 r. do 60,5% w 2013 r.) oraz wzrostu łącznego odsetka przemysłu i budownictwa (z 30,0% w 2003 r. do 33,0% w 2013 r.). Jest to bardzo pozytywna tendencja, ponieważ zwiększenie produktywności przemysłu jest konieczne, aby wesprzeć wzrost gospodarczy i poprawę sytuacji na rynku pracy. Dlatego też przemysł znajduje się na pierwszym planie w nowym modelu wzrostu dla gospodarki UE, jaki przedstawiono w strategii *Europa 2020*.⁶

Wykres 6. Zmiany w strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2003-2013

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL

⁵ W. Dziemianowicz, J. Szlachta, *Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa*, Olsztyn 2012, s. 20.

⁶ *Zintegrowana polityka przemysłowa w erze globalizacji*. Komunikat Komisji Europejskiej KOM (2010) 614, Bruksela 2010, s. 4.

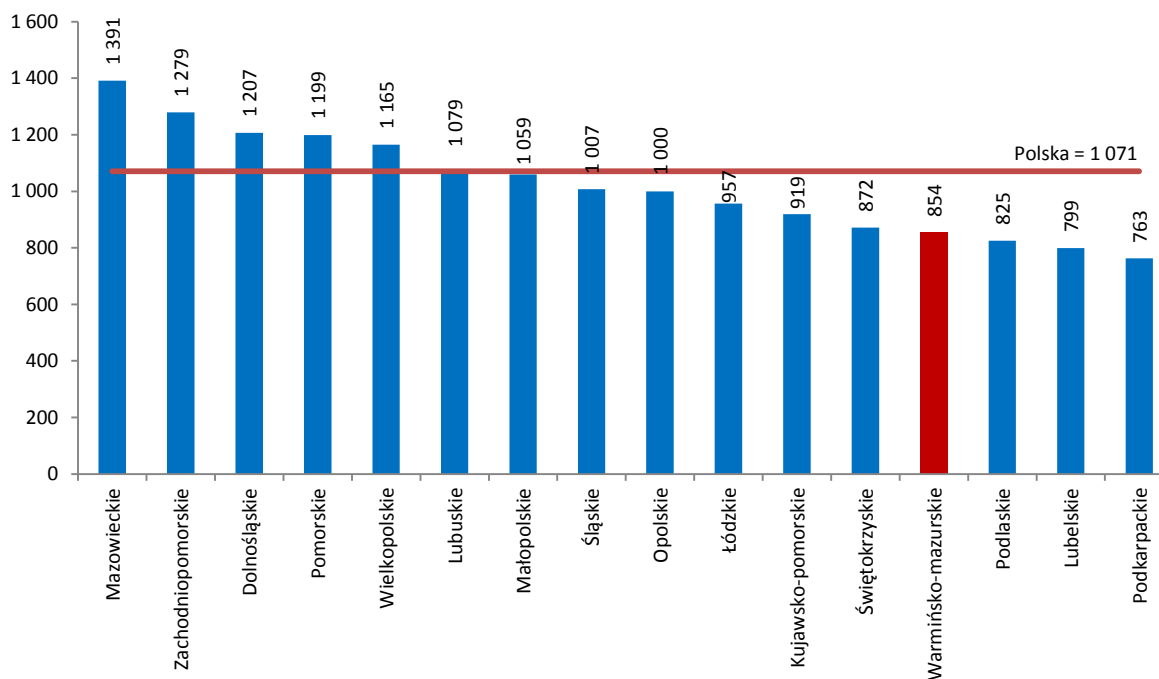
1.2. Przedsiębiorczość, inwestycje i innowacje

Liczba i struktura podmiotów gospodarczych

Przedsiębiorczość stanowi istotny czynnik stymulujący wzrost regionów, ponieważ powstawanie nowych przedsiębiorstw jest jednym z głównych czynników tworzenia miejsc pracy. Mając na uwadze powyższe należy zauważyć, że w gospodarce województwa warmińsko-mazurskiego utrzymuje się stały rozwój przedsiębiorczości. Świadczy o tym między innymi fakt, że w końcu 2014 roku w rejestrze REGON zarejestrowanych było 123 361 podmiotów gospodarczych – oznacza to wzrost liczby podmiotów w stosunku do 2011 roku o 6 189 jednostek, tj. o 5,3% (10. miejsce w kraju). W analogicznym okresie liczba przedsiębiorstw w Polsce zwiększyła się o 6,5%, co dowodzi o szybszym tempie rozwoju przedsiębiorczości średnio w kraju niż w województwie warmińsko-mazurskim.

Gdy przyjrzymy się bilansowi powstawania i zamykania działalności gospodarczej, okazuje się że podmioty z Warmii i Mazur charakteryzują się większą trwałością i mniejszą rotacją niż ma to miejsce średnio w kraju. O fakcie tym sygnalizują wskaźniki: *jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tysięcy ludności* oraz *jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tysięcy ludności*. W pierwszym przypadku wartość wskaźnika dla województwa warmińsko-mazurskiego w 2014 roku wynosi 79, dla kraju zaś 93, co oznacza, że w województwie warmińsko-mazurskim na 10 tysięcy mieszkańców powstaje mniej przedsiębiorstw niż przeciętnie w kraju. Jednakże w przypadku drugiego wskaźnika okazuje się, że w 2014 roku na Warmii i Mazurach na 10 tysięcy mieszkańców wyrejestrowanych było 70 podmiotów gospodarczych, a w kraju aż 79, co dowodzi o mniejszej fluktuacji podmiotów gospodarczych na Warmii i Mazurach niż ma to miejsce przeciętnie w Polsce.

Wykres 7. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Pomimo zwiększającej się liczby firm w regionie, województwo warmińsko-mazurskie nadal charakteryzuje się niskim stopniem przedsiębiorczości ludności. W 2014 roku na Warmii i Mazurach na 10 tysięcy ludności wpisane do rejestru REGON były bowiem 854 firmy, co plasuje region na 13. miejscu w kraju. Średnio w Polsce wskaźnik ten wynosił natomiast 1 071 przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców. Gorsza sytuacja występowała jedynie w województwach podlaskim (825), lubelskim (799) oraz podkarpackim (763).

Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się także niewielką liczbą osób fizycznych posiadających własną działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. W 2014 roku na Warmii i Mazurach na 1 000 mieszkańców przypadało bowiem 61 osób fizycznych prowadzących własną działalność gospodarczą, co stanowi niespełna 80% średniej krajowej, kształtującej się na poziomie 77 osób. Pod tym względem województwo zajęło 14. miejsce w kraju.

Z powyższych danych wynika, że poziom przedsiębiorczości w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju jest relatywnie niski, a gospodarka pozostawiona sobie sama nie wypełnia luki w tym zakresie. Stąd też potrzebna jest zewnętrzna interwencja, która przyczyni się do zwiększenia liczby podmiotów gospodarczych w województwie warmińsko-mazurskim, a tym samym spowoduje poprawę sytuacji na rynku pracy. Do tej pory formą takiej interwencji było wdrażanie działań realizowanych w ramach komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, dzięki któremu od początku okresu wdrażania do końca 2015 roku w regionie powstało ponad 12,7 tysięcy nowych podmiotów gospodarczych⁷. W okresie finansowym Unii Europejskiej 2014-2020 wypełnienie luki w powstawaniu nowych firm będzie możliwe dzięki realizacji działań zawartych m.in. w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014-2020, który między innymi zakłada tworzenie i wsparcie nowych podmiotów gospodarczych na Warmii i Mazurach⁸.

Analizując strukturę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w województwie warmińsko-mazurskim ze względu na liczbę pracujących okazuje się, że jest ona bardzo zbliżona do struktury krajowej z minimalną przewagą podmiotów małych i średnich. Największy odsetek firm w regionie Warmii i Mazur stanowią przedsiębiorstwa mikro (95,42%) zatrudniające do 9 osób. Drugą co do wielkości grupę stanowią małe przedsiębiorstwa (3,67%), zatrudniające od 10 do 49 osób. Najmniej przedsiębiorstw stanowią firmy średnie (0,82%), zatrudniające od 50 do 249 osób, oraz firmy duże (0,09%), zatrudniające powyżej 250 pracowników.

Tabela 2. Struktura podmiotów gospodarczych ze względu na liczbę pracujących

Wyszczególnienie	Mikro	Małe	Średnie	Duże
Polska	95,61%	3,57%	0,72%	0,11%
Warmińsko-Mazurskie	95,42%	3,67%	0,82%	0,09%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

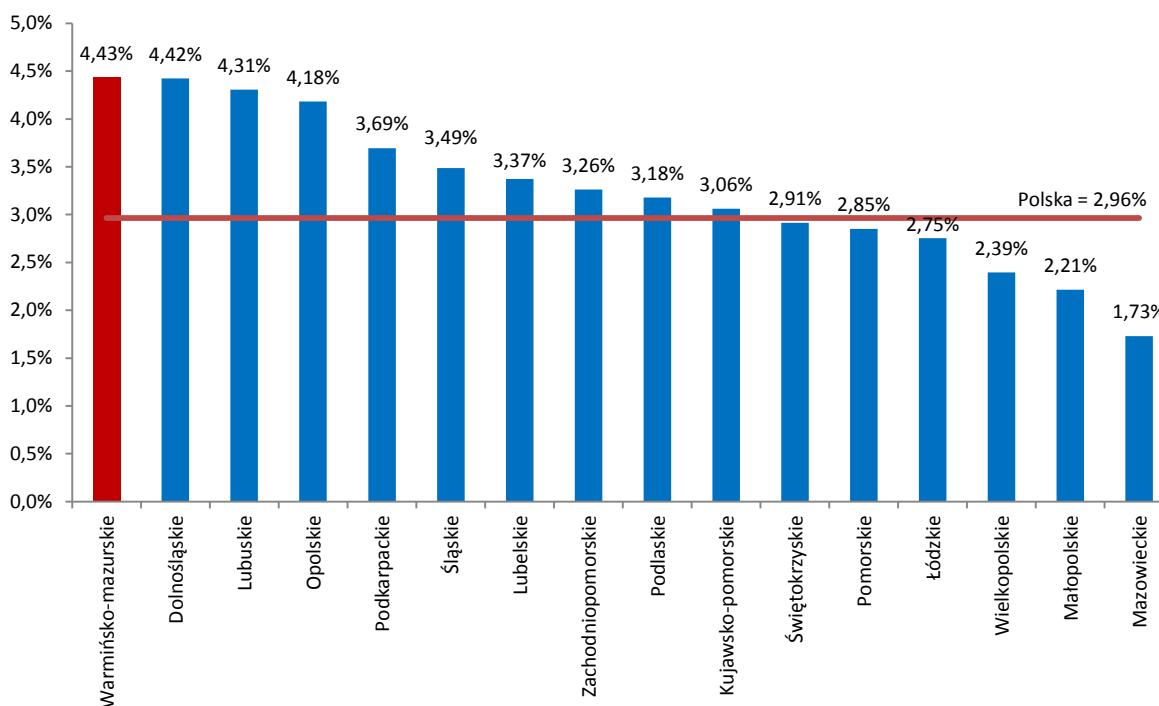
Województwo warmińsko-mazurskie odznacza się na tle kraju relatywnie wysokim odsetkiem publicznych podmiotów gospodarczych. W 2014 roku firmy z sektora publicznego stanowiły 4,43%

⁷ Analiza sytuacji na rynku pracy w województwie warmińsko-mazurskim w 2015 roku, WUP, Olsztyn 2016, s. 97

⁸ Wsparcie finansowe osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej przewidziano w osi 10 „Regionalny rynek pracy” RPO WiM 2014-2020 (PI 10i oraz 10iii), natomiast w osi 1 „Inteligentna gospodarka Warmii i Mazur” RPO WiM 2014-2020 zaplanowano wsparcie inkubowania nowych przedsiębiorstw i środki na rozwój dla firm w początkowej fazie istnienia (PI 3a).

ogółu podmiotów gospodarczych z regionu Warmii i Mazur, przy średniej krajowej wynoszącej 2,96%. Pod tym względem województwo warmińsko-mazurskie zajmuje pierwsze miejsce w kraju.

Wykres 8. Odsetek podmiotów gospodarczych sektora publicznego w 2014 r.

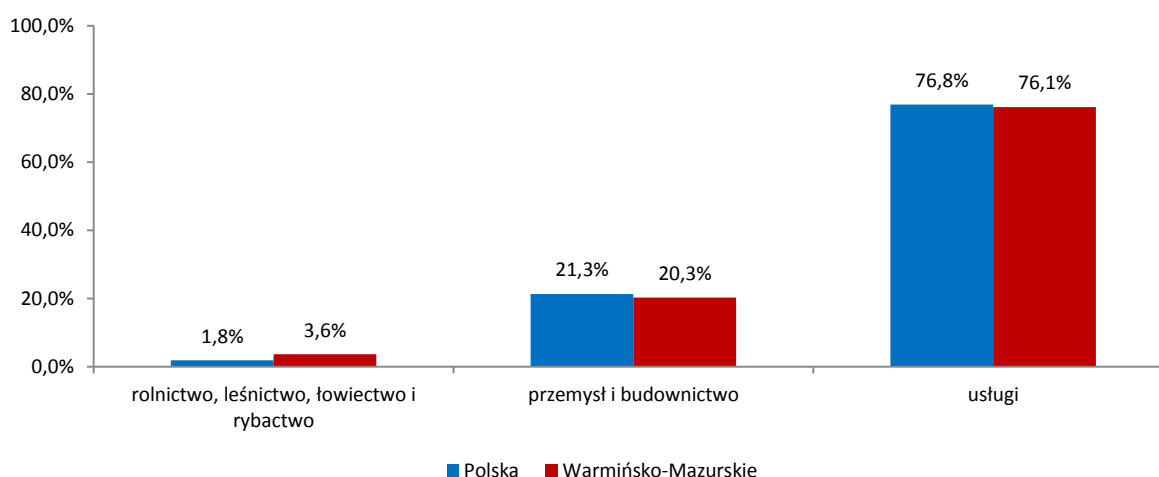

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

W nowoczesnej gospodarce stosunkowo wysoki odsetek podmiotów państwowych jest mało pożądany, ponieważ to firmy sektora prywatnego głównie generują PKB, a także muszą konkurować na rynku z innymi podmiotami, aby się utrzymać. W tym celu zmuszone są one m.in. do szukania nowych i/lub tańszych metod produkcji, przez co następuje rozwój innowacyjności. W przypadku przedsiębiorstw sektora publicznego takie zależności nie muszą występować, bo zawsze istnieje możliwość pokrycia deficytów wynikających z prowadzenia działalności gospodarczej z budżetu państwa. Niemniej jednak w województwie warmińsko-mazurskim widoczny jest sukcesywny spadek publicznych podmiotów gospodarczych – np. w 2011 odsetek ten wynosił 4,71%, a w 2014 roku zmniejszył się do 4,43%.

Struktura podmiotów gospodarczych według rodzajów działalności w województwie warmińsko-mazurskim i kraju niewiele różni się od siebie, aczkolwiek w regionie Warmii i Mazur odsetek podmiotów gospodarczych wpisujących się w działalność rolniczą (3,6%) jest dwukrotnie wyższy niż średnio w kraju (1,8%) - pod względem tego odsetka, województwo warmińsko-mazurskie zajmuje pierwsze miejsce w kraju. Udział podmiotów gospodarczych z grupy przemysł i budownictwo oraz usługi jest natomiast niewiele mniejszy niż średnio w kraju.

Wykres 9. Struktura podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności PKD w 2014 r.

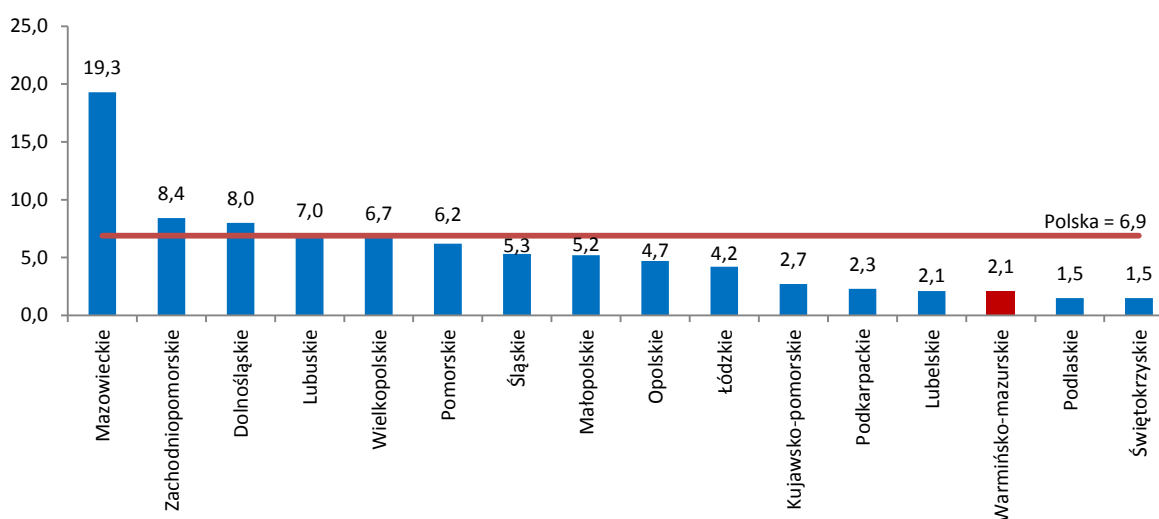
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym

Województwo warmińsko-mazurskie wciąż boryka się z problemem małej liczby inwestorów zagranicznych. W 2014 roku w regionie Warmii i Mazur funkcjonowało 299 podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego, co stanowi 1,1% ogółu firm tego typu w skali całego kraju. Gorsza sytuacja występowała jedynie w województwie świętokrzyskim, które skupiało jedynie 0,7% ogółu podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w skali całego kraju.

Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w 2014 roku wynosiła 2,1. W tym czasie średnia krajowa kształtowała się na poziomie 6,9, a największe wartości występowały w województwie mazowieckim (19,3), zachodniopomorskim (8,4) i dolnośląskim (8,0). Najniższe wartości przedmiotowego wskaźnika odnotowywane były natomiast w województwach Polski Wschodniej, co przede wszystkim może wiązać się z niską dostępnością komunikacyjną tych regionów oraz oddaleniem od rynków zbytu.

Wykres 10. Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się jedną z najniższych w skali całego kraju liczbą zatrudnionych w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego – 14 370 osób w 2014 roku, co stanowiło 0,8% ogółu pracujących w takich przedsiębiorstwach w skali całego kraju. Niższą wartość odnotowano jedynie w województwie podlaskim – 10 859, czyli 0,6% wszystkich zatrudnionych w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce.

Lokowanie inwestycji zagranicznych w regionach lepiej rozwiniętych nie powinno jednak dziwić, ponieważ kraje przyjmujące inwestycje z zewnątrz różnią się przestrzennie. Po przybyciu do kraju o niższych kosztach produkcji inwestycje lokują się w regionach oferujących lepsze warunki gospodarowania, czyli w regionach wyżej rozwiniętych, którymi w Polsce są m.in. województwa mazowieckie, dolnośląskie, wielkopolskie czy pomorskie. Koszty wytwarzania są tam nieco wyższe niż w słabiej rozwiniętych regionach kraju przyjmującego ową inwestycję, lecz i produktywność jest znacznie wyższa, co wynika z ich lepszego zainwestowania, lepiej wykształconych pracowników, bardziej różnorodnej struktury społeczno-gospodarczej, a także często z lepszej dostępności transportowej⁹. Dodatkowo przewagę w lokowaniu inwestycji zagranicznych mają regiony położone blisko głównych rynków zbytu¹⁰. W przypadku Polski takimi regionami są województwa: zachodniopomorskie i lubuskie, które charakteryzują się raczej tradycyjną gospodarką, ale ich atutem jest sąsiedztwo z granicą Niemiec. Najmniejszą atrakcyjnością inwestycyjną cieszą się natomiast regiony przygraniczne, położone najdalej od ośrodków metropolitalnych, które cechuje bardzo niska dostępność komunikacyjna¹¹. W przypadku naszego kraju takimi regionami są województwa Polski Wschodniej, do których zalicza się również województwo warmińsko-mazurskie.

Inwestycje

Nakłady inwestycyjne ponoszone są w związku z wymianą zużytych zasobów, środków produkcji lub ich powiększaniem. Pierwsze umożliwiają przedsiębiorstwom utrzymanie produkcji na dotychczasowym poziomie, drugie – umożliwiają jej wzrost. Bez inwestycji, czyli nakładów na budynki, maszyny, urządzenia techniczne, narzędzia czy środki transportu, trudno mówić o rozwoju przedsiębiorstw¹². Wysokość nakładów inwestycyjnych jest jedną z ważnych miar rozwoju regionów, ponieważ pokazuje ona zaangażowanie kapitału w rozwój gospodarczy.

W 2014 roku nakłady inwestycyjne w województwie warmińsko-mazurskim wynosiły ok. 6,7 mln zł, co stanowiło 2,7% ogółu nakładów inwestycyjnych poniesionych w kraju. Pod tym względem województwo warmińsko-mazurskie zajęło 13. miejsce w kraju. Jedynie niższym odsetkiem charakteryzowały się województwa opolskie (2,3%), świętokrzyskie (2,0%) oraz lubuskie (1,9%).

Nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa warmińsko-mazurskiego w 2014 roku wynosiły 4 634 zł, a ich wartość była jedną z najniższych w kraju (15. miejsce w kraju). W tym czasie średnia wartość niniejszego wskaźnika w kraju kształtowała się na poziomie 6 516 zł. Oznacza to, że nakłady inwestycyjne per capita na Warmii i Mazurach stanowiły 71,1% średniej krajowej. Gorsza sytuacja występowała jedynie w województwie świętokrzyskim, gdzie wskaźnik ten wyniósł 3 913 zł, co stanowi zaledwie 60,1% przeciętnej wartości w kraju.

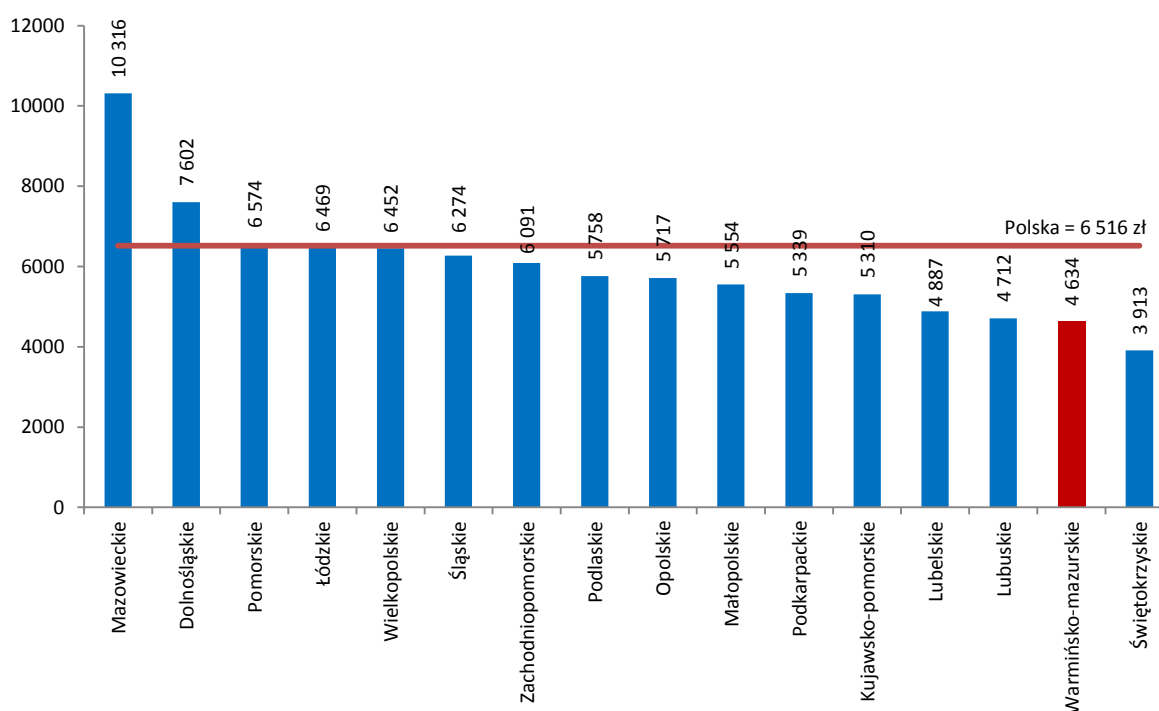
⁹ T. Geodecki, G. Gorzelak, J. Górniak, J. Hausner i in. *Kurs na innowacje. Jak wyprowadzić Polskę z rozwojowego dryfu?*, Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej, Kraków 2012, s. 41.

¹⁰ W. Dziemianowicz, J. Szlachta, *Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa*, Olsztyn 2012, s. 26.

¹¹ T. Geodecki, G. Gorzelak, J. Górniak, J. Hausner i in. *Kurs na innowacje. Jak wyprowadzić Polskę z rozwojowego dryfu?*, Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej, Kraków 2012, s. 41.

¹² *Ocena instrumentów wsparcia bezpośredniego przedsiębiorstw*, red. J. Pokorski, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010, s. 52.

Wykres 11. Nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Jednocześnie województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się najniższą w skali kraju stopą inwestycji, mierzoną jako relacja nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego do wartości PKB. W 2013 roku wynosiła ona bowiem 6,8% przy średniej krajowej kształtującej się na poziomie 8,6%. Niska wartość tego wskaźnika oznacza, że niewielka część przedsiębiorstw sektora prywatnego z regionu Warmii i Mazur inwestuje w majątek trwały swoich firm. Dodatkowo, w województwie warmińsko-mazurskim – w przeciwieństwie do reszty kraju - utrzymuje się relatywnie wysoki udział sektora publicznego w ogólnej wartości inwestycji. W 2014 roku odsetek ten kształtował się na poziomie 47,3%, w kraju zaś był blisko o 10 punktów procentowych mniejszy i wynosił 37,4%.

Z powyższych danych wynika, że przedsiębiorcy sektora prywatnego w województwie warmińsko-mazurskim niechętnie inwestują w swój majątek, co w konsekwencji przekłada się na niższe tempo wzrostu gospodarczego. Luka ta jest nadrabiana dzięki wykorzystaniu środków europejskich. Finansowane środkami z UE nakłady infrastrukturalne oraz bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw znacząco przyczyniają się do ożywienia aktywności inwestycyjnej w Polsce, prowadząc do podniesienia tempa wzrostu nakładów brutto na środki trwałe oraz zwiększenia stopy inwestycji¹³. Na podstawie modeli makroekonomicznych szacuje się, że w wyniku realizacji polityki spójności nakłady brutto na środki trwałe w województwie warmińsko-mazurskim są o ok. 30% wyższe niż w scenariuszu bez środków z funduszy europejskich¹⁴.

Innowacyjność

Działalność badawczo-rozwojowa ma kluczowy wpływ na rozwój gospodarki, ponieważ stanowi zaplecze umożliwiający wzmocnienie innowacyjności oraz szybkie reagowanie na nowe

¹³ Wpływ polityki spójności na rozwój społeczno-gospodarczy Polski w latach 2004-2015 w świetle wyników badań makroekonomicznych, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013, s. 4.

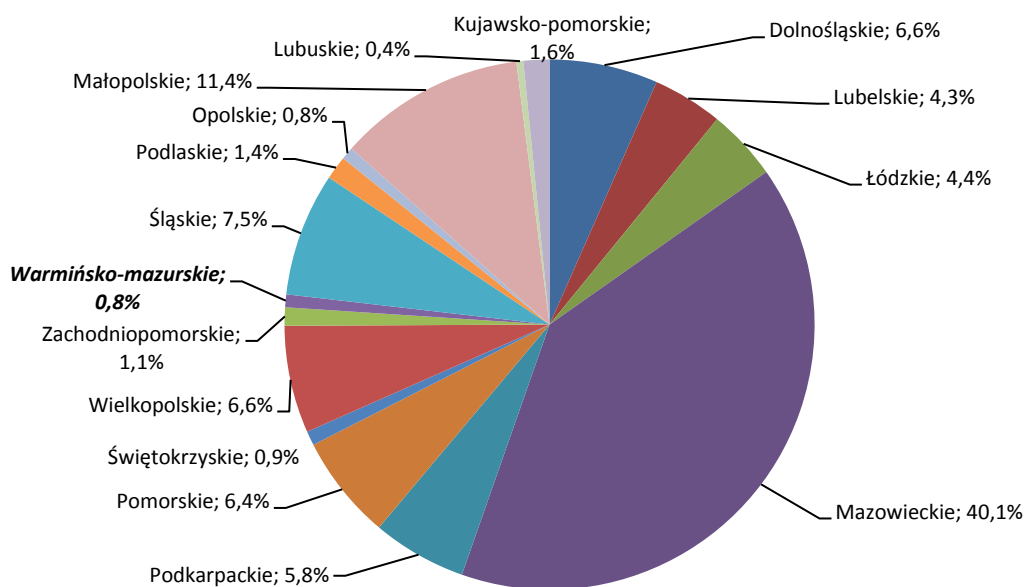
¹⁴ Ibidem, s. 12.

uwarunkowania rynkowe związane z dynamicznie zachodzącymi zmianami gospodarczymi. Innowacje stanowią też istotny czynnik wzrostu produktywności, a tym samym konkurencyjności przedsiębiorstw w stosunku do innych regionów. Regiony, w których przedsiębiorstwa inwestują w działalność innowacyjną, mają większą szansę na ograniczenie kosztów produkcji (innowacje procesowe) przy jednoczesnym podniesieniu atrakcyjności oferowanych towarów i usług (innowacje produktowe). Jest to szczególnie istotne w kontekście rosnących kosztów pracy i zmian demograficznych, których skutkiem w przyszłości będzie zmniejszenie ilości osób w wieku produkcyjnym¹⁵.

Jednym z najważniejszych wskaźników w sferze innowacyjności w wymiarze regionalnym jest wysokość wydatków na działalność badawczo-rozwojową (B+R), które przekładają się na wzrost liczby i wartości innowacji oraz pozwalają na wykorzystanie potencjału sektora nauki dla budowania rozwoju gospodarczego, a także wpływają na postęp techniczny.

W 2014 roku nakłady na działalność B+R w województwie warmińsko-mazurskim wynosiły 126,1 mln zł, co stanowiło zaledwie 0,8% nakładów krajowych. Należy zauważyć, że nakłady na B+R charakteryzują się wysoką koncentracją regionalną, ponieważ 40% nakładów krajowych na B+R ponoszonych jest tylko w województwie mazowieckim. Na drugim miejscu pod tym względem znalazło się natomiast województwo małopolskie (11,4% nakładów krajowych), które skupiało blisko czterokrotnie nakładów mniej niż miało to miejsce w województwie mazowieckim. Stąd też należy stwierdzić, że w przypadku działalności badawczo-rozwojowej w Polsce mamy do czynienia z polaryzacją, gdzie po jednej stronie mamy województwo mazowieckie z Warszawą, a po drugiej resztę kraju.

Wykres 12. Udział województw w nakładach na działalność B+R ogółem w 2014 r.

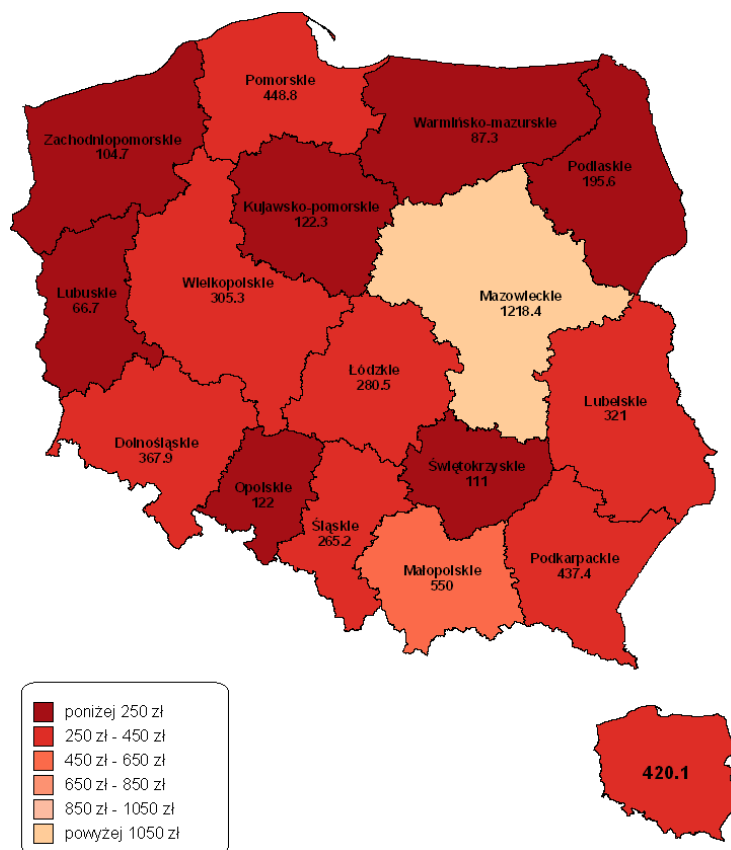

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

¹⁵ *Prognoza wyzwań globalnych dla polskich regionów w ujęciu przestrzennym*, Fundeko, Warszawa 2011 r., s. 33.

Niepokojącym zjawiskiem jest zauważalny w województwie spadek nakładów ponoszonych na działalność innowacyjną – w 2011 roku nakłady na B+R w regionie Warmii i Mazur wynosiły 201,1 mln zł, co w porównaniu do 2014 roku oznacza spadek o 75,0 mln zł (o 37,3%). W analogicznym okresie spadek nakładów na działalność B+R odnotowano jeszcze tylko w dwóch województwach – zachodniopomorskie (o 16,0 mln zł) i świętokrzyskim (o 2,5 mln zł) – aczkolwiek ich skala był znacznie mniejsza niż w województwie warmińsko-mazurskim.

Mapa 2. Nakłady na działalność B+R per capita w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

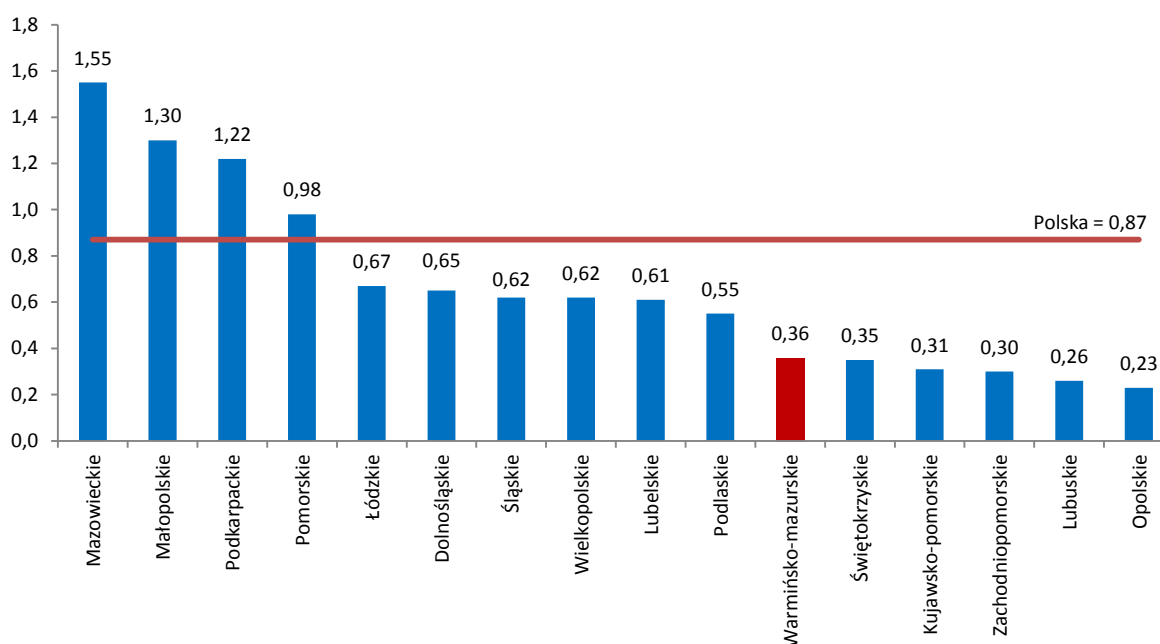
Nakłady na B+R w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie warmińsko-mazurskim w 2014 roku wynosiły 87,3 zł, co stanowi 20,8% średniej krajowej kształtującej się na poziomie 420,1 zł. Pod tym względem województwo zajęło 15. lokatę w kraju. Niższe nakłady na B+R per capita odnotowano tylko w województwie lubuskim (66,7 zł), najwyższe zaś w województwach mazowieckim (1 218,4 zł) i małopolskim (550 zł). Dodatkowo, w związku ze spadkiem ogólnej wielkości nakładów na B+R w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2014, spadła także wartość nakładów na B+R per capita – ze 138,4 zł w 2011 roku do 87,3 zł w 2014 r.

Pod względem odsetka innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych, czyli takich które, w ciągu roku wprowadziły na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową, województwo warmińsko-mazurskie jest zbliżone do średniej krajowej. W 2014 roku odsetek ten na Warmii i Mazurach ukształtował się na poziomie 17,38% (9. lokata w kraju), przy średniej krajowej wynoszącej 17,52%. Jednakże pod względem innowacyjnych przedsiębiorstw usługowych, województwo warmińsko-mazurskie z odsetkiem 4,38% zajmowało ostatnie miejsce w kraju, przy średniej ogólnopolskiej wynoszącej 11,41%. Oznacza to, że udział innowacyjnych przedsiębiorstw

usługowych w ogólnej liczbie usługowych podmiotów gospodarczych na Warmii i Mazurach jest ponad 2,5-krotnie niższy niż średnio w kraju.

Ważnym wskaźnikiem przedstawiającym skalę rozwoju innowacyjności w regionach są nakłady na działalność B+R wyrażone jako procent PKB. W województwie warmińsko-mazurskim nakłady te w 2013 roku stanowiły 0,36% PKB, co plasowało region na 11. miejscu w kraju. Największy odsetek odnotowano natomiast w województwie mazowieckim (1,55%), małopolskim (1,30%) oraz podkarpackim (1,22%) – województwa, w których ulokowane są komercyjne centra badawcze przedsiębiorstw prywatnych (np. branża lotnicza w województwie podkarpackim). W skali kraju udział nakładów na B+R w PKB kształtował się na poziomie 0,87%.

Wykres 13. Nakłady na działalność B+R jako % PKB w 2013 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Mając na uwadze, że najwięcej nakładów na działalność B+R ponoszona jest w województwie mazowieckim oraz małopolskim, to także i tam przypada najwięcej osób zatrudnionych w B+R w przeliczeniu na 10 tys. osób aktywnych zawodowo. W 2014 roku na Mazowszu było to 115 osób, a w Małopolsce 94. W województwie warmińsko-mazurskim wskaźnik ten wyniósł 27 osób –gorsza sytuacja występowała jedynie w województwie świętokrzyskim i lubuskim (po 18 osób). Średnio w Polsce na 10 tys. osób aktywnych zawodowo przypadało 60 osób zatrudnionych w sektorze B+R. W porównaniu do 2011 roku wartość ta w województwie warmińsko-mazurskim nie uległa zmianie, aczkolwiek w województwach podlaskim i wielkopolskim odnotowano spadek w tym zakresie, odpowiednio o jedną i dwie osoby.

W 2014 r. udzielono w Polsce 2 490 patentów na wynalazki, z czego co piąty został udzielony w województwie mazowieckim, a co dziesiąty w województwie małopolskim, tj. województwach charakteryzujących się największymi nakładami na działalność B+R. W województwie warmińsko-mazurskim udzielono natomiast 32 patentów, co stanowi 1,3% ogółu udzielonych patentów w Polsce. Pod tym względem województwo zajęło przedostatnie miejsce w kraju. Jednak bardzo pozytywnym sygnałem jest wzrost wynalazczości na Warmii i Mazurach w ostatnich latach – w 2011 roku udzielono bowiem tylko 14 patentów, co oznacza ponad dwukrotny wzrost w stosunku do 2014 roku.

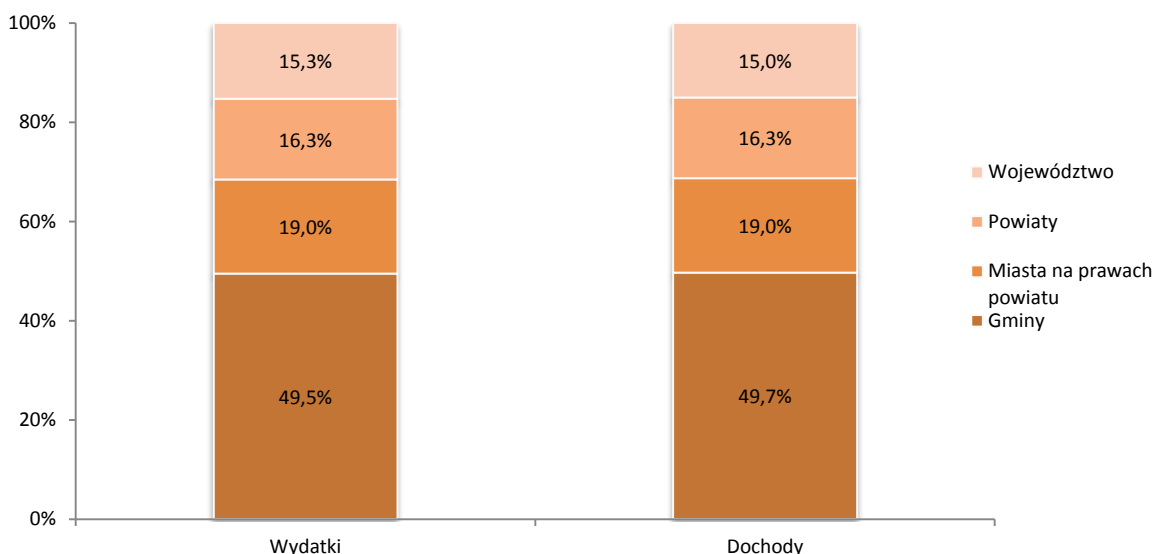
1.3. Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Poziom zamożności mieszkańców niewątpliwie wpływa na sytuację budżetową jednostek samorządu terytorialnego (JST), jednocześnie stan finansów JST determinuje poziom życia mieszkańców. Jest to spowodowane tym, iż im wyższe są wpływy do budżetu, tym większe mogą być inwestycje poczynione w infrastrukturę techniczną, społeczną i mieszkaniową, a także mogą być realizowane działania zmierzające do poprawy sytuacji osób najmniej zamożnych (np. projekty integracji społeczno-zawodowej). Wszystko to w konsekwencji przekłada się na dalszy wzrost poziomu życia mieszkańców. Jeżeli natomiast wpływy do budżetu są niewielkie, wówczas odczuwalny jest brak środków na inwestycje poprawiające stopę życiową mieszkańców, przy czym zwiększają się wydatki związane ze wsparciem osób zagrożonych ubóstwem i/lub bezrobociem. W praktyce dylematy związane z zagospodarowaniem pieniędzy publicznych wynikają głównie stąd, że zasoby finansowe są ograniczone, zaś potrzeby społeczno-gospodarcze nie.

W 2014 roku w województwie warmińsko-mazurskim łączne dochody budżetów JST (116 gmin, 19 powiatów, 2 miast na prawach powiatu i samorządu województwa) wyniosły 7 797,1 mln zł i były o 17,5% wyższe od uzyskanych w 2011 roku. Jednocześnie wydatki z budżetów JST w 2014 roku wynosiły 7 831,5 mln zł i były o 13,5% wyższe od wydatków z 2011 roku. Zestawiając dochody budżetowe i wydatki okazuje się, że w 2014 roku na Warmii i Mazurach odnotowany został deficyt na poziomie 34,3 mln zł. W 2014 roku deficyt dotyczył 11 województw, przy czym ten z województwa warmińsko-mazurskiego był jednym z najniższych w kraju – za województwem opolskim (24,9 mln deficytu) i podkarpackim (26,2 mln deficytu). W pozostałych 5 województwach odnotowano natomiast nadwyżkę budżetową.

Analizując strukturę dochodów i wydatków JST w województwie warmińsko-mazurskim okazuje się, że największy w niej udział mają gminy, które odpowiadają za blisko połowę budżetu JST. Na drugim miejscu znalazły się miasta na prawach powiatu, odpowiadające za 1/5 ogółu dochodów i wydatków budżetowych JST. W dalszej kolejności uplasowały się natomiast powiaty oraz województwo.

Wykres 14. Struktura dochodów i wydatków jednostek samorządu terytorialnego w województwie warmińsko-mazurskim w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

W 2014 roku dochody JST w przeliczeniu na jednego mieszkańca województwa wynosiły blisko 5 399,81 zł, co stanowiło 107% średniej krajowej. Pod tym względem region Warmii i Mazur zajął drugie miejsce w kraju za województwem mazowieckim. Analizując strukturę dochodów JST w województwie warmińsko-mazurskim okazuje się, że dochody własne stanowiły tylko 38,2% dochodów ogółem – w kraju 50,7%. Pozostałe 61,8% ogółu dochodów pochodziło natomiast z dotacji (w tym dotacji celowych) oraz subwencji z budżetu państwa. Dla porównania w województwie mazowieckim dochody JST własne stanowiły 61,7%. Analizując natomiast wydatki per capita w 2014 roku w województwie warmińsko-mazurski okazuje się, iż ukształtowały się one na poziomie 5 423,57 zł i stanowiły 106% średniej krajowej, przy czym było one o 23,76 zł wyższe niż dochody per capita.

2. SPOŁECZEŃSTWO

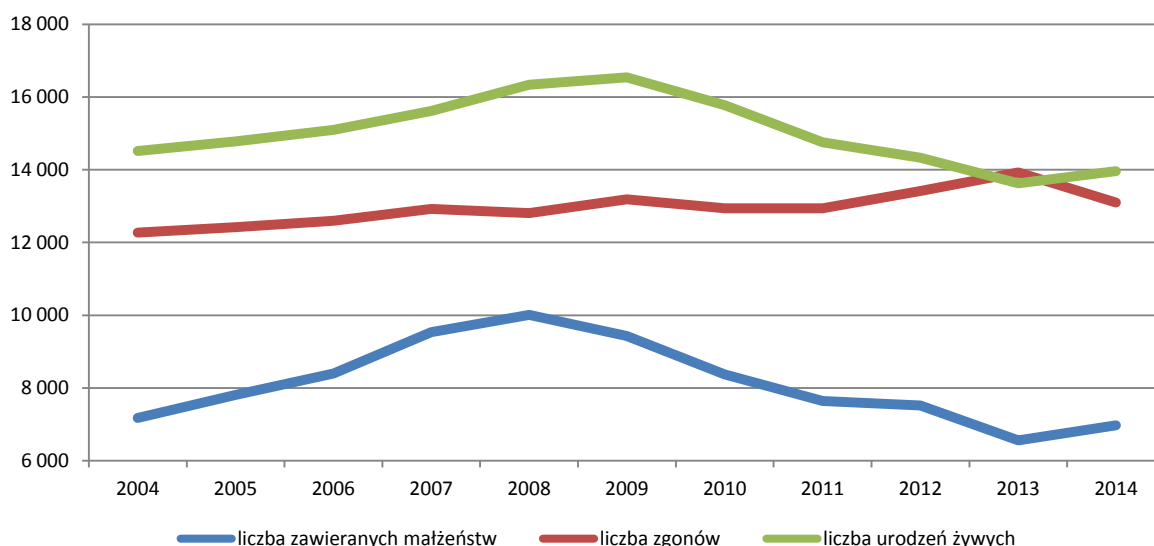
2.1. Demografia i migracje

Przyrost naturalny, migracje oraz struktura społeczna wraz z rozmieszczeniem w przestrzeni są uzależnione od wielu czynników, przede wszystkim społecznych, ekonomicznych i socjologicznych. W województwie warmińsko-mazurskim w 2014 r. mieszkało 1,44 mln osób, co stanowi 3,75% mieszkańców całego kraju. Spośród wszystkich mieszkańców, 51% to kobiety, a 49% mężczyźni. Od wielu lat obserwuje się spadek liczby ludności na Warmii i Mazurach i tylko od 2011 r. populacja zmniejszyła się o ponad 8,6 tys. osób. Przyczyną jest m.in. wzrost liczby zgonów i spadek liczby urodzeń, co spowodowało, że przyrost naturalny z każdym rokiem malał.

W 2013 r. liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń. Na przestrzeni lat sytuacja ta miała tylko raz miejsce, ponieważ w 2014 r. nastąpiło odwrócenie niekorzystnej tendencji, co zaprezentowano na wykresie 15. W 2014 r. przyszło na świat blisko 14 tys. dzieci, a liczba zgonów wyniosła natomiast 13,1 tys. Przyrost naturalny w województwie był dodatni i wyniósł 860, co oznacza jednocześnie przyrost naturalny na poziomie 0,6 na 1000 mieszkańców regionu Warmii i Mazur. W oparciu o dane historyczne¹⁶, a także w wyniku wydłużenia przeciętnego trwania życia¹⁷ przewiduje się, że dodatni przyrost naturalny zostanie utrzymany w latach kolejnych. Powodem przewidywań jest również wzrost liczby małżeństw (poprzedni wzrost liczby małżeństw notowano w latach 2004-2008), co bezpośrednio może wiązać się ze wzrostem liczby urodzeń dzieci.

W podziale na powiaty, w 2014 r. najwięcej ludności przybyło w powiecie m. Olsztyn oraz w powiecie olsztyńskim, gdzie przyrost naturalny wyniósł odpowiednio 247 i 232. Największy ujemny przyrost naturalny odnotowano natomiast w powiecie m. Elbląg, w którym wyniósł -209.

Wykres 15. Małżeństwa, zgony i urodzenia żywe w województwie warmińsko-mazurskim

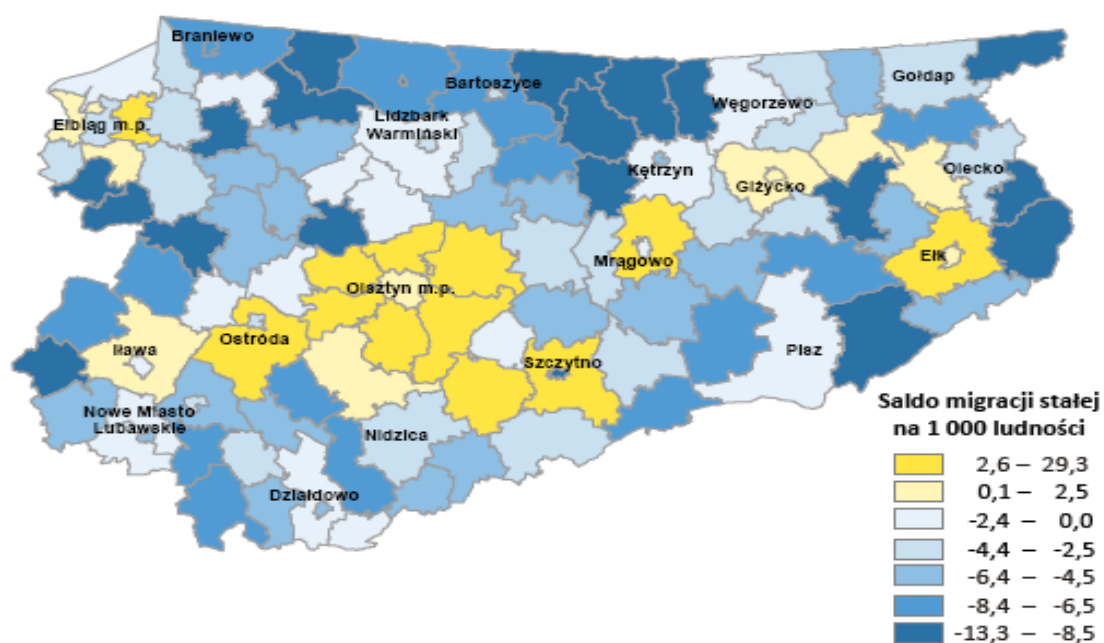
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

¹⁶ Zgodnie z zdaniami GUS, w latach 1995-2014 (z wyłączeniem 2013 r.) przyrost naturalny zawsze osiągał dodatnią wartość.

¹⁷ Przeciętne dalsze trwanie życia w województwie warmińsko-mazurskim w przypadku mężczyzn wydłużyło się z 66,9 lat w 1995 r. do 73,1 lat w 2014 r., natomiast w przypadku kobiet w analogicznym okresie wydłużyło z 76,8 lat do 81,2 lat, *Trwanie życia w 2014 r.*, Główny Urząd Statystyczny Warszawa 2015, s. 26.

Przyczyn spadku liczby ludności, poza zmianami w przyroście naturalnym, upatruje się również we wzroście liczby emigrantów, szczególnie na pobyt stały. Tylko w ciągu lat 2011-2014, poza granice województwa wyjechało 4,7 tys. osób. Do 2013 r. obserwowano coroczny wzrost liczby emigrantów, natomiast w 2014 r. odnotowano spadek tej wartości. Mimo, że saldo migracji zagranicznych na pobyt stały było dużo niższe niż saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały, obydwie wartości osiągnęły wartość ujemną. Saldo migracji ogółem wyniosło -3576 i było niższe niż w poprzednim roku, jednak nadal wyższe niż w latach 2011-2012. W przypadku migracji międzywojewódzkich najczęstszym wybieranym kierunkiem były województwa pomorskie (1998 osób), mazowieckie (1936 osób) i podlaskie (586 osób), co stanowiło 70,5% migracji ogółem. Migracje zarówno na poziomie kraju jak i w obrębie województwa są zróżnicowane przestrzennie, co można zauważyć na mapie 3. W województwie warmińsko-mazurskim, najwięcej osób przemieszczało się w kierunku gmin, zlokalizowanych w okolicach największych i większych miast w województwie takich jak Olsztyn, Elbląg, Ełk, Ostróda, Mrągowo, Giżycko i Szczytno.

Mapa 3. Saldo migracji stałej w województwie warmińsko-mazurskim na 1000 ludności w gminach w 2014 r.

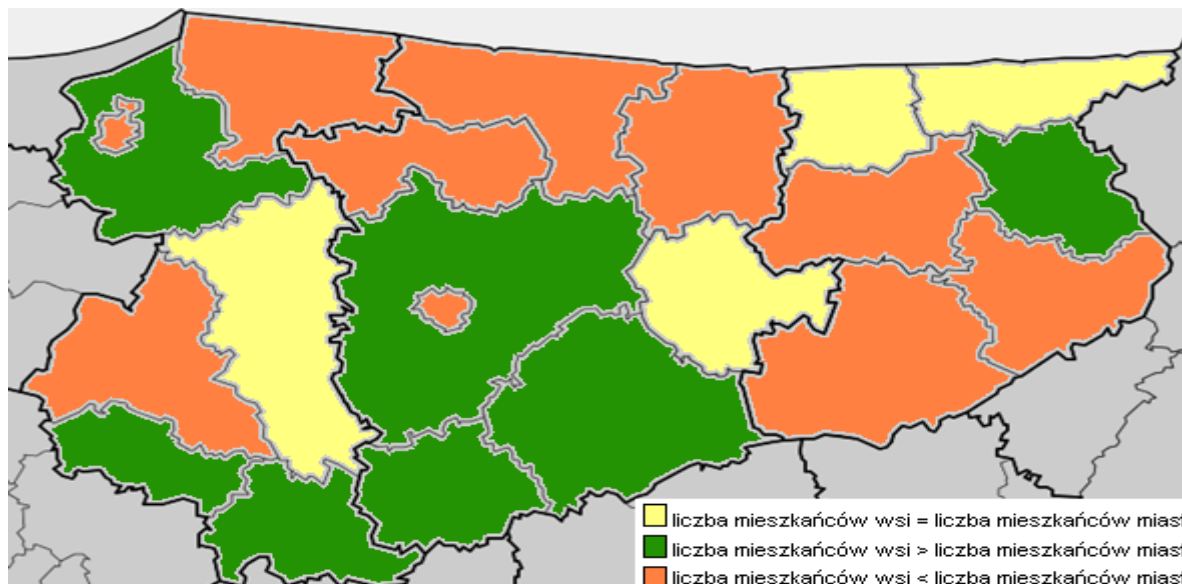

Źródło: *Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2014 r.*, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2015, s. 35.

Gęstość zaludnienia od 2010 r. pozostaje na niezmiennym poziomie 60 osób na km² i jest dwa razy niższa niż średnio w Polsce. Powoduje to, że województwo warmińsko-mazurskie wraz z województwem podlaskim zajmują pod tym względem dwa ostatnie miejsca w kraju. Zdecydowanie więcej osób, bo blisko 60% zamieszkuje obecnie miasta, natomiast niewiele ponad 40% ludności to mieszkańcy terenów wiejskich. Tendencja cały czas pozostaje stała. Na mapie 4 przedstawiono strukturę ludności według miejsca zamieszkania w powiatach. Największym udziałem osób mieszkających w miastach charakteryzują się powiaty: m. Olsztyn i m. Elbląg oraz powiat ełcki, natomiast powiatami, w których przeważająca liczba osób mieszka na terenach wiejskich są powiaty nowomiejski, elbląski i olsztyński. Koncentracja ludności na terenach wiejskich ma miejsce przede wszystkim w południowej części województwa. W czterech powiatach węgorskim, gołdapskim, ostródzkim i mrągowym udział osób mieszkających zarówno na wsi jak i w miastach wynosi 50%.

Poza powiatem m. Olsztyn i m. Elbląg, które znacznie podnoszą średnią wojewódzką, najgęściej zaludnionymi powiatami są powiaty ełcki (81 osób na km²), działdowski (69 osób na km²) i iławski (67 osób na km²). Najłagodniej zaludnionym powiatem jest powiat piski (33 osoby na km²) oraz węgorzewski (34 osoby na km²).

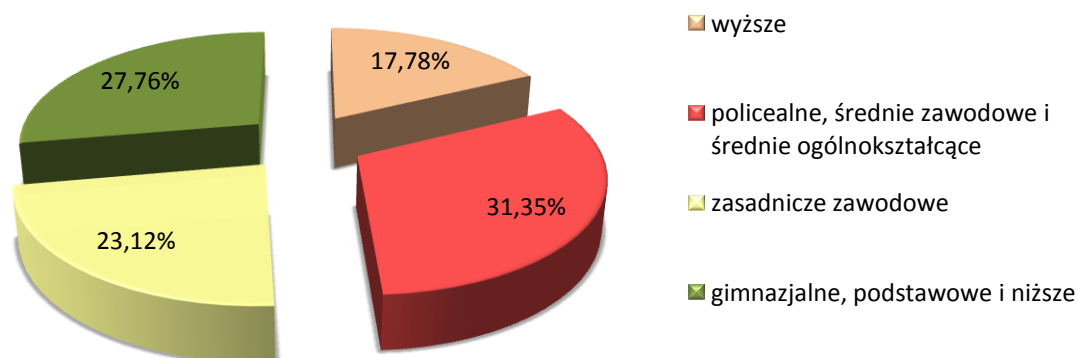
Mapa 4. Ludność województwa warmińsko-mazurskiego według miejsca zamieszkania w powiatach

Źródło: opracowanie na podstawie danych z BDL GUS

Struktura ludności według poziomu wykształcenia w województwie w 2014 r. zmieniła się na korzyść w porównaniu do poprzednich lat. Przede wszystkim wzrósł odsetek osób z wykształceniem wyższym oraz z wykształceniem policealnym, średnim zawodowym i średnim ogólnokształcącym. Nieznacznie spadł udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a najwyraźniejsze zmiany zarejestrowano dla osób z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym bądź bez wykształcenia – spadek udziału tej grupy osób. Stan ludności według poziomu wykształcenia przedstawiono na wykresie 16.

Wykres 16. Struktura ludności województwa warmińsko-mazurskiego według poziomu wykształcenia w 2014 r. (BAEL)

Źródło: opracowanie na podstawie danych z BDL GUS

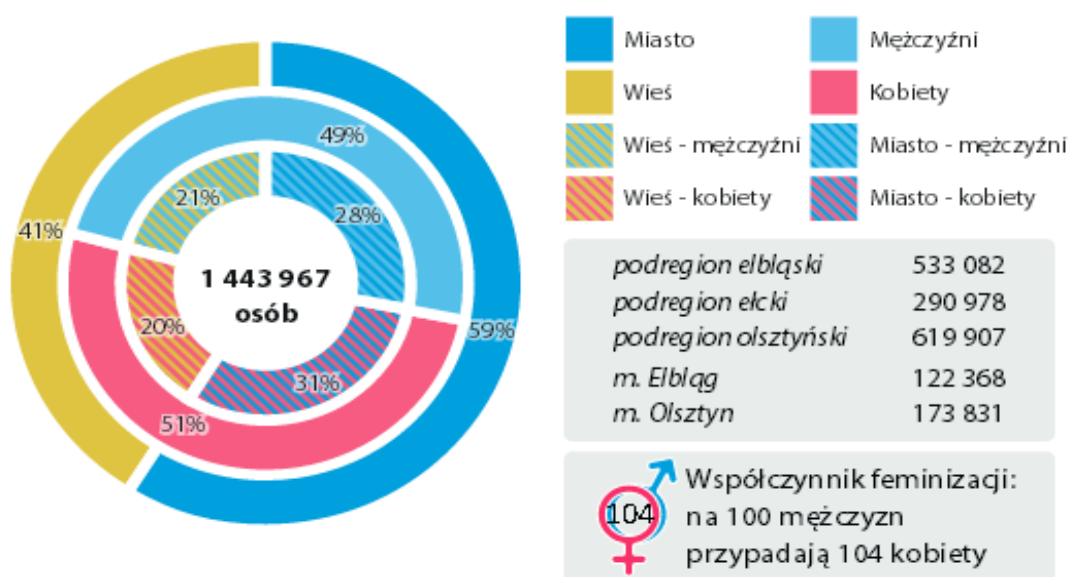
Starzenie się ludności, czyli proces zwiększania się udziału ludności w wieku starszym w ogólnej liczbie ludności to zjawisko występujące w całym kraju. Jednakże udział osób starszych w populacji

ogółem jest w Polsce zróżnicowany regionalnie. Jednym z województw znajdującym się w najkorzystniejszej sytuacji tj. najniższym udziale osób starszych, czyli w wieku powyżej 65 roku życia, jest warmińsko-mazurskie, gdzie odsetek ten wyniósł w 2014 r. 14,1% populacji województwa, podobnie jak w wielkopolskim i zachodniopomorskim. Z drugiej strony zmniejsza się udział osób w wieku do 25 roku życia, który wyniósł 28,3%. Województwo warmińsko-mazurskie, razem z małopolskim, podkarpackim i pomorskim, nadal znajduje się w gronie województw, w których udział ten na tle średniej krajowej oraz w porównaniu do innych województw jest najwyższy. Odsetek osób młodych jest największy w powiecie nowomiejskim (31,9%), natomiast najmniejszym udziałem osób starszych charakteryzuje się powiat elbląski (12,1%).

W związku ze zmianami w poszczególnych grupach wiekowych, zmienia się struktura ludności według ekonomicznych grup wieku. Zauważalny, choć niewielki jest spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym z 19,6% w 2011 r. do 18,8% w 2014 r. oraz w wieku produkcyjnym z 65,3% w 2011 r. do 64,2% w 2014 r. Wzrost nastąpił natomiast w grupie osób w wieku poprodukcyjnym i w analogicznych okresach wyniósł on 15,2% do 17,0%. Poza wiekiem, strukturę ludności można charakteryzować również w oparciu o kryterium płci. W tym celu wykorzystuje się współczynnik feminizacji, którego wartość dla województwa od kilku lat pozostaje na niezmiennym poziomie wynoszącym 104. Oznacza to, że na 100 mężczyzn przypadają średnio 104 kobiety (średnia w kraju wynosi 107). Identyczny wynik osiągnęło również województwo podkarpackie i razem z warmińsko-mazurskim znajduje się najbliżej wyniku wynoszącego 100, oznaczającego równowagę liczebną kobiet i mężczyzn. Najwyższy współczynnik feminizacji notuje się w powiecie m. Olsztyn (115), natomiast najniższy w powiecie węgorzewskim (99).

Interesującym zjawiskiem jest nadwyżka liczby mężczyzn w relacji do liczby kobiet w wieku do 50 lat oraz duża nadwyżka liczby kobiet w wieku po 50 roku życia w odniesieniu do liczby mężczyzn w tym samym wieku. Ludność w województwie w oparciu o kryterium płci oraz miejsca zamieszkania prezentuje wykres 17.

Wykres 17. Ludność województwa warmińsko-mazurskiego według płci i miejsca zamieszkania w 2014 r.

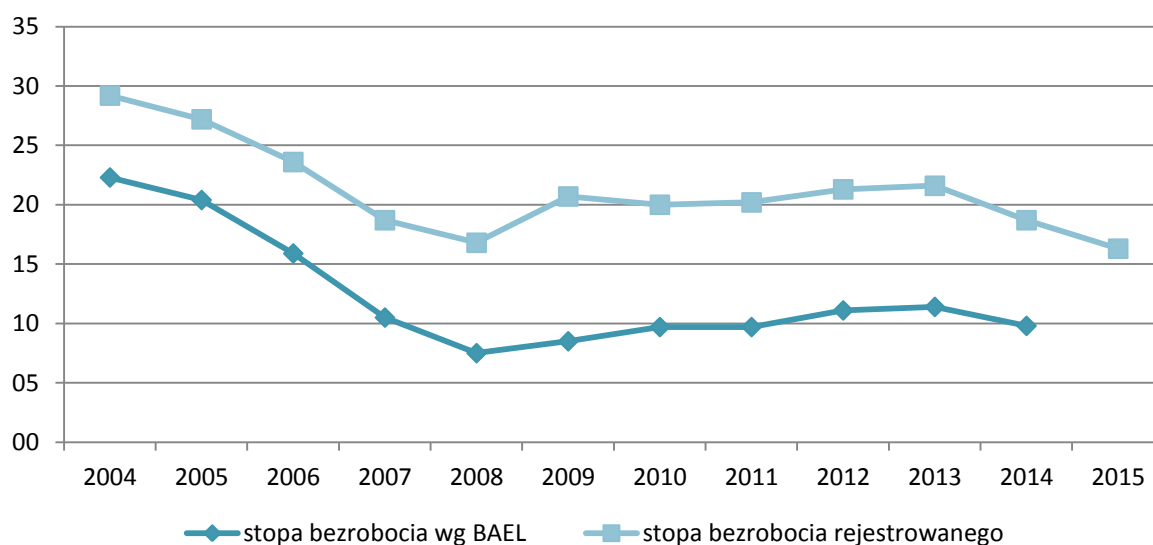

Źródło: Infografika: Stan i struktura ludności w województwie warmińsko-mazurskim w 2014 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie, http://olsztyn.stat.gov.pl/files/gfx/olsztyn/pl/defaultstronaopisowa/1322/3/1/infografika_ludnosc_2014.pdf, dostęp 13.04.2016 r.

2.2. Rynek pracy

Bezrobocie rejestrowane jest definiowane na różne sposoby. Zazwyczaj jest ono określane jako relacja liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych do zasobu siły roboczej populacji, czyli liczby ludności aktywnej ekonomicznie. Stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła w 2015 r. 16,3% i nadal był to najwyższy poziom w Polsce od początku istnienia województwa. Jednak w porównaniu do lat poprzednich zarejestrowano duży spadek tej wartości, który w porównaniu do 2013 r. wyniósł 5,3 p.p. W przypadku stopy bezrobocia mierzonej metodą BAEL, również odnotowano spadek do poziomu 9,8% w 2014 r., z 11,4% w 2013 r., co stawia województwo w korzystniejszej sytuacji i plasuje je na 11 miejscu w kraju. Podkreślenia wymaga fakt, że stopa bezrobocia na wsi jest wyższa niż w miastach. Na wykresie 18 przedstawiono jak kształtowała się stopa bezrobocia w ostatnich latach.

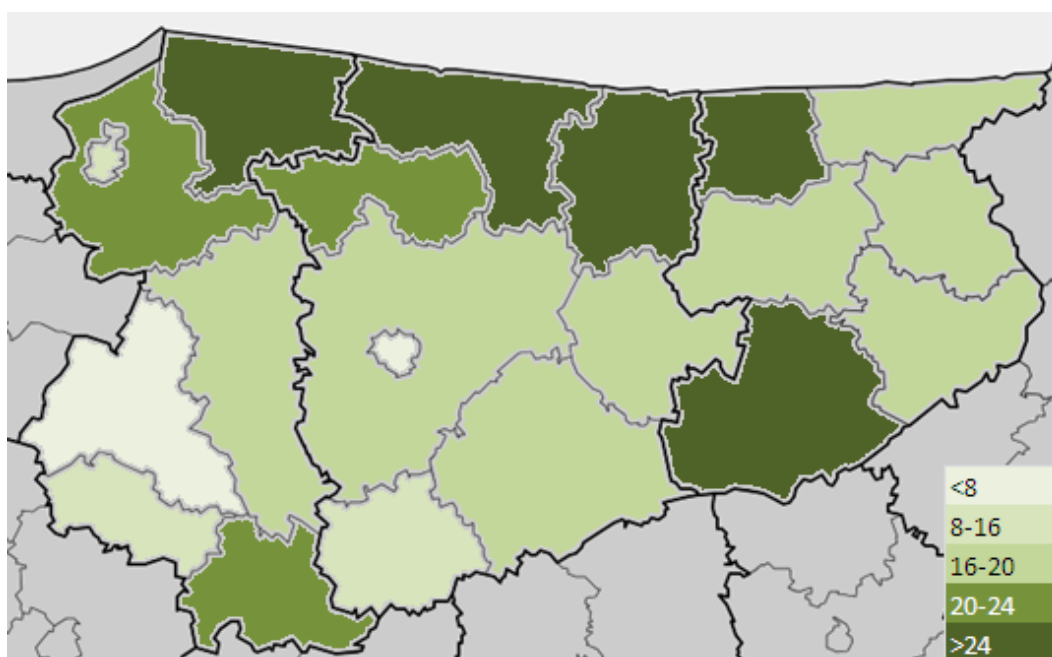
Wykres 18. Stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

W przypadku powiatów, najniższą stopą bezrobocia rejestrowanego charakteryzują się powiat m. Olsztyn (5,9%) oraz powiat iławski (7,3%). Najtrudniejsza sytuacja na rynku pracy panuje głównie w powiatach zlokalizowanych w północnej części województwa tj. braniewskim, bartoszyckim, kętrzyńskim, węgorzewskim oraz w powiecie piskim, na co wyraźnie wskazuje mapa 5. W wymienionych powiatach stopa bezrobocia waha się w granicach 24,6% do 27,4%.

Mapa 5. Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %) według powiatów w województwie warmińsko-mazurskim

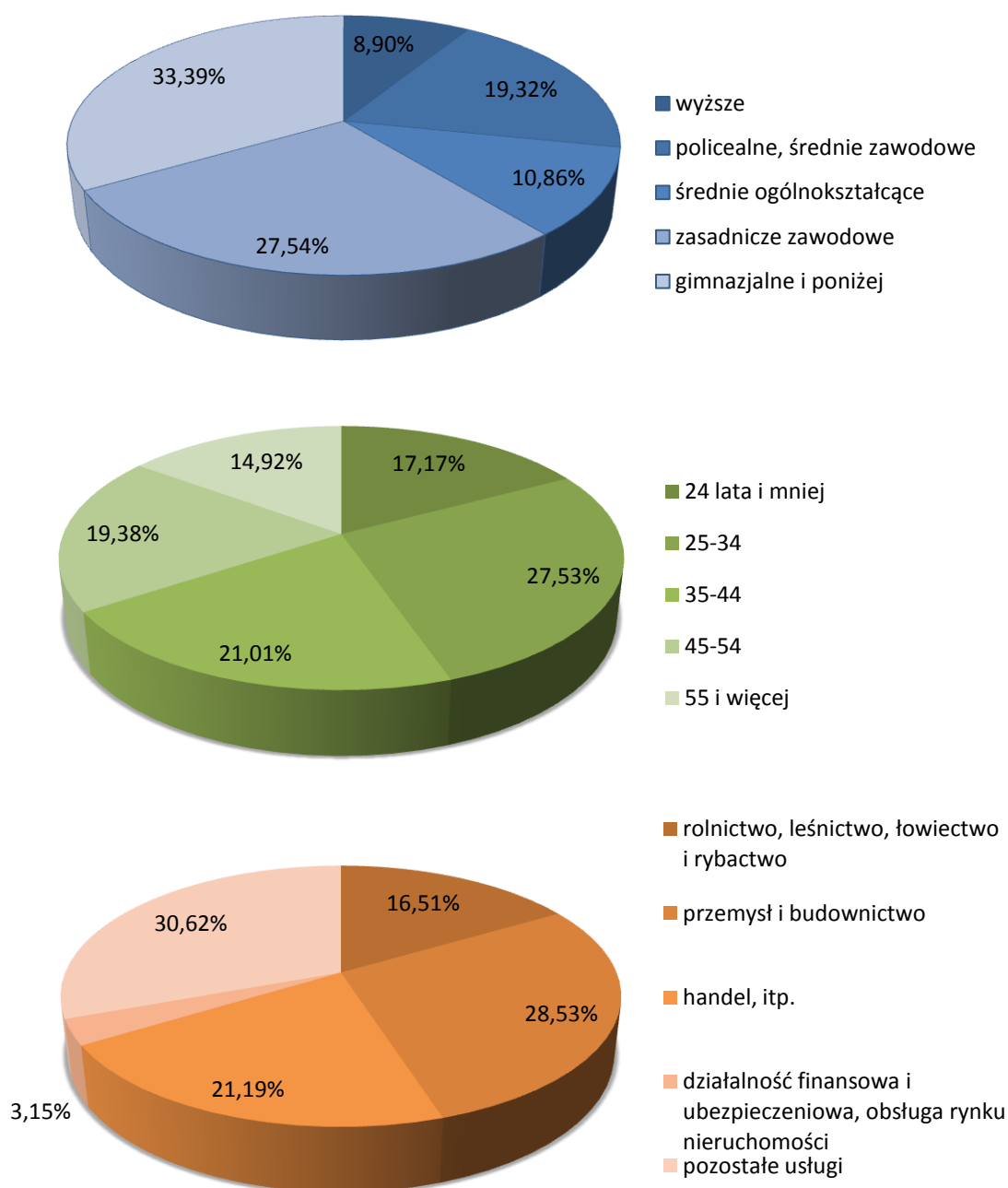
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Struktura bezrobocia jest najczęściej opisywana według kryterium wykształcenia, wieku oraz sektorów działalności, co też przedstawiono na wykresach poniżej. W przypadku wykształcenia, istnieje zależność związana z poziomem wykształcenia - im wyższy poziom wykształcenia, tym niższy udział osób bezrobotnych. Osoby posiadające wykształcenie wyższe stanowiły w 2014 r. 8,9% bezrobotnych w regionie. Natomiast największy odsetek bezrobotnych, to osoby z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym, których udział wyniósł 33,4%.

Niepokojący jest fakt, że wielu ludzi w wieku 25-34 posiada status bezrobotnego. W 2014 r. stanowili oni 27,5% ogółu bezrobotnych w województwie, jednak była to wartość niższa niż w latach poprzednich. Najmniejszym udziałem bezrobotnych charakteryzują się natomiast osoby w wieku 55 lat i więcej. Udział tej grupy wiekowej wyniósł w 2014 r. 14,92%, co oznacza wzrost o 4,5 p.p. w porównaniu do 2010 r.

Sektorem działalności, w którym bezrobocie jest najmniejsze jest działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz obsługa rynku nieruchomości, w którym udział bezrobotnych utrzymuje się na stałym poziomie 3,2%. Najwięcej bezrobotnych znajduje się w sektorze usług pozostałych oraz w sektorze przemysłu i budownictwa, odpowiednio 30,6% i 28,5% w 2014 r.

Wykres 19. Bezrobotni w województwie warmińsko-mazurskim według wykształcenia, wieku i sektora działalności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

W 2014 r. w województwie zarejestrowanych było 98,1 tys. bezrobotnych. Wielkość ta, w porównaniu do roku poprzedniego była niższa o 17,8 tys. osób. Wśród bezrobotnych można wyodrębnić wiele grup, posiadających specyficzne cechy je wyróżniające, które obejmują swym zakresem osoby znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku. Strukturę bezrobotnych w oparciu o te cechy wraz z tendencją im towarzyszącą prezentuje tabela 3. Spadek udziału w ogólnej liczbie bezrobotnych nastąpił jedynie w dwóch grupach: bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego oraz w grupie bezrobotnych do 25 roku życia.

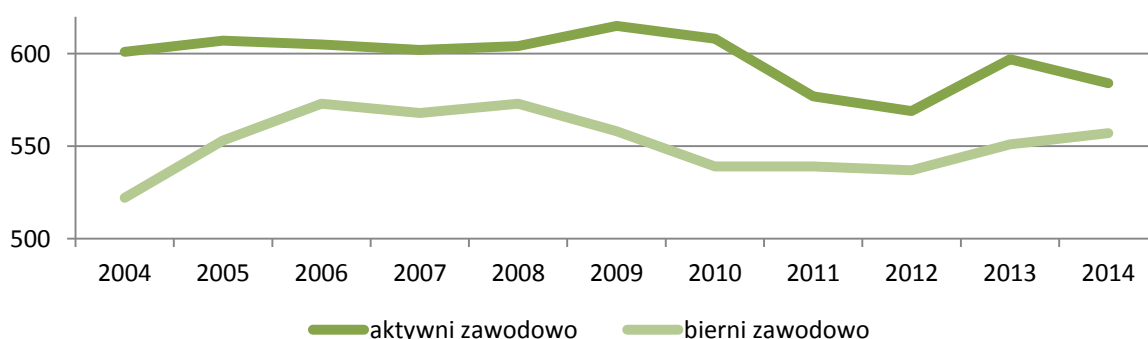
Tabela 3. Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy w województwie warmińsko-mazurskim

Grupa bezrobotnych	Odsetek w 2011 r.	Odsetek w 2014 r.	↘/↗
Bez doświadczenia zawodowego	24,57%	23,34%	↘
Bez kwalifikacji zawodowych	29,36%	32,16%	↗
Bez pracy powyżej 12 miesięcy	32,70%	39,50%	↗
Bez prawa do zasiłku	80,31%	82,63%	↗
W wieku do 25 roku życia	21,43%	17,90%	↘
W wieku 50+	21,35%	26,54%	↗
Kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	11,95%	13,93%	↗
Zamieszkali na wsi	49,59%	52,79%	↗
Niepełnosprawni	5,16% (2012)	6,03%	↗

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Pomimo, że warmińsko-mazurskie jest województwem posiadającym najwyższy poziom bezrobocia, istnieją zawody, na które występuje na rynku pracy wyższe zapotrzebowanie niż liczba poszukujących pracy w danym zawodzie. Zawody deficytowe z każdym kolejnym rokiem zmieniają się. Dla przykładu, w 2012 r. zawodami o najwyższym poziomie wskaźnika deficytu były m.in. robotnik oczyszczania miasta, pracownik kancelaryjny, funkcjonariusz służby penitencjarnej i opiekun zwierząt domowych, a w 2014 r. wśród zawodów deficytowych wymieniano funkcjonariusza straży granicznej, asystenta usług telekomunikacyjnych, dostawcę potraw oraz monter ociepleń budynków.¹⁸

Liczba aktywnych zawodowo w 2014 r. w porównaniu do roku poprzedniego spadła, zarówno w grupie bezrobotnych, co jest korzystne, jak i w grupie pracujących. Aktywnych zawodowo bezrobotnych było w 2014 r. 57 tys. osób (68 tys. osób w 2013 r.), natomiast aktywnych zawodowo pracujących – 527 tys. osób (529 tys. osób w 2013 r.) Systematycznie przybywa osób biernych zawodowo, jednak w porównaniu z osobami aktywnymi zawodowo, jest ich mniej. W 2011 r. było ich 539 tys., a w 2014 r. już 557 tys. Jak widać na wykresie 20 wartości wskaźników aktywności zawodowej ulegały znacznym wahaniom na przestrzeni kilkunastu lat wstecz. Dystans między liczbą aktywnych i biernych zawodowo utrzymuje się i przy zmianach jednej wartości następuje również zmiana drugiej. Wobec tego struktura ludności w oparciu o kryterium aktywności zawodowej pozostaje od wielu lat na podobnym poziomie.

Wykres 20. Ludność w województwie warmińsko-mazurskim według BAEL (w tys. osób)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

¹⁸ opracowanie na podstawie: *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie warmińsko-mazurskim w 2012 roku*, Wojewódzki Urząd Pracy, Olsztyn 2013; *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie warmińsko-mazurskim w 2014 roku*, Wojewódzki Urząd Pracy, Olsztyn 2015.

Aktywność zawodową ludności charakteryzuje współczynnik aktywności zawodowej, który może być rozszerzany o dodatkowe kryteria takie jak wiek, płeć lub miejsce zamieszkania. Współczynnik informuje jaki odsetek aktywnych zawodowych stanowią dane osoby w ogóle ludności. Podstawowym wskaźnikiem jest współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 15+, który w 2014 r. wyniósł 51,1%. Oznacza to spadek udziału w odniesieniu do wartości odnotowanych dla lat poprzednich. Istnieją jednak grupy osób, dla których współczynnik ten charakteryzuje się tendencją rosnącą. Jedną z nich są kobiety i mężczyźni w wieku 15-64 lata. Dla kobiet odsetek w porównaniu do 2011 r. ciągle wzrasta i w 2014 r. wyniósł 63,8%. W przypadku mężczyzn wzrost nastąpił z poziomu 71,8% w 2011 r. do 72,0% w 2014 r. Rosnący udział odnotowano ponadto wśród osób mieszkających na wsi i był to wzrost z poziomu 48,7% do poziomu 50,1% w latach 2013-2014.

W województwie, w którym bezrobocie osiąga tak wysokie poziomy, istotnym działaniem jest tworzenie nowych miejsc pracy. W związku z tym, że w latach 2011-2013 odnotowano malejącą tendencję w zakresie tworzenia nowych miejsca pracy (spadek o 4,7 tys.), należy docenić wpływ i wkład programów operacyjnych we wskazany obszar. Dzięki realizacji RPO WiM 2007-2013 do końca 2014 r. utworzono 5120 nowych miejsc pracy. W przypadku komponentu regionalnego w ramach PO KL 2007-2013 do 2013 r. w województwie warmińsko-mazurskim udało się stworzyć 9380 nowych miejsc.

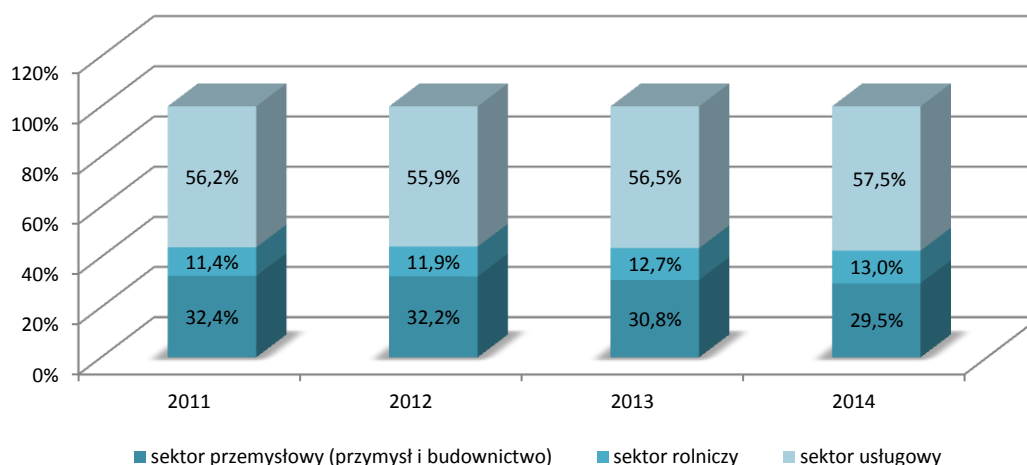
Korzystnym zjawiskiem jest spadek liczby zlikwidowanych miejsc pracy, ponieważ od 2011 r., kiedy zlikwidowano 15,1 tys. miejsc, następował spadek wskaźnika i do 2014 r. zmalał o 65%. Opiswane zmiany przekładają się na ruch zatrudnionych i zwolnionych. Zarówno wskaźnik liczby pracowników przyjętych do pracy jak i zwolnionych z pracy charakteryzował się w ostatnich latach tendencją malejącą. Pierwszy z nich posiadał jednak wolniejszą dynamikę niż drugi, co jest pozytywnym zjawiskiem, ponieważ wpływa na wzrost liczby pracujących, co bezpośrednio korzystnie oddziałuje na spadek poziomu bezrobocia. Niekorzystna zależność polegająca na przewyższaniu wskaźnika przyjęć przez wskaźnik zwolnień odwróciła się w 2012 r. W 2013 r. współczynnik przyjęć do pracy wyniósł 19,8% wobec 18,9% współczynnika zwolnień z pracy.

Poziom zatrudnienia jest możliwy do oceny poprzez wskaźnik zatrudnienia, który podobnie jak większość wskaźników może być rozwijany o dodatkowe cechy. Wskaźnik pozwala zmierzyć, jaka część osób pracuje zawodowo. Wzrost w ostatnich latach odnotowano szczególnie wśród kobiet w następujących grupach osób: w wieku 15+ (45,8% w 2012 r. – 46,1% w 2014 r.), w tym kobiet (38,2% w 2011 r. – 39,2% w 2014 r.) oraz 15-54 lata (53,6% w 2012 r. – 55,7% w 2014 r.), w tym kobiet (46,6% w 2011 r. – 49,4% w 2014 r.). Uwzględniając poziom wykształcenia można dostrzec, że najwyższy odsetek zatrudnionych w 2014 r., podobnie jak w poprzednich latach, dotyczył osób z wykształceniem wyższym (74,9%). W dalszej kolejności pod względem udziału zatrudnionych znalazły się osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (55,6%) oraz ze średnim ogólnokształcącym (41,9%), który jako jedyny wzrósł w porównaniu do 2011 r. Najniższy wskaźnik zatrudnienia charakteryzuje osoby z wykształceniem gimnazjalnym – 16,4%.

Na liczbę pracujących wpływa popyt na pracę zgłaszany przez pracodawców. Na popyt oddziałują natomiast czynniki ekonomiczne. Podaż pracy składa się z osób w wieku powyżej 15 roku życia, które pracują lub są bezrobotne. W 2014 r. w województwie pracowało 426,3 tys. osób i było to o 6,7 tys. osób więcej niż rok wcześniej. Ponad połowa pracujących była zatrudniona w sektorze usług (57,5%), a blisko jedna trzecia w sektorze przemysłowym (29,5%). Najmniej osób pracowało w sektorze rolniczym, jednak było to więcej niż średnio w kraju (13,0% w województwie, 11,5% w kraju). Zgodnie

z danymi zaprezentowanymi na wykresie 21, na przestrzeni czterech minionych lat, struktura pracujących według sektorów nie zmieniła się znacznie. Niewielki spadek identyfikuje się w sektorze przemysłowym na rzecz wzrostu udziału pracujących w sektorze rolniczym i usługowym. W województwie liczba pracujących w gospodarce narodowej na 1000 osób od 2012 r. systematycznie wzrasta i w 2014 r. wyniosła 295 osób.

Wykres 21. Struktura pracujących w województwie warmińsko-mazurskim według sektorów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Wynagrodzenie stanowi koszt pracodawcy i jednocześnie jest dochodem pracowników. Na poziom wynagrodzeń wpływa popyt na pracę oraz kondycja finansowa przedsiębiorstw. Wśród pozostałych czynników kształtujących poziom wynagrodzeń można wskazać m.in. kwalifikacje i umiejętności pracowników, czy też realizowaną w kraju politykę rynku pracy. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (bez zatrudnionych za granicą) z roku na roku wzrasta i w 2014 r. osiągnęło poziom 3386,96 zł. Ponadto poziom ten jest znaczenie wyższy niż w przypadku przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej, które ukształtowało się na poziomie 3223,04 zł.

Należy również podkreślić, że istnieje duże zróżnicowanie w poziomie wynagradzania pracowników w zależności od sektora zatrudnienia. W przemyśle pracownicy zarabiają średnio o 460 zł więcej niż zatrudnieni w budownictwie. Dysproporcje w zakresie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w 2014 r. prezentuje tabela 4. Pozytywnym aspektem jest zmniejszanie się dystansu przeciętnego wynagrodzenia w województwie w odniesieniu do średniej krajowej. Potwierdzeniem jest wzrost wartości przedmiotowego wskaźnika notowany w ostatnich latach, który w 2014 r. osiągnął poziom 84,6% (relacja 3386,96 zł w województwie do 4003,99 zł w kraju).

Tabela 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2014 r. (województwo / kraj)

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w budownictwie (bez zatrudnionych za granicą)	 2 645,37 zł / 3 102,29 zł
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przemyśle (bez zatrudnionych za granicą)	 3 105,68 zł / 3 536,36 zł
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej	 3 223,04 zł / 3 777,10 zł
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (bez zatrudnionych za granicą)	 3 386,96 zł / 4 003,99 zł

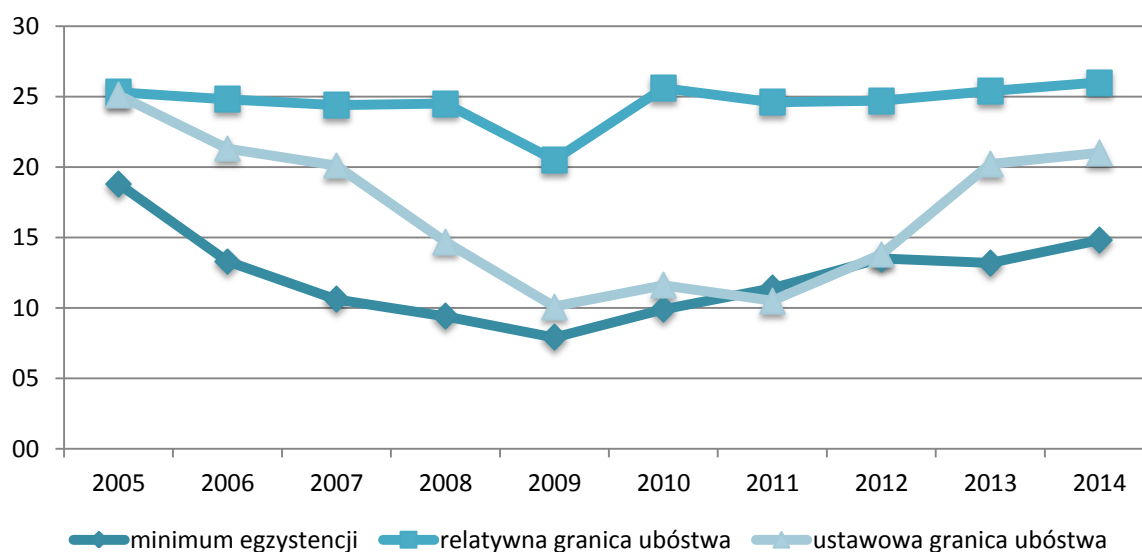
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

2.3. Sytuacja ekonomiczna społeczeństwa

Na Warmii i Mazurach w 2014 r. było 1361 bezdomnych. Było to mniej niż w 2013 r. (1295 osób) i więcej niż w 2012 r. (1423 osoby). Bezdomnym oferowana jest możliwość skorzystania z noclegowni, schronisk i domów dla bezdomnych, których w 2013 r. i 2014 r. było w województwie 11, czyli o 1 mniej niż w 2012 r. Biorąc pod uwagę odsetek bezdomnych korzystających z tego typu obiektów, należy zauważyć, że jest on bardzo niski i wynosi poniżej 50%. W 2014 r. udział ten wyniósł 46,4%. Oznacza to, że bezdomni niechętnie korzystają z proponowanych im możliwości schronienia się.

Przyczyn bezdomności jest wiele, jednak najważniejszymi z nich jest bezrobocie, zła sytuacja mieszkaniowa, przemoc w rodzinie, uzależnienia i patologie oraz przede wszystkim ubóstwo¹⁹. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem są w warmińsko-mazurskim najwyższe w kraju. Ustawowa granica ubóstwa²⁰ stanowi kryterium dochodowe w pomocy społecznej i wyniosła w 2014 r. 21,0%. Było to dokładnie dwa razy więcej niż w 2011 r. Relatywna granica ubóstwa²¹ była jeszcze wyższa i nadal wzrasta. Poziom wskaźnika w 2011 r. wyniósł 24,6%, natomiast w 2014 r. 26%. Wskaźnik minimum egzystencji²² wyniósł w 2014 r. 14,8%, co wskazuje, że u 14,8% osób w gospodarstwach domowych wydatki były niższe lub równe poziomowi minimum egzystencji i oznacza wzrost w porównaniu do 2011 r. o 3,4 p.p. Na wykresie 22 zaprezentowano tendencje opisanych wskaźników ubóstwa w ostatniej dekadzie.

Wykres 22. Wskaźniki ubóstwa w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

¹⁹ Informacja dotycząca problematyki bezdomności na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Stan na dzień 31 grudnia 2014 r., Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Olsztyn 2015, s. 7-9.

²⁰ Definicja GUS: Tzw. ustawowa granica ubóstwa - kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia z pomocy społecznej.

²¹ Definicja GUS: Relatywna granica ubóstwa - 50% średnich wydatków (ekwiwalentnych) gospodarstw domowych.

²² Definicja GUS: Poziom minimum egzystencji obliczany przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS) - jako granica ubóstwa skrajnego. Minimum egzystencji wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.

Z pomocy społecznej skorzystało w 2014 r. 184,9 tys. osób (średnia dla województw w kraju – 184,6 tys. osób) z 72,8 tys. rodzin (średnia – 71,6 tys. rodzin), spośród nich zasiłki rodzinne na dzieci otrzymało 53,4 tys. rodzin (średnia – 69,1 tys. rodzin). Są to wartości niższe niż w poprzednim roku, jednak wyższe niż w 2012 r., kiedy liczba osób korzystających ze wsparcia wyniosła 196,4 tys. osób, a liczba rodzin 74,6 tys. (zasiłki rodzinne dla dzieci otrzymało wówczas 63,3 tys. rodzin). Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej wyniosła w 2014 r. 237,4 mln zł, co oznacza spadek w porównaniu do 2013 r. o blisko 2 mln zł. Ponadto kwota przedmiotowych świadczeń w województwie była wyższa niż średnio dla województw w kraju (226,2 tys. zł). Dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym poza 2013 r. wzrósł i w 2014 r. ukształtował się na poziomie 1229,74 zł. W relacji do średniej krajowej, dochód rozporządzalny w województwie osiągnął poziom 91,7%.

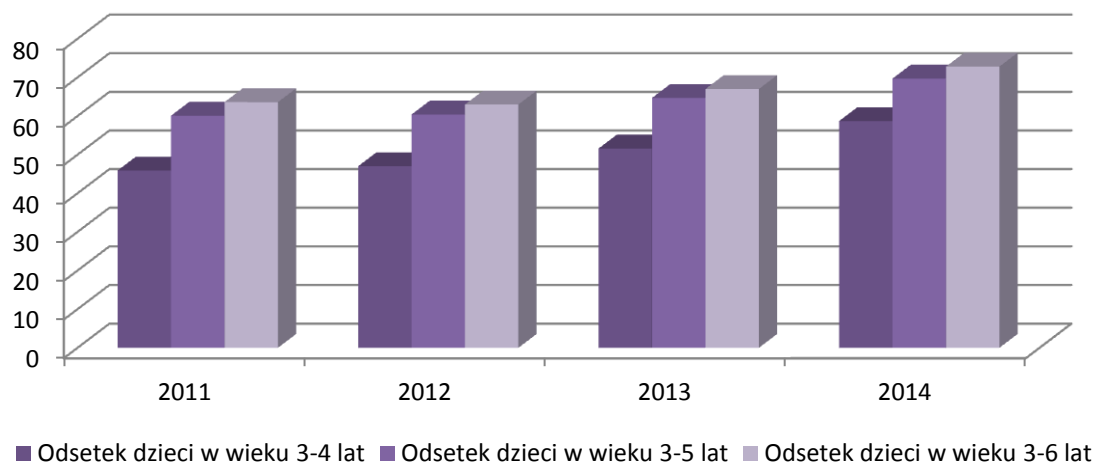
Co roku wzrasta odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do internetu. W 2014 r. był to poziom 65,1%, niższy niż średnio w kraju (71,2%), jednak przyrost na poziomie województwa był o 1,2 p.p. wyższy niż w kraju, co jest obiecujące dla kolejnych przyrostów w przyszłości.

2.4. Edukacja

Pierwsze lata życia dziecka wpływają na jego dalsze życie i rozwój, wobec czego wiek przedszkolny jest niezwykle ważnym etapem dla kształtowania się osobowości, zdolności i predyspozycji. Działania edukacyjne przynoszą największe rezultaty w wieku przedszkolnym, dlatego tak istotne jest zapewnienie dostępności do edukacji wysokiej jakości i wyrównywanie szans edukacyjnych.

Liczba dzieci w wieku przedszkolnym podlegała w ostatnich latach wahaniom. W 2012 r. w porównaniu do 2011 r. nastąpił wzrost z 48 tys. dzieci w wieku 3-5 lat do 49,5 tys. W 2013 r. odnotowano niewielki spadek, natomiast w 2014 r. kolejny spadek wyniósł już 1,5 tys. Mimo odnotowanych tendencji, liczba przedszkoli ciągle wzrasta i wskaźnik infrastruktury wychowania przedszkolnego wyniósł w 2014 r. 406. Oznacza to przyrost o 80 tego typu obiektów w porównaniu do 2011 r. Ponadto wyraźnie widać postęp w zakresie zwiększenia dostępu najmłodszych dzieci do edukacji, ponieważ w ciągu ostatnich lat wzrósł odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w każdym z trzech przedziałów wiekowych, co przedstawia wykres 23.

Wykres 23. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (w %) w województwie warmińsko-mazurskim

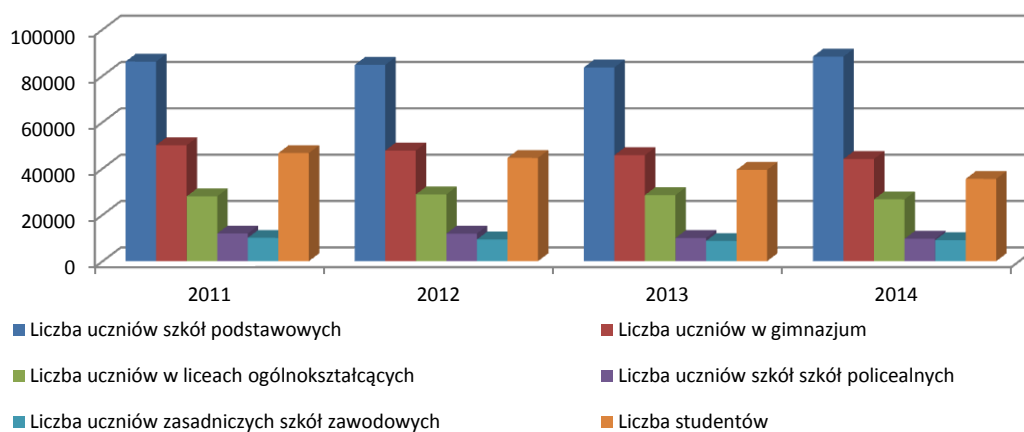

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Zgodnie ze stanem na 2014 r., 59% dzieci w wieku 3-4 lata, 70% dzieci w wieku 3-5 lat i 73% dzieci w wieku 3-6 było objętych wychowaniem przedszkolnym. Są to coraz lepsze wyniki, jednak województwo nadal znajduje się poniżej średniej krajowej, dla której odsetek dzieci w poszczególnych grupach wynosi odpowiednio 72%, 79% i 82%. Odnotowany wzrost wynikał z wprowadzenia obowiązku odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego, obejmującego dzieci w wieku 5 lat.

Postępujący od wielu lat spadek liczby ludności uwidacznia się w malejących tendencjach liczby uczniów i absolwentów na poszczególnych szczeblach edukacji. Najwięcej uczniów kształci się obecnie na poziomie szkół podstawowych. W porównaniu stanu z 2014 r. ze stanem z 2011 r. odnotowano niewielki wzrost liczby uczniów tego typu szkół o 3 %, co jest pozytywną tendencją. Największy spadek liczby uczniów zauważono wśród liczby studentów i wyniósł on blisko 25%. Opisane trendy przedstawia wykres 24.

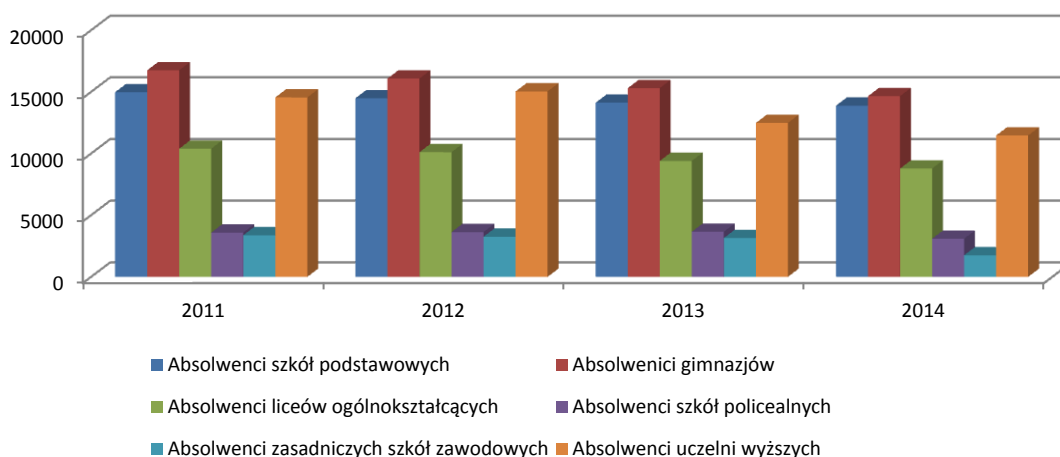
Wykres 24. Liczba uczniów i studentów w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Największą ujemną dynamiką liczby absolwentów charakteryzują się zasadnicze szkoły zawodowe. W latach 2011-2014 spadek ten wyniósł blisko 50%. Natomiast najwolniej ubywa absolwentów szkół podstawowych, bowiem spadek ten w ciągu czterech lat wyniósł 7%. Tendencje w zakresie liczby absolwentów można zaobserwować na wykresie 25.

Wykres 25. Liczba absolwentów szkół i uczelni wyższych w województwie warmińsko-mazurskim

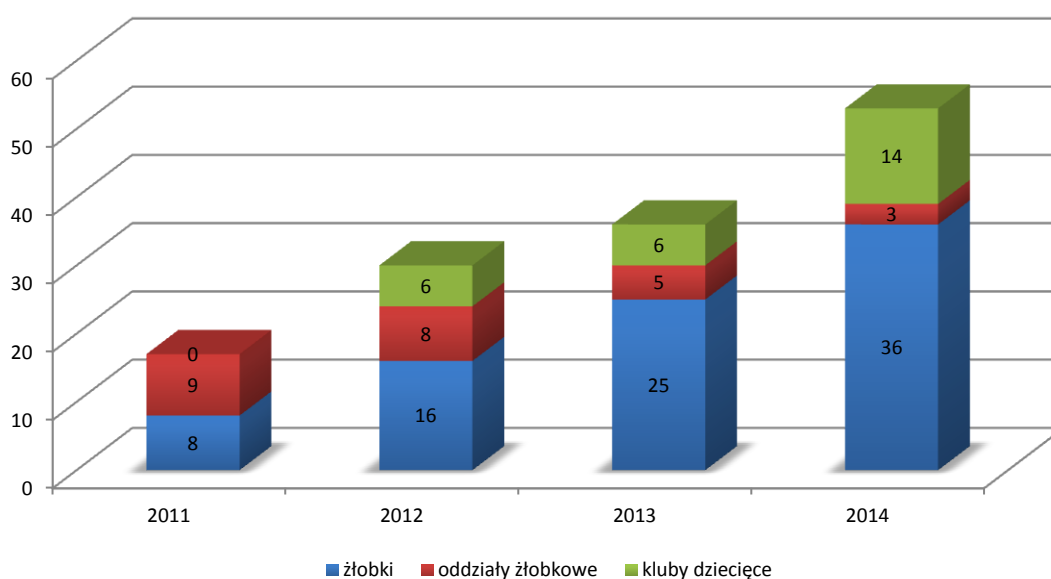
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Nauczanie języków obcych staje się coraz ważniejszym aspektem w systemie kształcenia. W związku z wymaganiami i wyzwaniem jakie stwarza warmińsko-mazurski rynek pracy, obowiązkowa nauka języków obcych rozpoczyna się już na etapie szkół podstawowych. Najwięcej osób uczy się języka angielskiego oraz niemieckiego. Uczący się języka angielskiego w ogóle uczniów szkół podstawowych i gimnazjach na poziomie obowiązkowym oraz nadobowiązkowym stanowili w 2014 r. 93,1% i był to odsetek większy niż w poprzednich latach. Z kolei język niemiecki cieszył się mniejszą popularnością. W 2014 r. roku uczyło się go 32,7% uczniów, co w odniesieniu do poprzednich lat oznacza spadek.

2.5. Dostęp do usług publicznych

Niewątpliwie znaczną poprawę można zauważyć w obszarze opieki żłobkowej. Rozszerzenie wachlarza form opieki nad dziećmi do lat 3, większe wsparcie samorządów i ze strony państwa oraz nowe kompetencje gmin w zakresie sprawowania opieki to najważniejsze zmiany jakie wprowadziła ustawa o opiece żłobkowej w 2011 r. W konsekwencji żłobków i klubów dziecięcych przybyło, co widać na wykresie 26, przede wszystkim z powodu uproszczenia zasad ich zakładania. W 2011 r. w województwie funkcjonowało zaledwie 17 żłobków, oddziałów żłobkowych i klubów dziecięcych, podczas gdy w 2014 r. były to już 53 tego typu podmioty. Spowodowane to również było rosnącym odsetkiem dzieci w wieku do lat 3 objętych instytucjonalną opieką żłobkową, który wyniósł w 2014 r. 3,8% (w 2011 r. 2,2%). Mimo, że liczba dzieci w wieku do 3 lat spadła o 5,6 tys. w ciągu ostatnich czterech lat, to liczba dzieci objętych opieką w żłobkach wzrosła w tym samym okresie o blisko 600.

Wykres 26. Liczba instytucji opieki żłobkowej w województwie warmińsko-mazurskim

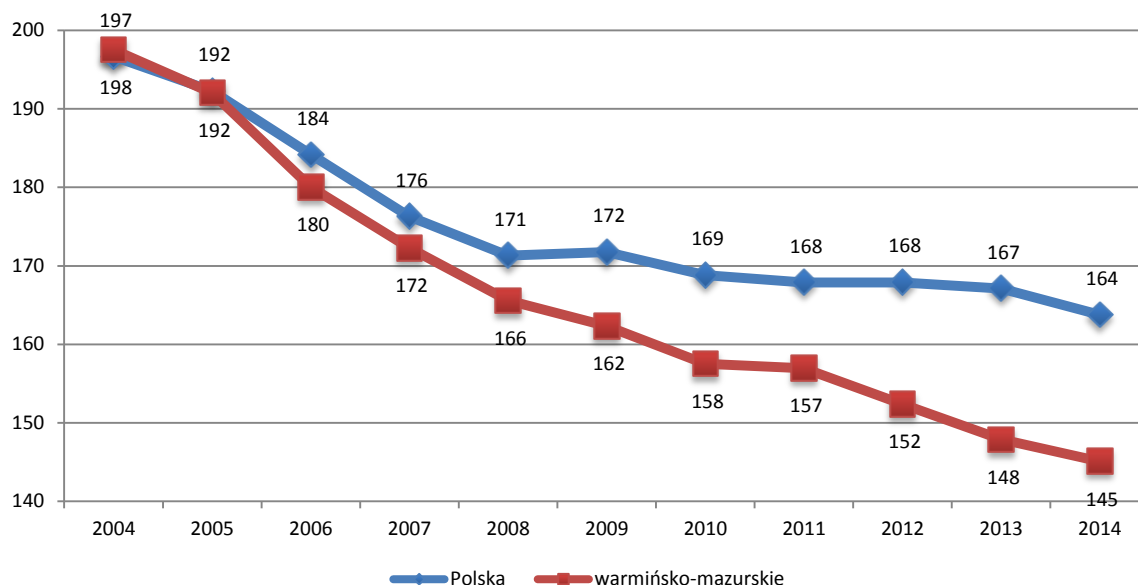

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

W latach 2012-2014 zidentyfikowano spadek o prawie 260 osób w zakresie liczby osób przypadających na 1 placówkę biblioteczną. Zauważalny jest również spadek czytelników bibliotek publicznych na 1 tys. mieszkańców. Spoglądając wstecz, można zauważyć, że czytelników było o wiele więcej, na co wskazuje wykres 27. W 2011 r. było to 157 osób, natomiast w 2014 r. już tylko 145 osób. W konsekwencji warmińsko-mazurskie odbiega coraz bardziej od średniej krajowej mimo, że jeszcze 10 lat wcześniej był jej równy. Powodów takiego stanu rzeczy upatrywać można w spadku

liczby ludności w województwie, ale przede wszystkim w spadku zainteresowania czytelnictwem, na co wskazuje również raport pt. *Stan czytelnictwa w Polsce w 2014 roku*.²³

Wykres 27. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 tys. mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Poprawę można natomiast zauważyć w zakresie dostępności do kin. Mimo, że liczba kin w województwie zmniejszyła się z 23 w 2012 r. do 20 w 2014 r., poprawiła się wartość wskaźnika liczby ludności na 1 miejsce w kinach stałych z 230,5 w 2011 r. do 174,9 w 2014 r., co jest jednoznaczne z poprawą dostępności do tego obszaru kultury. W 2009 r. zaczął działać pierwszy multiplex w województwie, a drugi funkcjonuje od 2014 r., obydwa zlokalizowane w stolicy województwa.

W zakresie ochrony zdrowia, poprawie uległa dostępność do świadczeń medycznych, czego przejawem jest wzrost liczby lekarzy posiadających prawo do wykonywania zawodu na 10 tys. ludności z 24 w 2011 r. do 26 w 2014 r. Polepszyła się dostępność ambulatoryjnych zakładów opieki oraz dostępność aptek, ponieważ w wyniku zwiększenia ich liczby zmniejszyła się liczba ludności przypadająca na tego typu obiekty. Dla aptek wskaźnik osiągnął w 2014 r. 3471 osób, natomiast w przypadku ambulatoryjnych zakładów opieki było to 1746 osób. Na mapach 6 i 7 zaprezentowano jak kształtowały się wartości powyższych wskaźników w powiatach.

Liczba osób przypadających na 1 łóżko w szpitalach ogólnych od 2012 r. pozostaje na niezmiennym poziomie 217 osób mimo, że w porównaniu z 2013 r. w województwie przybyły dwa szpitale. Od 2012 r. nie zmienił się również przeciętny pobyt chorego w szpitalu ogólnym, który nadal wynosi 5,2 dnia.

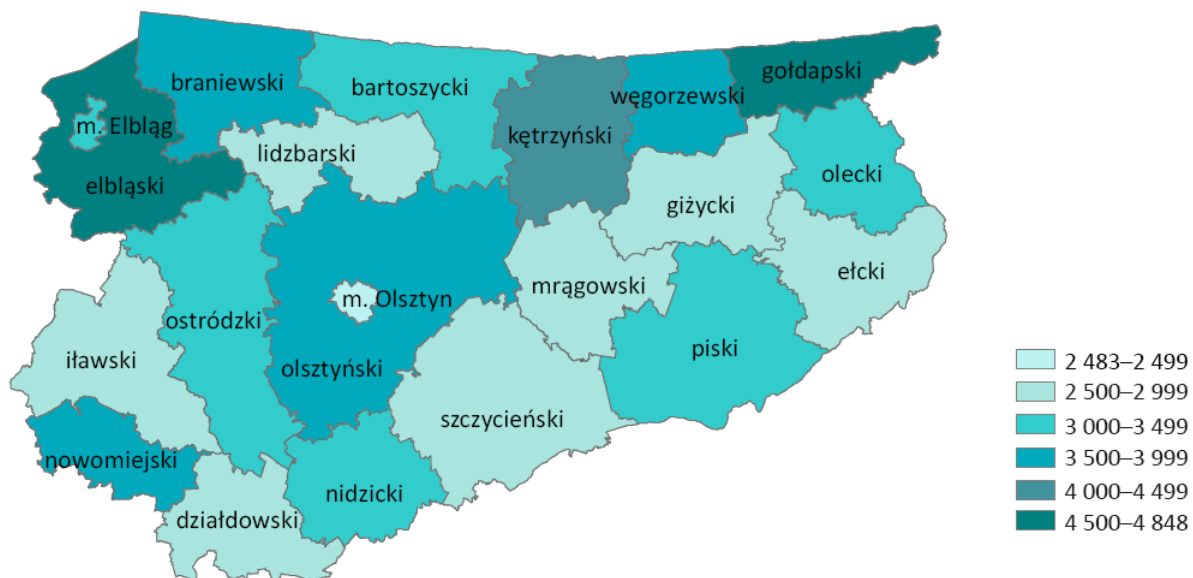
²³ I. Koryś, D. Michalak, R., Chymkowski, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2014 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2015.

Mapa 6. Liczba ludności na 1 ambulatoryjny zakład opieki według powiatów w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: *Ochrona zdrowia i pomoc społeczna w województwie warmińsko-mazurskim w 2014 r.*, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2015, s. 42.

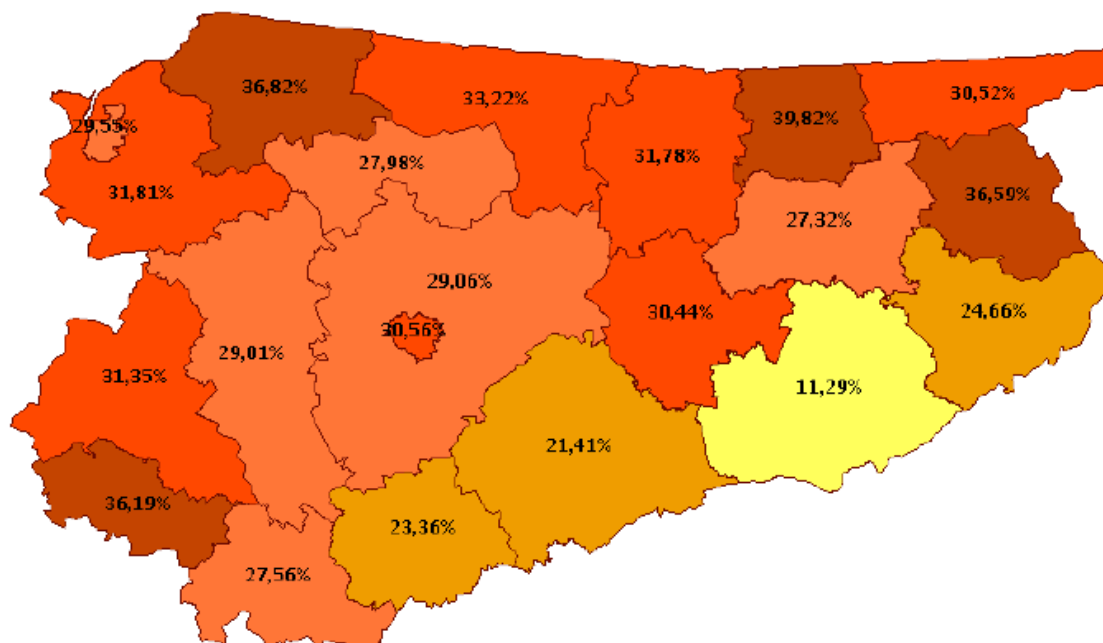
Mapa 7. Liczba ludności na 1 aptekę w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: *Ochrona zdrowia i pomoc społeczna w województwie warmińsko-mazurskim w 2014 r.*, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2015, s. 58.

Głównymi przyczynami zgonów w województwie są zachorowania na choroby układu krążenia, których udział w 2014 r. wyniósł 40,6% oraz zachorowania na nowotwory, których odsetek wyniósł 27,4%. W porównaniu do 2011 r. odnotowano wzrost liczby zgonów o około 1 p.p. w obydwu grupach, jednak dla zgonów w wyniku chorób układu krążenia województwo warmińsko-mazurskie razem z kujawsko-pomorskim odnotowują najniższe poziomy w kraju. W związku ze wzrostem zachorowań na choroby układu krążenia i nowotwory złośliwe ogółem w województwie warmińsko-mazurskim realizowanych jest szereg programów profilaktycznych. Wśród nich można wskazać np. program profilaktyki chorób układu krążenia, który wprowadzono ze względu na fakt, że choroby te są główną przyczyną zgonów zarówno w Polsce jak i na świecie. Ponadto realizowany jest program profilaktyczny raka szyjki macicy oraz raka piersi. Pierwsze badanie mogą wykonać kobiety w wieku 25-59 lat, które nie miały badania cytologicznego w ciągu ostatnich 3 lat. Program profilaktyki raka piersi obejmuje natomiast badania mammograficzne, które stanowią dobrą metodę pozwalającą na rozpoznanie zmian patologicznych. Badanie raka piersi jest skierowane do kobiet w wieku 50-69 lat, które nie miały takiego badania w ciągu 2 poprzednich lat. Śmiertelność na nowotwory złośliwe piersi i szyjki macicy od 2011 r. spada. W 2011 r. udział zgonów w wyniku tych chorób wyniósł 2% i zmniejszył się do 1,77% w 2014 r. i jest to odsetek niższy niż średnio w kraju (2,02%). Zgodnie ze stanem na 1 kwietnia 2016 r., programem profilaktyki raka szyjki macicy zostało dotychczas objęte 29,05% populacji kobiet województwa warmińsko-mazurskiego, co stanowi największy odsetek w kraju. Zgodnie z zaprezentowaną mapą 8, programem objęto najwięcej kobiet z następujących powiatów: nowomiejski, braniewski, węgorzewski i olecki. Programem profilaktyki raka piersi objęto natomiast 45,1% populacji województwa.

Mapa 8. Objęcie populacji kobiet programem profilaktyki raka szyjki macicy w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: Objęcie populacji programem profilaktyki raka szyjki macicy wg stanu na 01.04.2016 r., NFZ Warmińsko-Mazurski Oddział Wojewódzki w Olsztynie, <http://www.nfz-olsztyn.pl/pacjent/profilaktyczne-programy-zdrowotne/nasze-programy/>, dostęp: 14.04.2016 r.

W województwie prowadzona jest również profilaktyka chorób odtytoniowych, skierowana m.in. do osób powyżej 18 roku życia, które palą papierosy, w zakresie identyfikacji przewlekłej obturacyjnej choroby płuc i do osób między 40 a 65 rokiem życia, które nie miały wykonanego badania

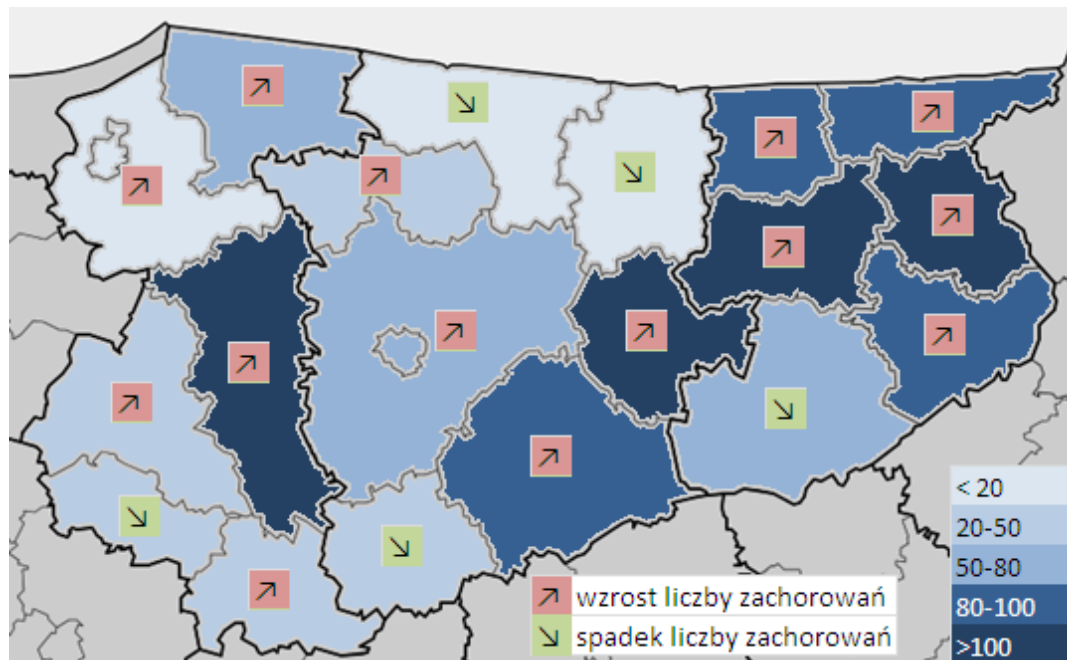
spirometrycznego w ciągu ostatnich trzech lat. Śmiertelność na nowotwory złośliwe tchawicy, oskrzeli i płuc od kilku lat rośnie i w 2014 r. udział zgonów w wyniku tych chorób wyniósł 7,5%. Badania profilaktyczne są również prowadzone w zakresie zakażenia gruźlicą. W ostatnich latach odnotowano spadek współczynnika zapadalności na gruźlicę na 100 tys. osób o 2 p.p. i w 2014 r. wskaźnik ten wyniósł 11,5.

W związku ze wzrostem średniego wieku kobiet rodzących dzieci w województwie jest również realizowany program badań prenatalnych. Powodem jest fakt, że powyżej 35 roku życia statystycznie wzrasta ryzyko pojawienia się patologii płodu. Dzięki programowi możliwe jest wczesne zidentyfikowanie ryzyka wystąpienia wad płodu i ich rozpoznanie.

Jednym z istotnych problemów województwa warmińsko-mazurskiego podobnie jak województwa podlaskiego jest występowanie dużej liczby zakażonych kleszczy. Powoduje to, że wiele osób zapada na choroby odkleszczowe takie jak zapalenie mózgu i borelioza. W województwie odnotowano spadek liczby zachorowań na kleszczowe zapalenie mózgu na 100 tys. osób z 3,85 w 2011 r. do 1,59 w 2015 r., jednak nadal poziom ten jest czterokrotnie wyższy niż w kraju.

Niepokojący jest drastyczny wzrost zachorowalności na boreliozę, ponieważ współczynnik zapadalności na 100 tys. osób jest ponad dwa razy wyższy niż w kraju. W 2011 r. na 100 tys. osób w województwie na boreliozę chorowało 55 osób, w 2015 r. było to już 75 osób. Największą zapadalność zarejestrowano w 2014 r. w powiatach mrągowskim, ostródzkim, oleckim i giżyckim, co prezentuje mapa 9. Można zaobserwować wyraźną koncentrację liczby zachorowań na boreliozę we wschodniej części województwa.

Mapa 9. Zapadalność²⁴ na boreliozę na 100 tys. osób wg powiatów w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa warmińsko-mazurskiego 2014*, Wydział Zdrowia Warmińsko-mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, Olsztyn 2015, oraz *Choroby zakaźne i zatrucia w Polsce w 2015 r.*, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny i Zakład Epidemiologii, Główny Inspektorat Sanitarny, Departament Zapobiegania oraz Zwalczania Zakażeń i Chorób Zakaźnych u Ludzi, podstawowe tablice robocze – wstępne dane, stan w dniu 15.03.2016 r.

²⁴ Wskaźnik zapadalności dla zachorowań na schorzenia zakaźne (np. boreliozę) według obszarów działalności PSSE liczony jest przez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Olsztynie na 100 tys. mieszkańców według stanu ludności na dany rok.

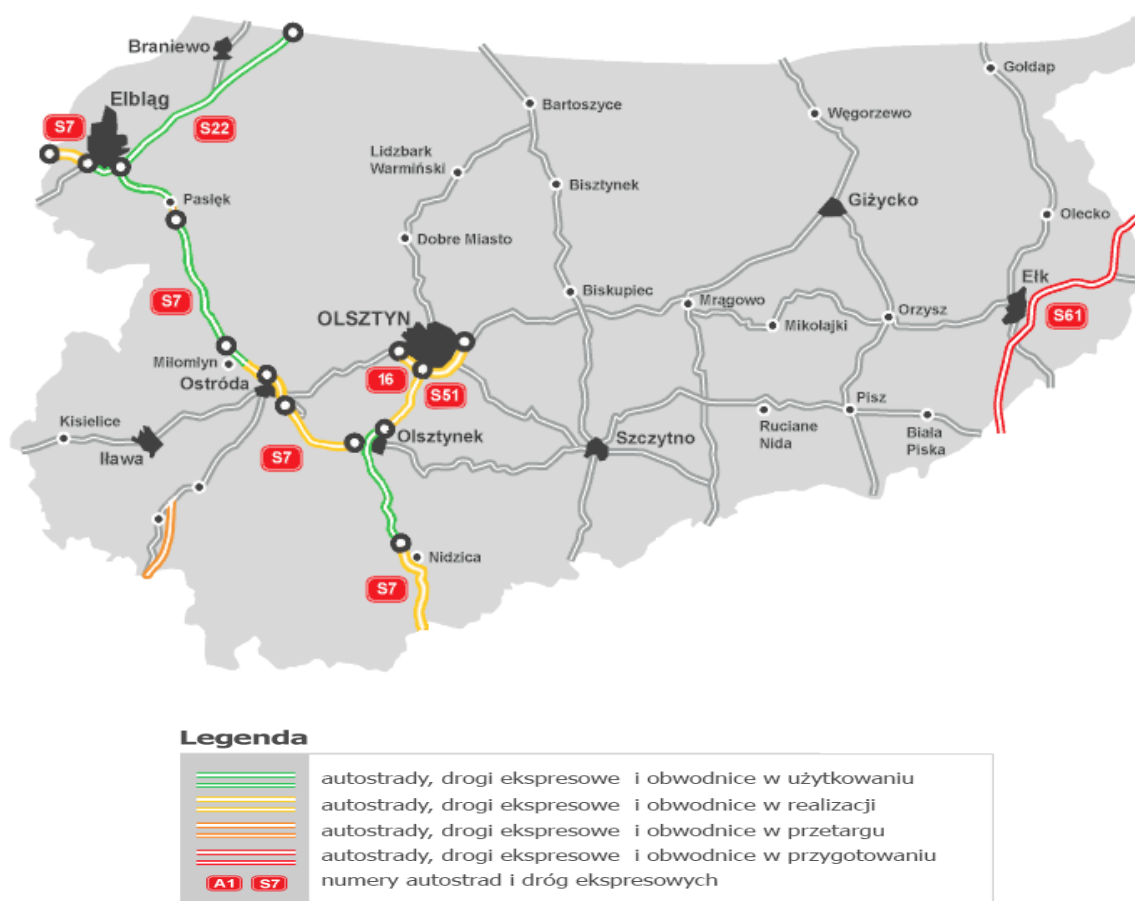
3. INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

3.1. Transport

Województwo warmińsko-mazurskie, mimo wielu inwestycji drogowych, które w ostatnich latach udało się zrealizować na terenie Warmii i Mazur nadal pod względem stopnia rozwoju infrastruktury drogowej należy do grupy najslabiej rozwiniętych w kraju. Sieć dróg publicznych o nawierzchni twardej w 2014 r. w województwie stanowiła 4,6% całości tego typu dróg w kraju (13 193,7 km), a gęstość dróg o nawierzchni twardej w przeliczeniu na 100 km² powierzchni dróg ogółem od kilku lat jest najniższa w kraju i wyniosła 54,6 km, przy średniej dla kraju na poziomie 91,2.

Według danych GDDKiA w województwie na koniec grudnia 2015 r. w budowie było blisko 94 km dróg krajowych o łącznej wartości 3,6 mld zł. Zakres aktualnych prac drogowych prezentuje mapa 10.

Mapa 10. Mapa stanu budowy dróg krajowych w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: http://www.gddkia.gov.pl/mapa-stanu-budowy-drog_warminsko-mazurskie

Dzięki inwestycjom na głównych drogach regionu skrócił się średni czas dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym) z 374 min w 2011 r. do 336 min w 2015 r. Wskaźnik dostępności komunikacyjnej województwa (złożony) obniżył się o ponad 10 min i wyniósł w 2015 roku 155,7 min w odniesieniu do 167 min w roku 2011. Średni czas dojazdu do Olsztyna z gmin województwa (w transporcie drogowym) pozostał na zbliżonym poziomie – 75 min. Według przeprowadzonego w 2015 roku Generalnego Pomiaru Ruchu, w województwie

warmińsko-mazurskim średni dobowy ruch roczny pojazdów silnikowych (SDRR) w 2015 roku na sieci dróg krajowych Warmii i Mazur wyniósł 6133 poj./dobę i był większy o około 8 % w porównaniu z rokiem 2010. Najwyższe natężenie ruchu odnotowano na odcinku drogi krajowej nr 65 w Ełku (23 397 poj./dobę). Równie duże natężenie ruchu jest na odcinku drogi krajowej nr 51 w Bartoszycach. Tutaj średnie dobowe natężenie ruchu wyniosło 21 274 poj./dobę.

Pomimo stopniowej poprawy stanu infrastruktury drogowej sytuacja w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego w regionie pozostaje w zasadzie na niezmiennym poziomie. Liczba wypadków drogowych nieznacznie wzrosła w 2014 r. do 1645 w odniesieniu do 1621 w roku poprzednim. Liczba ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych na 100 tys. ludności oraz na 100 tys. pojazdów samochodowych wynosiła odpowiednio w 2014 r. 10,24 oraz 16,52. Daje to odpowiednio 12 i 16 lokatę w skali kraju. Przyczyny można upatrywać w stale rosnącej liczbie samochodów osobowych. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców w województwie warmińsko-mazurskim było zarejestrowanych 566 pojazdów²⁵ – wzrost o 3,6% (14 miejsce w kraju). Średnio w Polsce w 2014 r. na tysiąc mieszkańców zarejestrowanych było 630 pojazdów.

Przy zwiększającej się corocznie liczbie samochodów osobowych, utrudnieniach w ruchu drogowym i jednoczesnej potrzebie przeciwdziałania zanieczyszczeniom środowiska w grudniu 2015 roku, po 50 latach przerwy ponownie uruchomiono w Olsztynie komunikację tramwajową. Jest to jak dotąd jedyny reaktywowany system komunikacji tramwajowej w Polsce. Aktualnie długość sieci tramwajowej wynosi 10,5 km i obejmuje 3 linie. Przejazdy są obsługiwane 15 tramwajami marki Solaris Tramino. W planach jest dalsza rozbudowa sieci tramwajowej.

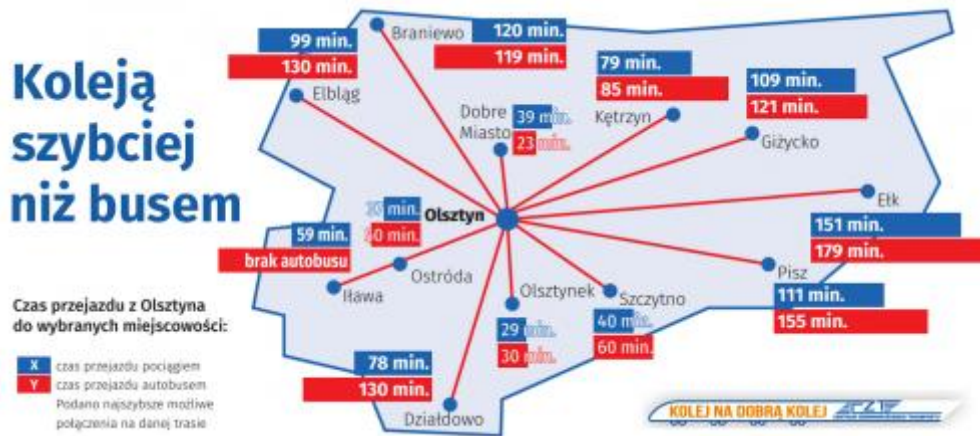
W roku 2015 zauważalnie zwiększyła się długość eksploatowanych linii kolejowych w regionie z 1078 km w roku 2013 do 1116 km w roku 2014. Na niezmiennym poziomie pozostała gęstość linii kolejowych na 100 km² (w 2014 r. wynosiła 4,6%) oraz długość linii wielotorowych (301 km). W ostatnich latach do kluczowych projektów inwestycyjnych PLK realizowanych na terenie województwa warmińsko – mazurskiego należały:

- Modernizacja linii kolejowej E 65/C–E 65 na odcinku Warszawa – Gdynia – obszar LCS Łąwa, LCS Malbork
- Modernizacja linii kolejowej E 65/C–E 65 na odcinku Warszawa – Gdynia – obszar LCS Działdowo
- Rewitalizacja i modernizacja linii kolejowych Olsztyn - Szczytno - Szymany (odcinek Olsztyn - Szczytno - linia kolejowa nr 219 i odcinek Szymany - Szczytno - linia kolejowa nr 35) jako kolejowe połączenie modernizowanego lotniska w Szymanach z Olsztynem

Powyższe projekty inwestycyjne obejmują remont ponad 150 km linii kolejowych położonych w całości bądź częściowo w obrębie województwa warmińsko-mazurskiego. Łączna wartość tych projektów wynosi niemal 3 mld zł. Głównym celem modernizacji magistrali Warszawa – Gdynia było podwyższenie prędkości maksymalnej pociągów pasażerskich ze 120 km/h do nawet 200 km/h, a tym samym skrócenie czasu przejazdu do niecałych 3 h. Dzięki inwestycji linii kolejowej Olsztyn – Szczytno – Szymany pasażerowie mogą dotrzeć koleją ze stolicy województwa warmińsko-mazurskiego do portu lotniczego Olsztyn - Mazury w Szymanach w zaledwie 45 minut.

²⁵ Łącznie samochody osobowe, samochody ciężarowe i ciężarowo-osobowe, motocykle.

Mapa 11. Czas przejazdu pociągiem na wybranych liniach w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło; czt.org.pl/aktualnosci/kolej/przewozy-pasazerskie/warmińsko-mazurskie-za-rok-o-29-wiecej-pociagow-regionalnych

Rok 2015 przyniósł znaczące zmiany w kwestii transportu lotniczego w województwie warmińsko-mazurskim. Pod koniec 2015 roku zakończyła się budowa Portu Lotniczego Olsztyn-Mazury. Port Lotniczy Olsztyn-Mazury powstał w miejscu istniejącego lotniska wojskowego w Szymanach i zajmuje około 322 hektary. Jest to jedyny port lotniczy w województwie warmińsko-mazurskim.

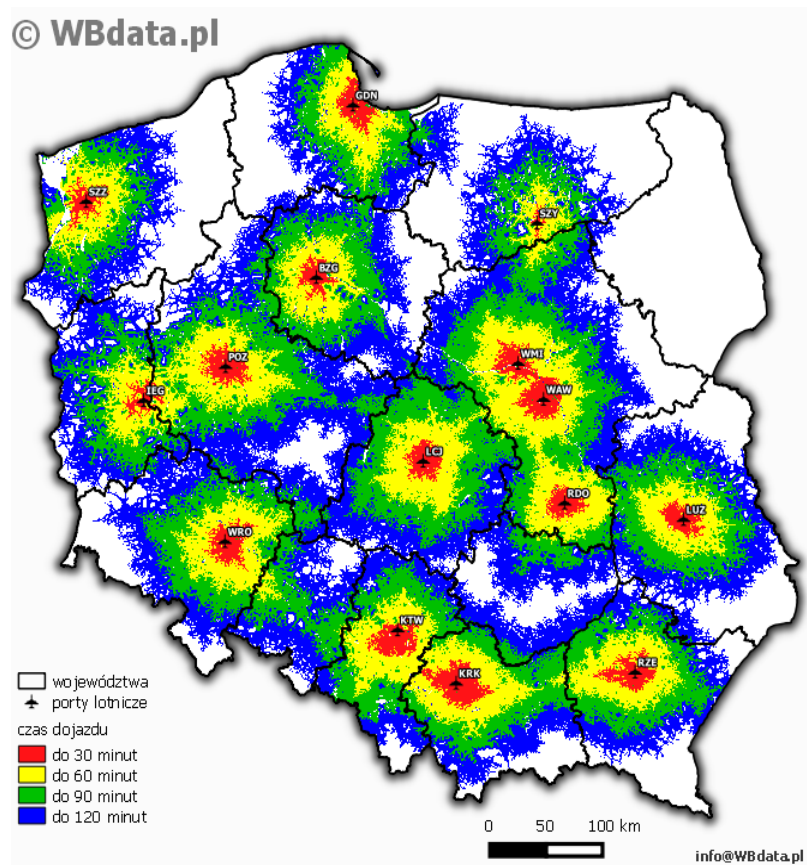

Źródło: www.powiatszczycienski.pl/2448,Regionalny-Port-Lotniczy-Olsztyn-Mazury.html

Terminal pasażerski o łącznej powierzchni 6 800 m² jest w pełni klimatyzowany i przeznaczony do obsługi ruchu pasażerskiego na kierunkach krajowych, międzynarodowych oraz czarterach. Sala odpraw o powierzchni 1 300 m² posiada 6 stanowisk odprawy biletowo-bagażowej check in. Na piętrze znajduje się taras widokowy, powierzchnie gastronomiczne i sale konferencyjne. W sali odlotów znajdują się sklepy wolnoćlowe, pomieszczenie business class, gastronomia (300 m²). Przepustowość terminala to średniodobowo do 830 pasażerów; w dobie szczytowej do 1250 pasażerów; natomiast w godzinie szczytowej do 310 pasażerów. Budynek został zaprojektowany

w nawiązaniu do architektury Warmii i Mazur. Pierwszy rejs z lotniska w Szymanach odbył się 21 stycznia 2016 roku. Samoloty aktualnie latają w dwóch kierunkach do Krakowa i Berlina. Natomiast od czerwca 2016 roku uruchomione zostaną rejsy do Monachium i Londyn Luton. Uruchomienie nowego portu lotniczego oraz dostosowana do potrzeb mieszkańców oferta kierunków lotów może sprawić, że większa część podróżnych z regionu chętniej skorzysta z portu Olsztyn-Mazury, niż lotniska w Gdańsku czy Warszawie z racji znacznie krótszego czasu dojazdu.

Mapa 12. Pasażerskie porty lotnicze i średni czas dojazdu do lotniska

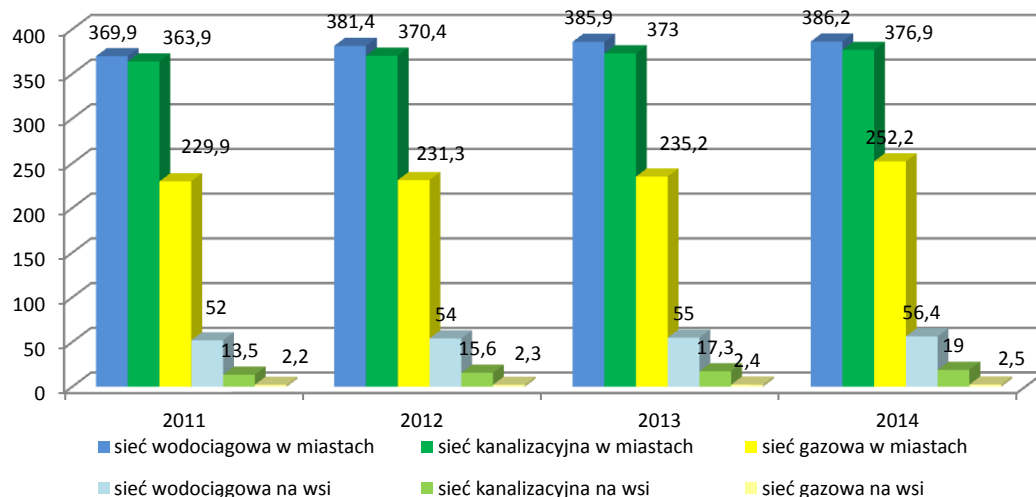
Źródło: www.pasazer.com/news/29746/szymany,nie,pomogly,podlasiu.html

3.2. Infrastruktura techniczna i komunalna

Województwo warmińsko-mazurskie zajmuje przedostatnią lokatę w kraju pod względem wyposażenia w sieć rozdzielczą na 100 km². Ma to związek zarówno z niską gęstością zaludnienia jak również znacznym rozproszeniem sieci osadniczej, co niewątpliwie nie sprzyja rozwojowi infrastruktury technicznej. Pomimo niekorzystnych uwarunkowań w ostatnich latach zauważyć można nieznaczny wzrost długości sieci rozdzielczej w regionie. Najkorzystniejsza sytuacja występuje w odniesieniu do sieci wodociągowej, której długość na 100 km² w 2014 roku wyniosła 64,5 km (wzrost o 1,4 km), a udział korzystających w wodociągów w województwie ogółem wyniósł prawie 95% (wzrost o 5%). Pod względem wyposażenia w sieć kanalizacyjną, na 100 km² w 2014 roku przypadało 27,8 km sieci (wzrost o 1,7 km), natomiast odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej wyniósł 73,4% (wzrost o 5%). Pod względem gęstości sieci kanalizacyjnej województwo plasuje się dopiero na 13 miejscu przed lubelskim, lubuskim i podlaskim (średnia dla kraju to 45,7 km). Jednakże rozpatrując udział mieszkańców podłączonych do sieci kanalizacyjnej widzimy, że przy

średniej dla Polski wynoszącej 68,7% plasujemy się na wysokim 5 miejscu. Największy udział korzystających z sieci kanalizacyjnej ma województwo pomorskie – 82%, najmniejszy lubelskie – 51,5%. Najmniej rozwiniętą siecią w regionie, podobnie jak w całym kraju, jest sieć gazowa. Na 100 km² w 2014 roku przypadało 8,7 km sieci (wzrost o 0,5km), a odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej nie uległ zmianie i wyniósł 42,8%. Rozkład wyposażenia w sieci rozdzielcze w podziale na obszary wiejskie i miejskie prezentuje poniższy wykres.

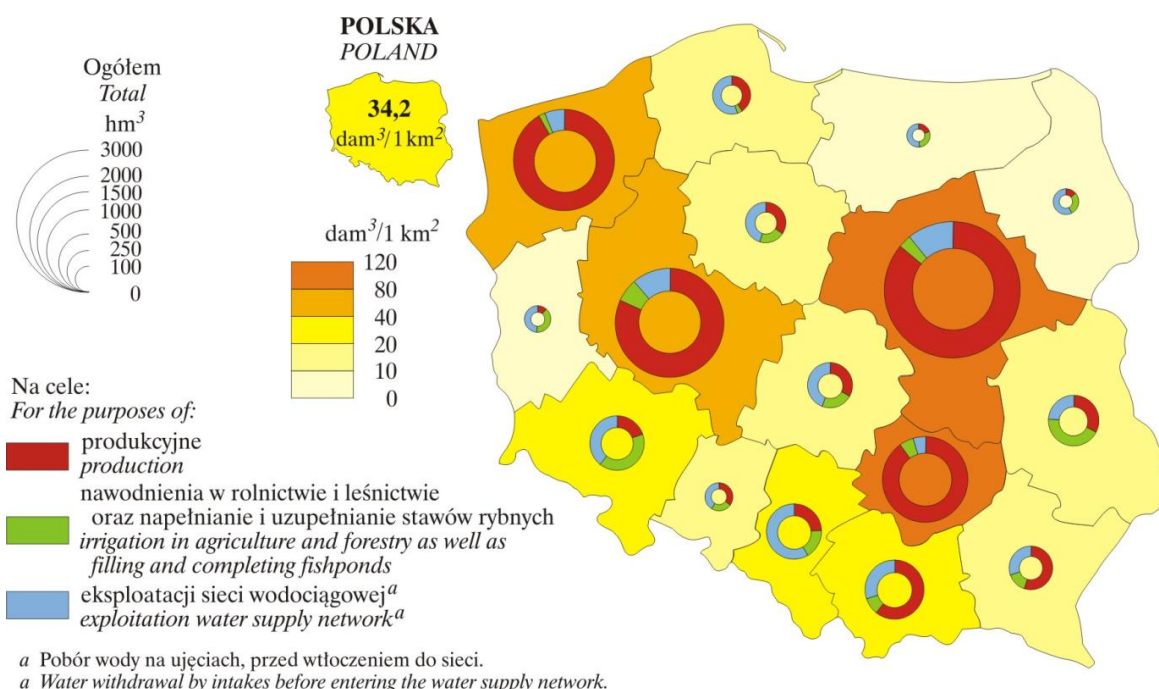
Wykres 28. Sieć rozdzielcza na 100 km² w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2014 r. wyniósł 139,3 hm³ (wzrost o 3,6 hm³), co stanowiło 1,3% ogólnego poboru wody w kraju. Strukturę poboru wody według województw w 2014 r. prezentuje mapa 13.

Mapa 13. Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności według województw w 2014r.

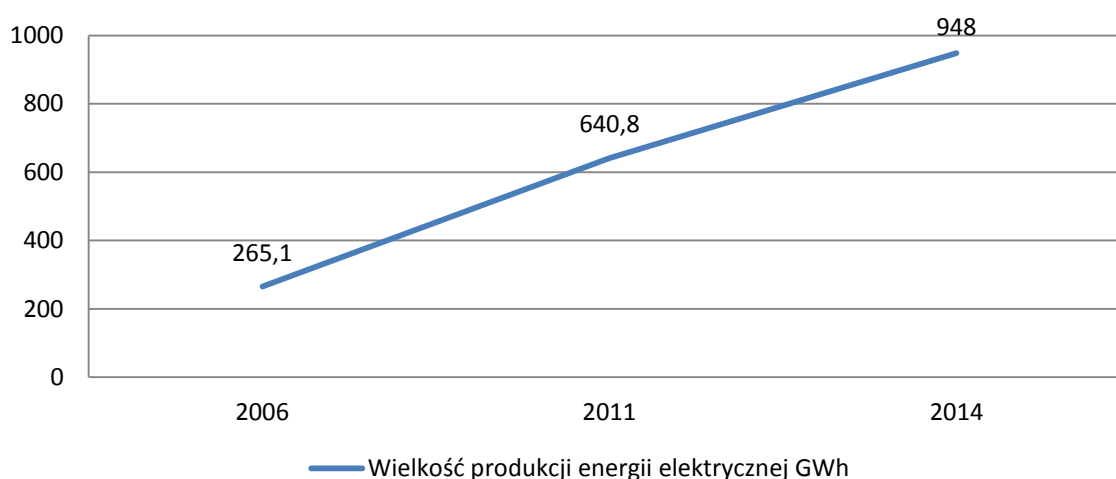
Źródło: Ochrona środowiska 2015, GUS 2015r.

Rozpatrując strukturę poboru wody w regionie zauważyć można, iż ponad połowa pobieranej wody przeznaczana jest na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej, ponad 25% na nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnienia i uzupełnienia stawów rybnych, natomiast niecałe 24% na potrzeby produkcyjne. W roku 2014 największa zmiana obserwowana jest w poborze wody na potrzeby produkcyjne gdzie nastąpił wzrost w stosunku do roku poprzedniego o ok. 24%.

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2014 roku, podobnie jak pobór wody, nieznacznie wzrosło do poziomu 125,2 hm³. Struktura zużycia wody w regionie odpowiada strukturze poboru wody i odpowiednio na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej w 2014 roku zużyto prawie 50% pobranej wody, na potrzeby rolnictwa i leśnictwa 28,5%, natomiast na potrzeby przemysłu niecałe 27%. Zużycie wody w przemyśle wzrosło w stosunku do roku 2013 o 23%.

W województwie warmińsko-mazurskim wytwarzane jest zaledwie 0,6% krajowej produkcji energii elektrycznej, co plasuje region na ostatnim miejscu w kraju. Na przestrzeni ostatnich lat widoczny jest natomiast coroczny wzrost produkcji energii elektrycznej w regionie. W 2014 r. wielkość produkcji energii elektrycznej wyniosła 948 GWh, co oznacza wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim o ponad 24%. Zainstalowana moc elektryczna województwa w 2014 r. wynosiła 373,8 MW – jest to najniższa wartość w kraju stanowiąca 0,95% ogółu mocy zainstalowanej we wszystkich elektrowniach w Polsce.

Wykres 29. Wielkość produkcji energii elektrycznej w województwie warmińsko-mazurskim (GWh)

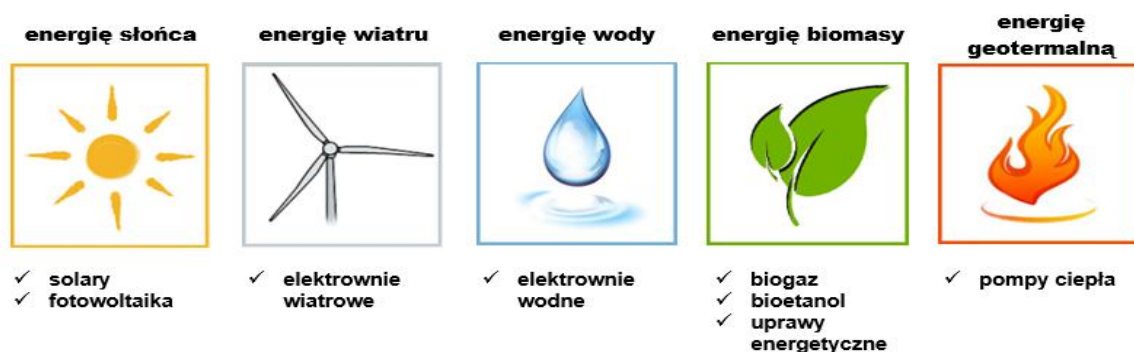

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

Produkcja energii elektrycznej w regionie w 2014 r. pokrywała ok. 26% zużycia, co oznacza że Warmia i Mazury są regionem uzależnionym od źródeł zewnętrznych (krajowych i zagranicznych) oraz zagrożonym utratą stabilności napięciowej. Biorąc pod uwagę uwarunkowania przyrodnicze, możliwości ekonomiczne oraz uwarunkowania prawne, produkcja energii elektrycznej w województwie powinna skupiać się na odnawialnych źródłach energii OZE, co jest zgodne z polityką Unii Europejskiej w zakresie przeciwdziałania emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

W województwie warmińsko-mazurskim udział energii elektrycznej produkowanej z OZE w produkcji energii elektrycznej ogółem w 2014 r. wyniósł 78,7% (746 GWh). Wzrost produkcji energii OZE w stosunku do roku 2013 wyniósł ponad 35%. Zgodnie z informacją URE w województwie warmińsko-mazurskim w chwili obecnej funkcjonuje: 19 biogazowni (w tym 10 biogazowni rolniczych) o łącznej mocy 14 581 MWh, 3 spalarnie biomasy o łącznej mocy 26 044 MWh, 28 instalacji energii

promieniowania słonecznego o łącznej mocy 8 712 MWh, 35 elektrowni wiatrowych o łącznej mocy 326 125 MWh²⁶ oraz 92 elektrownie wodne o łącznej mocy 49 177 MWh²⁷. Rozpatrując źródła energii elektrycznej z OZE możemy wyróżnić elektrownie i urządzenia wykorzystujące:

Źródło: <http://metropoliakrakowska.pl/pgn-2/oze>

Rok 2015 przyniósł istotne zmiany dla inwestorów OZE. W lutym 2015 roku Sejm przyjął *Ustawę o odnawialnych źródłach energii*. Akt prawny rangi ustawowej umożliwił kształtowanie mechanizmów i instrumentów wspierających wytwarzanie energii elektrycznej, ciepła, chłodu lub biogazu rolniczego w instalacjach OZE, wypracowanie optymalnego i zrównoważonego zaopatrzenia w energię odbiorców końcowych, a także wykorzystanie na cele energetyczne produktów ubocznych lub pozostałości z rolnictwa oraz przemysłu wykorzystującego surowce rolnicze. Prace nad ustawą trwały ponad 4 lata i do samego końca wzbudzały bardzo duże emocje, głównie z powodu tzw. poprawki prosumenckiej²⁸. Aktualnie w Sejmie trwają prace nad tzw. ustawą antywiatrakową, która może w znacznym stopniu ograniczyć rozwój tego typu inwestycji w kraju. Projekt ustawy zabrania bowiem nie tylko budowy wiatraków w pobliżu domów (odległości mniejszej, niż dziesięciokrotna wysokość całego urządzenia), ale także domów mieszkalnych w pobliżu wiatraków. Z analizy przygotowanej przez Obserwatora Legislacji Energetycznej wynika, że zakaz dotknie ok. 4% terytorium Polski. Biorąc pod uwagę, iż województwo warmińsko-mazurskie cechuje się bardzo rozproszoną zabudową (tzw. siedliskową) znalezienie miejsca oddalonego od jakiegokolwiek budynku o kilka kilometrów będzie niezwykle trudne, a przy lokalizacji inwestycji wiatrakowej trzeba jeszcze brać pod uwagę takie kwestie jak warunki klimatyczne czy możliwość podłączenia do sieci. Wszystko to może spowodować znaczne utrudnienia w rozwoju inwestycji z OZE w regionie. Tymczasem energetyka wiatrowa jest w tej chwili – obok często krytykowanego współspalania²⁹ biomasy – najtańszą technologią produkcji „zielonej” energii. W ocenie Polskich Sieci Elektroenergetycznych bez

²⁶ Informacja pochodzi ze strony www.ure.gov.pl/uremapoze/mapa.html (wygenerowano 14.04.2016r.)

²⁷ Informacja o ilości i mocy zainstalowanej elektrowni wodnych pochodzi ze strony www.wmae.pl, fotocast „Moc wody”.

²⁸ Poprawka prosumencka wprowadza obowiązek zakupu energii elektrycznej od wytwórcy energii z mikroinstalacji: 1) o mocy do 3 kW wykorzystującej różne odnawialne źródła energii po cenie: hydroenergia – 0,75 zł za 1 kWh; energia wiatru – 0,75 zł za 1 kWh; energia promieniowania słonecznego – 0,75 zł za 1 kWh. 2) o mocy od 3 kW do 10 kW po cenie: biogaz rolniczy – 0,70 zł za 1 kWh; biogaz pozyskiwany z surowców pochodzących ze składowisk odpadów – 0,55 zł za 1 kWh; biogaz pozyskiwany z surowców pochodzących z oczyszczalni ścieków – 0,45 zł za 1 kWh; hydroenergia – 0,55 zł za 1 kWh; energia wiatru – 0,65 zł za 1 kWh; energia promieniowania słonecznego – 0,65 zł za 1 kWh.

System taryf gwarantowanych dla każdej z ww. instalacji obowiązywać ma przez okres 15 lat, jednak tylko dla pierwszych 300 MW łącznych mocy wytwórczych instalacji przydomowych o mocy do 3 kW oraz dla pierwszych 500 MW łącznych mocy wytwórczych instalacji przydomowych o mocy od 3 kW do 10 kW.

Przepis ten miał obowiązywać od stycznia 2016 r. jednak po nowelizacji z 28.12.2015 r. datę przesunięto na 1 lipca 2016 r.

²⁹ Współspalanie odbywa się w instalacjach spalania wielopaliwowego poprzez jednoczesne spalanie biomasy, biopłynów, biogazu lub biogazu rolniczego wspólnie z innymi paliwami, np. węglem kamiennym.

większych problemów w ciągu najbliższych 4 lat do sieci krajowej można by przyłączyć jeszcze ok. 3 GW, czyli jeszcze połowę tego, co zostało wybudowane w Polsce w ciągu ostatniej dekady³⁰.

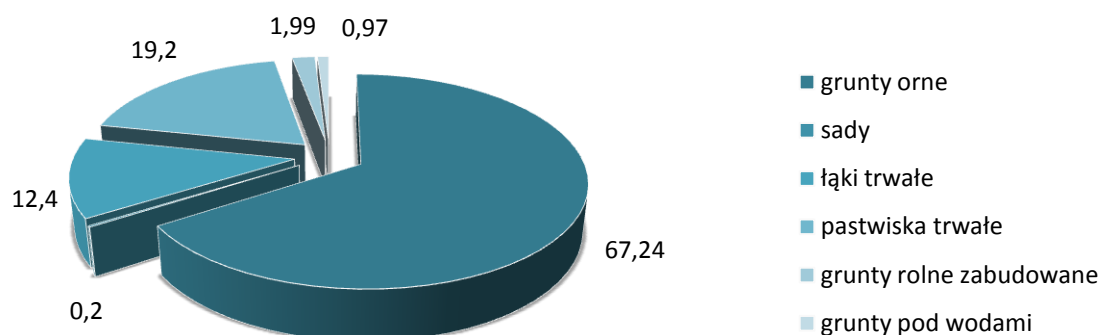
Od grudnia 2015 roku funkcjonuje w województwie pierwsza instalacja geotermalna wykorzystująca wody geotermalne na cele balneologiczne – Termy Warmińskie w Lidzbarku Warmińskim.

Pomimo pozytywnych zmian zachodzących w regionie w zakresie wzrostu produkcji energii elektrycznej i ciepłej z OZE nadal filarem w produkcji energii pozostaje węgiel kamienny, którego udział w 2014 r. w województwie kształtował się na poziomie ok. 94%.

3.3. Obszary wiejskie i rolnictwo

Obszary wiejskie w województwie warmińsko-mazurskim zajmują największą część obszaru województwa, tj. 97,5%, co daje najwyższą lokatę w kraju. Nieco wyższy niż średnio w Polsce był odsetek gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych – w 2015 r. wynosił on 32,9% ogółu powierzchni województwa (w kraju – 30,8%), większy był również procent terenów znajdujących się pod wodami – 5,65% (w kraju – 2,06%), nieco niższy był natomiast udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych, który wynosił 3,8% ogółu powierzchni (w kraju – 5,3%). W województwie w 2014 r. użytki rolne stanowiły 54,2% ogółu powierzchni, a strukturę użytków prezentuje wykres nr 30.

Wykres 30. Struktura użytków rolnych w 2014 r. w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ludność zamieszkująca obszary wiejskie liczyła na koniec 2014 r. 589 702 osoby, co stanowiło 40,84% mieszkańców województwa. Gęstość zaludnienia na wsi była w regionie najniższa w kraju i wynosiła 25 osób/km² (w kraju 52 osoby/km²). W 2014 r. stopa bezrobocia na wsi mierzona metodą BAEL obniżyła się i wyniosła 10%, w stosunku do 11,8% w roku 2013. W porównaniu z sytuacją w 2006 r. stopa bezrobocia na wsi zmalała o 10 pkt %, podczas gdy w kraju obniżyła się o 3,5 pkt %. Województwo charakteryzuje się dość niską liczbą pracujących w rolnictwie przypadającą na 100 ha użytków rolnych. W 2014 r. wartość ta wyniosła 6,6 (w 2006 r. – 6,2), wobec 16 w kraju (w 2006 r. – 13,1). Plasuje to region na przedostatnim miejscu.

Korzystnym czynnikiem charakteryzującym rolnictwo w województwie jest wysoka średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym. Region charakteryzuje się drugą co do wielkości średnią powierzchnią gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym – w 2015 r. było to 22,76 ha, przy średniej krajowej 10,49 ha. Niestety krótki okres wegetacji, zróżnicowane ukształtowanie

³⁰ <http://odnawialnezrodlaenergii.pl/energia-wiatrowa-aktualnosci/item/2643-dobre-i-zle-strony-ustawy-antywiatrakowej>

terenu i niekorzystna struktura gleb (ponad 50% stanowią gleby IV klasy a gleby I i II klasy stanowią zaledwie 0,45%) stawiają przed rolnictwem województwa wymóg wysokiego poziomu uzbrojenia technicznego i powodują, że jednostkowe koszty produkcji rolniczej są wyższe, dochodowość natomiast mniejsza niż w innych regionach kraju. Pozytywnym aspektem jest więc zauważalny w ostatnich latach wzrost nakładów inwestycyjnych w rolnictwie i łowiectwie w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych, które w 2014 r. wyniosły 327,6 zł, co plasuje region na 4 miejscu w kraju (kraj –360 zł). Większe nakłady poniosły jedynie województwa wielkopolskie, mazowieckie i śląskie. Tymczasem w 2011 r. nakłady inwestycyjne w rolnictwie i łowiectwie w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wyniosły 210,3 zł, co plasowało region na 14. miejscu (kraj – 277,4 zł).

Źródło: expomazury.pl

Mało przekształcone i stosunkowo mało zanieczyszczone środowisko naturalne predysponuje nasz region do produkcji żywności wysokiej jakości, która została wskazana jako inteligentna specjalizacja regionu. Żywność ta jest specjalizacją opartą m.in. na przemyśle rolno-spożywczym, lokalnym rolnictwie, tradycyjnych surowcach i krótkich łańcuchach sprzedaży. Odpowiada ona na potrzeby konsumentów związane ze zdrowym stylem życia. Wokół produkcji żywności rozwinięto bardzo silną specjalizację naukową, która jest zapleczem badawczo-naukowym dla pojedynczych firm i klastrów. Produkcja regionalnej żywności wysokiej jakości w 2014 r. opierała się na działalności 4234 ekologicznych gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 117 tys. ha, dostarczających żywność naturalną, tradycyjną i ekologiczną na bazie własnych surowców. Udział regionu w liczbie i powierzchni ekologicznych gospodarstw rolnych z certyfikatem wyniósł w 2014 r. odpowiednio 15,2% i 16,2% w skali kraju. Certyfikat Europejskiej Sieci Dziedzictwa Kulinarne uzyskało dotychczas 165 przedsiębiorstw³¹.

Udział województwa w krajowej produkcji towarowej rolnictwa w 2013 roku wyniósł 5,3%. Plasuje to województwo na 7 miejscu w kraju. Największy udział miało województwo wielkopolskie – 17,7 %, najniższy zaś podkarpackie 2,1%. Rolnictwo w regionie produkuje i przetwarza na skalę rynkową przede wszystkim bydło mleczne, trzodę chlewną oraz drób. Produkcja zwierzęca stanowiła w 2013 roku ponad 65% towarowej produkcji rolnej w regionie. Największy udział w 2014 r. miała produkcja mleka (25%) – na 1 ha użytków rolnych wytworzono 979 l mleka przy średniej dla kraju 866 l i pomimo wzrostu produkcji w stosunku do lat ubiegłych województwo niezmiennie plasuje się na 4 miejscu w kraju. Równie duży udział w produkcji zwierzęcej miała hodowla drobiu (ponad 20%). Pogłowie drobiu kurzego w 2014 r. wzrosło i wynosiło 347,6 szt. na 100 ha użytków rolnych. W skali kraju daje to jednak niską, bo dopiero 15 lokatę. Kolejne w udziałach produkcji zwierzęcej są hodowla

³¹ Informacja ze strony www.culinary-heritage.com

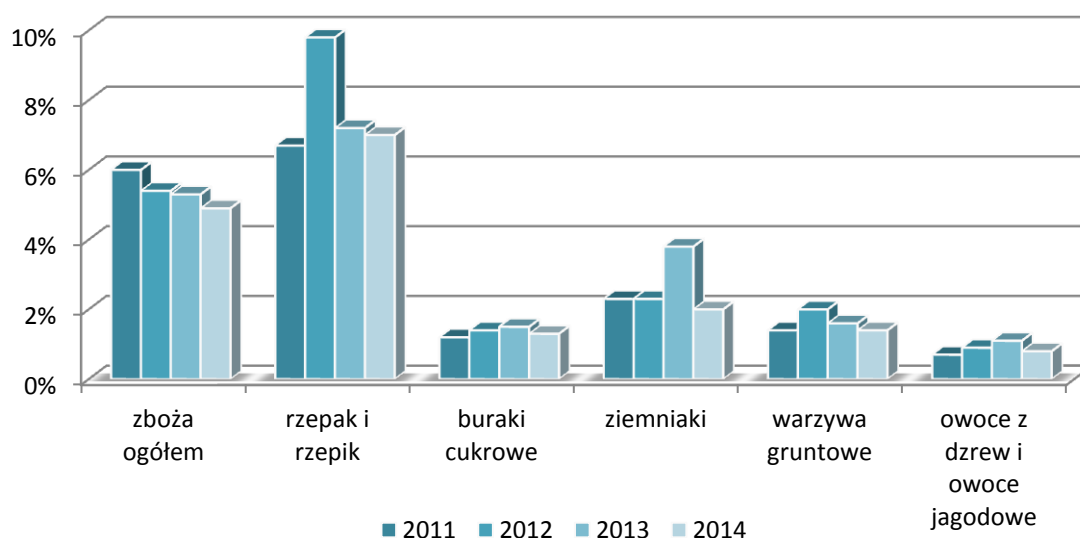
trzody chlewnej – 52,9 szt. na 100 ha użytków rolnych (8 miejsce w kraju) oraz bydła 45,9 szt. na 100 ha. Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wzrosła do 278,2 kg, co daje 6 lokatę w kraju.

Źródło: Urząd Statystyczny w Olsztynie Infografika Rolnictwo 2014.

O ile w ostatnich latach widoczny jest niewielki wzrost produkcji zwierzęcej w regionie to w przypadku produkcji roślinnej zauważalny jest corocznie nieznaczny spadek. Powierzchnia zasiewów w 2014 roku zmalała do 580 tys. ha. (9 lokata w kraju). Również udział województwa warmińsko-mazurskiego w zbiorach kraju obniżył się w 2014 roku we wszystkich typach ziemiopłodów co prezentuje poniższy wykres.

Wykres 31. Udział województwa warmińsko-mazurskiego w zbiorach kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Rolnictwa 2012 i 2014

3.4. Ochrona środowiska

Warmia i Mazury zaliczają się do regionów o bardzo cennej przyrodzie i atrakcyjnym krajobrazie. W województwie warmińsko-mazurskim znajduje się 11,1% wszystkich krajowych obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych, co daje regionowi 1. miejsce w kraju. Jednocześnie obszary te stanowią 46,7% powierzchni województwa (wyższym udziałem charakteryzują się tylko mniejsze powierzchniowo województwa świętokrzyskie i małopolskie). Na 1 mieszkańca regionu przypada największa w kraju powierzchnia obszarów chronionych – 7,8 tys. m², średnio w kraju zaś 2,6 tys. m². Piękno przyrody warmińsko-mazurskiej możemy podziwiać m.in. w: 111 rezerwach przyrody, 8 parkach krajobrazowych, 71 obszarach chronionego krajobrazu, 43 obszarach mających znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000, 16 obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. W celu zachowania i ochrony walorów przyrodniczych województwa ustanowiono również: 111 użytków ekologicznych, 13 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, jedno stanowisko dokumentacyjne oraz liczne pomniki przyrody.³² Działania w zakresie ochrony środowiska w województwie warmińsko-mazurskim skierowane powinny być głównie na zagrożenia wód powierzchniowych i podziemnych (w szczególności ścieki), zagrożenia powietrza (głównie spaliny, pyły, gazy cieplarniane i freony) czy zagrożenia powierzchni ziemi (głównie eksploatacja kopalni, pestycydy i środki ochrony roślin, nielegalne oraz niewłaściwe zabiegi melioracyjne i nieumiejętne przekształcanie naturalnej szaty roślinnej)³³.

W regionie funkcjonują 254 oczyszczalnie ścieków komunalnych i przemysłowych, do których corocznie odprowadzanych jest ponad 48 tys. dm³ ścieków komunalnych i przemysłowych. Co roku wzrasta w województwie udział ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków i w 2014 roku wynosił 75%. W stosunku do roku 2013 wzrósł także odsetek ludności miast korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów do 83,5%.

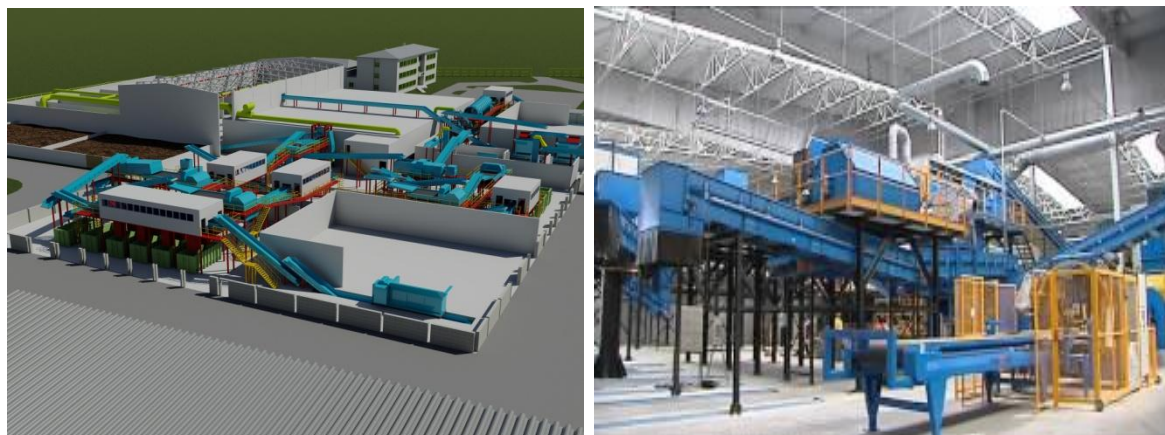
Istotnym obciążeniem dla środowiska w regionie są przedsiębiorstwa przemysłowe wytwarzające znaczne ilości odpadów. Pomimo, iż w roku 2014 znacznie zmalała ilość takich zakładów w regionie do 73 (z 86 w roku 2013) to ilość odpadów wytworzonych i nagromadzonych w ciągu roku wzrosła do 1 279,9 tys. ton. (w 2013 r. – 1108,7 tys. ton.). Zmniejszeniu ulega również ilość czynnych składowisk komunalnych z 19 w roku 2013 do 13 w roku 2014. Ilość wytworzonych odpadów komunalnych także uległa zmniejszeniu do poziomu 363 tys. ton, w stosunku do 414 tys. ton w roku poprzednim.

Ważną inwestycją w regionie związana z ochroną środowiska w zakresie gospodarowania odpadami jest Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Olsztynie. Działająca od października 2015 r. instalacja jest najnowocześniejszą tego typu instalacją w regionie i jedną z najnowocześniejszych w kraju. Rocznie do ZUOK-u w Olsztynie ma trafiać prawie 120 tys. ton odpadów, z czego 95 tys. ton to śmieci zmieszane, a 16 tys. ton z selektywnej zbiórki. Zakład posiada dwie linie technologiczne. Jedna służy do odpadów ze zbiórki selektywnej, a następnie ich przygotowaniu do recyklingu. Druga służy do odpadów zmieszanych, z których zostanie wytworzone paliwo alternatywne. Projekt jest efektem współpracy 37 gmin z centralnej części naszego województwa. Koszt całego przedsięwzięcia wyniósł łącznie ok. 240 mln zł. W ramach projektu powstał nie tylko zakład, ale także trzy stacje

³² www.olsztyn.rdos.gov.pl/warmińsko-mazurskie-w-liczbach (dostęp 14.04.2016 r.)

³³ Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2015-2018 na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn, 2012

przeładunkowe w gminach: Lidzbark Warmiński, Mrągowo i Szczytno. Poza tym zrehabilitowano osiem składowisk, w tym największe – 11-hektarowe w Łęgajnach.

Źródło: Materiały prasowe ZGOK Olsztyn

Liczba zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza w województwie nie uległa zmianie i wyniosła 56 sztuk. Prawie 84% tych zakładów wyposażonych jest w urządzenia do redukcji zanieczyszczeń, głównie pyłowych. Wielkość emisji zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych od kilku lat nieznacznie spada i w 2014 r. wynosiła 9,4 tys. ton, z czego 8,4 tyś. ton stanowiły zanieczyszczenia gazowe (bez dwutlenku węgla). W roku 2014 wzrósł natomiast w regionie do poziomu 17 wskaźnik średniego natężenia na pył PM 2,5 dla aglomeracji miast o liczbie mieszkańców większej niż 100 tyś. Nie zmienia to jednak faktu, że region Warmii i Mazur należy do obszarów o najczystszyim powietrzu w kraju.

Mapa 14. Poziom zanieczyszczeń powietrza pyłem zawieszonym PM 2,5

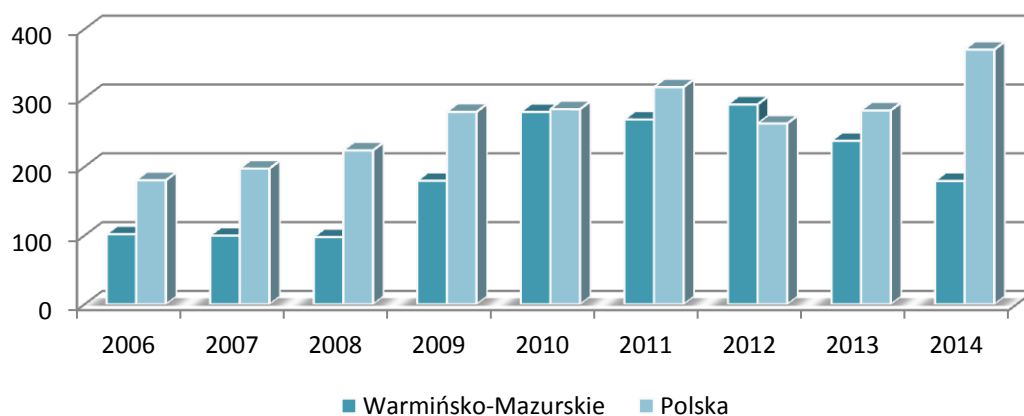
Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) ustanowiła normę stężenia pyłu zawieszonego PM 2,5, która w skali roku wynosi 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. W skali kraju najczystszym powietrzem wśród miast zamieszkiwanych przez ponad 100 tysięcy ludzi jest Koszalin, Szczecin oraz aglomeracja Gdańsk, Gdynia, Sopot. Na kolejnych miejscach w rankingu znalazły się Gorzów Wielkopolski, Olsztyn, Toruń, Bydgoszcz, Elbląg, Zielona Góra i Włocławek. Przyczyną tak czystego powietrza jest brak ciężkiego przemysłu, sporo obszarów zielonych oraz silne wietrze, które dotyczy miast położonych nad morzem, jak i w jego bliskiej odległości. Najbardziej zanieczyszczone powietrze występuje natomiast w Krakowie, Katowicach, Bielsku-Białej, Rybniku i Częstochowie.³⁴

W celu zachowania dobrego stanu środowiska naturalnego województwa warmińsko-mazurskiego i zapobiegania jego degradacji konieczne jest ponoszenie znacznych nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska. Niepokojącym jest zatem fakt, że od 2012 roku znacznie zmalała wartość tych nakładów z 421,9 mln zł do 259,2 mln w roku 2014. W skali kraju województwo warmińsko-mazurskie zajmowało tym samym ostatnią lokatę.

Biorąc pod uwagę kierunki inwestowania najwięcej środków przeznaczono w regionie na gospodarkę ściekową i odnowę wód (ponad 52%), gospodarkę odpadami (25%) oraz ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (15%). Najmniej nakładów poniesiono natomiast na ochronę bioróżnorodności biologicznej i krajobrazu (0,2%). Dlatego też w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 zdecydowano się wspierać przedsięwzięcia służące ochronie środowiska i przywróceniu różnorodności biologicznej. W ramach osi V *Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów* wyszczególniono priorytet inwestycyjny „*Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program Natura 2000 oraz zielona infrastruktura*”.

Na projekty z tego zakresu przewidziano alokacje w wysokości 42 344 967 euro.

Wykres 32. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska per capita w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2006-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

W przeliczeniu na 1 mieszkańca wartość nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska również zmalała – z 290,6 zł w roku 2012 do 179,3zł w roku 2014. Plasuje to region na 15 miejscu w kraju.

³⁴ <http://eko-gajusz.blogspot.com/2016/01/skazenie-powietrza-w-polsce.html>

Najmniej na 1 mieszkańca na środki trwałe służące ochronie środowiska w 2014 r. poniosło województwo podkarpackie – 168 zł.

Głównym źródłem finansowania wydatków na ochronę środowiska w 2014 r. były podobnie jak w latach poprzednich środki własne – 42%, środki z zagranicy – 30% oraz fundusze ekologiczne – 14%. Najmniej środków pochodziło natomiast z budżetu powiatu zaledwie 0,2%.

3.5. Turystyka

Turystyka jest jedną z dynamicznie rozwijających się gałęzi gospodarki w województwie warmińsko-mazurskim. Region należy do czołówki województw najbardziej atrakcyjnych turystycznie w kraju. Województwo warmińsko-mazurskie wyróżniają szczególne walory przyrodnicze, przede wszystkim duże kompleksy leśne, liczne jeziora oraz bogata fauna i flora. Znajdują się tutaj największe jeziora w kraju: Śniardwy i Mamry, a także Jeziorak, najdłuższe polskie jezioro, na którym położona jest największa śródlądowa wyspa Europy – Wielka Żuława. Jeziora są połączone kanałami i rzekami, tworząc wielokilometrowy system szlaków wodnych i stanowiąc tereny sprzyjające uprawianiu sportów wodnych (żeglarstwa, kajakarstwa, windsurfingu, wędkowania i nurkowania). Atrakcją regionu jest Kanał Elbląski z systemem pochylni umożliwiającym przemieszczanie statku po lądzie. Turystyczny krajobraz województwa tworzą również zamki, kościoły oraz dworki i pałace związane z historią regionu. Uatrakcyjnieniem pobytu może być poznanie folkloru, tradycji, twórczości ludowej, a także potraw kuchni regionalnej.³⁵ Zgodnie z zapisami nowej *Strategii Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025* turystyka staje się wiodącą, synergiczną dziedziną gospodarki województwa warmińsko-mazurskiego, wywierając pozytywny wpływ na rozwój wielu innych sektorów gospodarki regionu³⁶.

Ludzie coraz częściej rezygnują z wypoczynku w formie stacjonarnej na rzecz aktywnego spędzania czasu wolnego na obszarach o atrakcyjnych walorach przyrodniczych. Liczba turystów odwiedzających Warmię i Mazury z roku na rok rośnie.

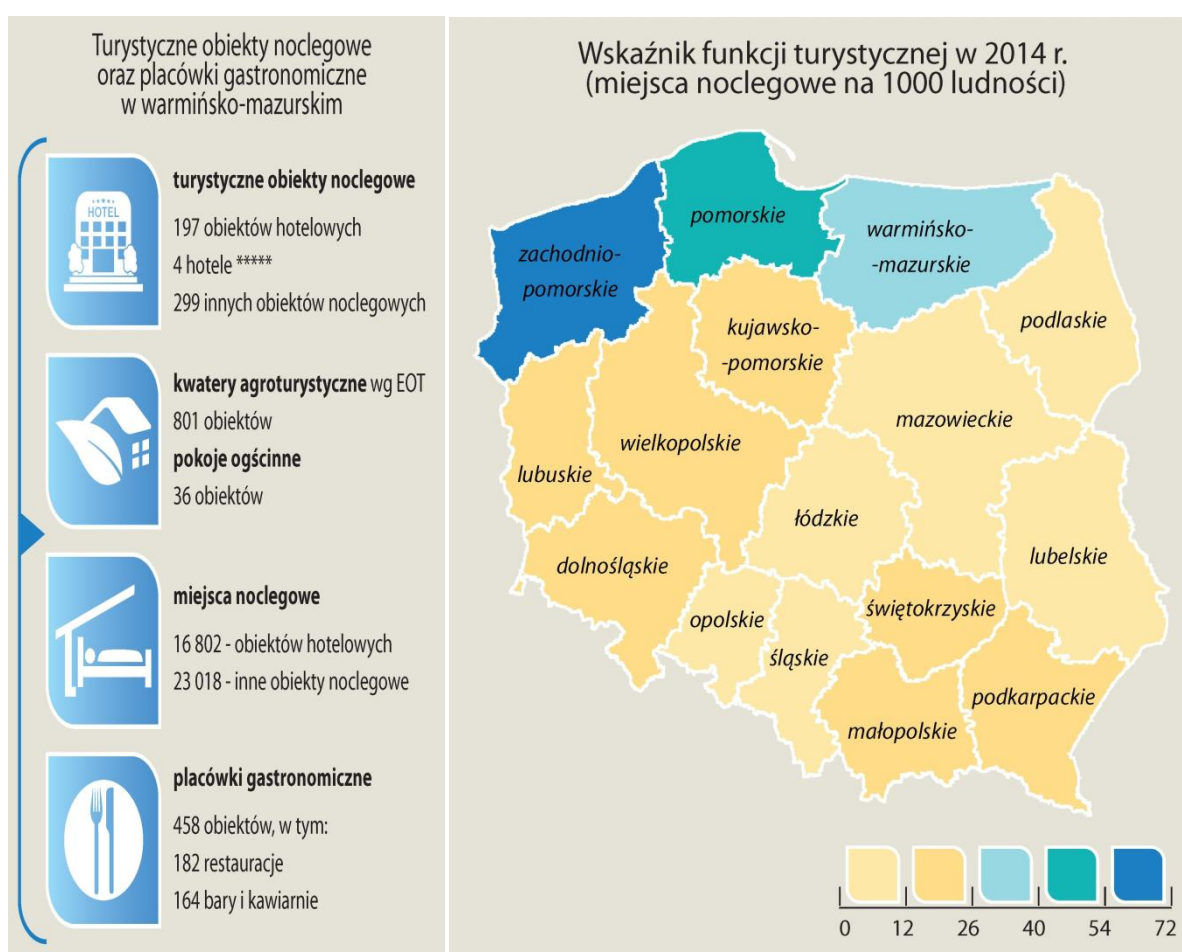
Źródło: Urząd Statystyczny w Olsztynie Infografika Turystyka 2014

W roku 2014 nasz region odwiedziło ponad 1,1 mln osób, z czego ok. 174 tysiące stanowili turyści zagraniczni (15,8% ogółu turystów). Wśród turystów zagranicznych przeważają obywatele Niemiec (46,5%) oraz Rosji (23,5%). Średni czas pobytu turystycznego na Warmii i Mazurach w 2014 r. wynosił 2,5 dnia. Najdłuższe pobyty charakteryzowały zakłady uzdrowiskowe, średnio 11,8 dnia,

³⁵ Turystyka w województwie warmińsko-mazurskim w 2014 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie, 2015.

³⁶ Cel główny Strategii Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025 z dnia 28 czerwca 2016 r.

a w następnej kolejności ośrodki kolonijne (5,6 dnia) oraz ośrodki wczasowe (4,6 dnia). Region charakteryzuje się dość krótkim sezonem turystycznym odnoszącym się głównie do miesięcy wakacyjnych (maj-październik). Pod względem liczby turystycznych obiektów noclegowych w 2014 r. województwo warmińsko-mazurskie zajmowało 8 lokatę w Polsce. W kilku ostatnich latach było podobnie. W lipcu 2014 r. w województwie warmińsko-mazurskim do dyspozycji turystów pozostawało 496 obiektów noclegowych, posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych. Ponad połowa to obiekty całoroczne. Powiększająca się w ostatnich trzech latach liczba obiektów noclegowych wynika z przyrostu liczby obiektów indywidualnych, natomiast liczba obiektów zbiorowego zakwaterowania nieznacznie spadła. Obiekty te dysponowały w 2014 r. ok. 40 tys. miejsc noclegowych. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w 2014 r. dla województwa wyniósł 29,1%, co oznacza, iż niecała 1/3 miejsc noclegowych była wynajmowana turystom.

Źródło: Urząd Statystyczny w Olsztynie Infografika Turystyka 2014

Paradoksalnie zwiększone natężenie ruchu turystycznego powoduje niestety nieodwracalne straty w przyrodzie, bowiem o możliwościach i kierunkach rozwoju gospodarki turystycznej decydują, poza walorami środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz atrakcjami turystycznymi, rodzaj i wielkość infrastruktury turystycznej, położenie i dostępność komunikacyjna, chłonność i pojemność turystyczna oraz lokalne strategie rozwoju społeczno-gospodarczego.³⁷ Dlatego też w regionie, chcąc

³⁷ „Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich” Nr 1/IV/2013, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, s. 7–16.

wykorzystać sprzyjające warunki do rozwoju różnych form turystyki, nie zapomina się również o rozwoju infrastruktury technicznej. W ostatnich latach w województwie warmińsko-mazurskim zrealizowano wiele inwestycji z zakresu infrastruktury drogowej, gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami czy budowy nowych obiektów infrastrukturalnych różnego typu (obiekty hotelowo-gastronomiczne, infrastruktura sportowa itp.).

Aneks – wskaźniki statystyczne

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
Gospodarka: Wskaźniki ekonomiczne i struktura gospodarki							
1.	PKB ogółem, w tym	w mln zł	42 502	43 878	44 555	b.d.	b.d.
	- podregion elbląski	w mln zł	14 946	15 444	15 379	b.d.	b.d.
	- podregion ełcki	w mln zł	7 036	7 243	7 270	b.d.	b.d.
	- podregion olsztyński	w mln zł	20 520	21 192	21 907	b.d.	b.d.
2.	PKB ogółem – dynamika w cenach stałych	rok poprzedni = 100	104,1	100,1	100,4	b.d.	b.d.
3.	PKB ogółem – dynamika w cenach bieżących	rok poprzedni = 100	107,5	103,2	101,5	b.d.	b.d.
4.	PKB województwa warmińsko-mazurskiego – udział w kraju	%	2,71	2,69	2,69	b.d.	b.d.
5.	PKB per capita (w cenach bieżących), w tym:	zł/osoba	29 250	30 220	30 764	b.d.	b.d.
	- podregion elbląski	zł/osoba	27 783	28 762	28 727	b.d.	b.d.
	- podregion ełcki	zł/osoba	24 150	24 870	24 989	b.d.	b.d.
	- podregion olsztyński	zł/osoba	32 898	33 973	35 219	b.d.	b.d.
6.	PKB per capita – dynamika w cenach stałych	rok poprzedni = 100	104,2	100,2	100,7	b.d.	b.d.
7.	PKB per capita – dynamika w cenach bieżących	rok poprzedni = 100	107,6	103,3	101,8	b.d.	b.d.
8.	PKB per capita – relacja do średniej krajowej	Polska = 100	71,9	71,5	71,5	b.d.	b.d.
9.	PKB per capita wg parytetu siły nabywczej (PPS) w stosunku do PKB per capita UE-28	UE = 100	46	47	48	b.d.	b.d.
10.	PKB na 1 pracującego (w cenach bieżących)	zł/osoba	100 506	104 953	106 175	b.d.	b.d.
11.	Produkcja sprzedana przemysłu (ceny bieżące), w tym	mln zł	26 983,4	27 292,9	27 880,5	28 218,7	b.d.
12.	Produkcja sprzedana przemysłu – udział w kraju	%	2,4	2,3	2,4	2,3	b.d.
13.	Produkcja sprzedana przemysłu - dynamika	rok poprzedni = 100	114,6	97,4	100,9	103,2	b.d.
14.	Produkcja sprzedana przemysłu per capita (ceny bieżące)	zł	18 570	18 797	19 251	19 522	b.d.
15.	Produkcja sprzedana przemysłu w cenach stałych z 2010 r. per capita w sektorze MŚP	tys. zł/ osoba	8,25	7,97	7,96	8,43	b.d.
16.	Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej w budownictwie	mln zł	4 929,1	4 647,6	4 616,0	4 806,5	b.d.
17.	Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej per capita	zł/osoba	3 392	3 201	3 187	3 325	b.d.
18.	Wartość dodana brutto	mln zł	37 403	38 922	39 565	b.d.	b.d.
19.	Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach	mln zł	31 972,9	33 030,0	34 551,6	36 562,3	b.d.
20.	Wartość dodana brutto – struktura	%	100,0	100,0	100,0	b.d.	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
	- rolnictwo	%	7,0	6,5	6,6	b.d.	b.d.
	- przemysł	%	24,8	25,1	25,5	b.d.	b.d.
	- budownictwo	%	8,6	8,1	7,5	b.d.	b.d.
	- usługi	%	59,6	60,2	60,5	b.d.	b.d.
22.	Wartość dodana brutto na 1 pracującego	zł/osoba	86 732	91 406	94 309	b.d.	b.d.
Gospodarka: Inwestycje							
23.	Nakłady inwestycyjne ogółem	w mln zł	7751,2	7535,8	6191,8	6698,7	b.d.
24.	Nakłady inwestycyjne ogółem – udział w kraju	%	3,2	3,2	2,7	2,7	b.d.
25.	Nakłady inwestycyjne per capita	zł/osoba	5 334	5 190	4 275	4 634	b.d.
26.	Nakłady inwestycyjne per capita – relacja do średniej krajowej	Polska = 100	84,5	84,2	71,2	71,1	b.d.
27.	Nakłady inwestycyjne w sektorze przedsiębiorstw	mln zł	2 962,30	3 465,20	2 925,10	3 500,90	b.d.
28.	Nakłady inwestycyjne w sektorze przedsiębiorstw per capita	zł/osoba	2 039,00	2 387,00	2 019,80	2 422,00	b.d.
29.	Nakłady inwestycyjne w sektorze przedsiębiorstw – udział w nakładach inwestycyjnych ogółem	%	38,2	46,0	47,2	52,3	b.d.
30.	Nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym	mln zł	3 307,4	3 091,2	3 024,3	3 530,9	b.d.
31.	Nakłady inwestycyjne w sektorze publicznym	mln zł	4 443,8	4 444,6	3 167,5	3 167,7	b.d.
32.	Stopa inwestycji w sektorze prywatnym	%	7,9	7,2	6,8	b.d.	b.d.
33.	Udział nakładów inwestycyjnych w przemyśle w ogóle nakładów inwestycyjnych	%	23,7	33,0	28,2	35,6	b.d.
34.	Struktura nakładów inwestycyjnych wg sekcji PKD	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	%	3,9	5,1	6,4	5,8	b.d.
	- przemysł	%	23,7	33,0	28,2	35,6	b.d.
	- budownictwo	%	1,3	0,9	1,2	1,4	b.d.
	- handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	%	4,4	5,2	6,1	6,4	b.d.
	- transport i gospodarka magazynowa	%	32,7	29,3	25,0	23,9	b.d.
	- działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	%	1,9	0,7	1,0	2,0	b.d.
	- informacja i komunikacja	%	1,5	0,9	0,8	0,8	b.d.
	- działalność finansowa i ubezpieczeniowa	%	0,7	0,4	0,6	0,4	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
	- działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	%	10,7	12,4	14,8	10,5	b.d.
	- działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	%	1,0	0,6	0,7	0,5	b.d.
	- działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	%	0,3	0,2	0,7	0,6	b.d.
	- administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	%	2,9	2,8	4,2	4,0	b.d.
	- edukacja	%	4,4	2,3	2,1	1,5	b.d.
	- opieka zdrowotna i pomoc społeczna	%	2,4	2,2	4,3	3,0	b.d.
	- działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	%	4,3	3,7	3,6	2,9	b.d.
	- pozostała działalność usługowa	%	3,8	0,4	0,3	0,4	b.d.
Gospodarka: Innowacje							
35.	Liczba jednostek z działalnością badawczo-rozwojową	szt.	42	56	60	64	b.d.
36.	Liczba parków naukowo-technologicznych	szt.	1	2	3	3	3
37.	Liczba patentów w przeliczeniu na 1 000 zatrudnionych w B+R	szt./osoby	9	11	22	20	b.d.
38.	Liczba udzielonych patentów na wynalazki krajowe przez Urząd Patentowy RP	szt.	14	17	32	32	b.d.
39.	Liczba zgłoszeń wynalazków krajowych w Urzędzie Patentowym RP	szt.	64	83	74	53	b.d.
40.	Nakłady na działalność B+R	mln zł	201,1	212,1	161,5	126,1	b.d.
41.	Nakłady na działalność B+R –udział w kraju	%	1,7	1,5	1,1	0,8	b.d.
42.	Nakłady na działalność B+R per capita	zł/osoba	138,4	146,1	111,5	87,3	b.d.
43.	Nakłady na działalność B+R jako % PKB w sektorze przedsiębiorstw wg cen bieżących (BERD)	%	0,06	0,19	0,07	b.d.	b.d.
44.	Nakłady na działalność B+R jako % PKB w sektorze rządowym i szkolnictwa wyższego wg cen bieżących (GOVERD+HERD)	%	-	0,3	-	b.d.	b.d.
45.	Nakłady na działalność B+R jako % PKB wg cen bieżących (GERD)	%	0,48	0,49	0,36	b.d.	b.d.
46.	Nakłady wewnętrzne na działalność B+R – nauki rolnicze	%	56,8	33,7	50,2	58,6	b.d.
47.	Nakłady wewnętrzne na działalność B+R – nauki inżynierskie i techniczne	%	17,0	38,5	23,4	18,2	b.d.
48.	Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej w ogóle przedsiębiorstw	%	4,9	4,2	4,1	4,1	b.d.
49.	Odsetek przedsiębiorstw usługowych, które współpracowały w zakresie	%	3,4	1,4	1,7	1,9	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
	działalności innowacyjnej w ogóle przedsiębiorstw						
50.	Odsetek przedsiębiorstw otrzymujących zamówienia przez sieci komputerowe	%	6,2	7,1	9,6	11,4	b.d.
51.	Odsetek przedsiębiorstw z dostępem do Internetu - przedsiębiorstwa sektora niefinansowego	%	93,7	91,7	91,5	91,5	b.d.
52.	Odsetek przedsiębiorstw z dostępem do Internetu - przedsiębiorstwa sektora finansowego	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
53.	Stopień zużycia aparatury naukowo-badawczej	%	55,3	47,7	83,8	77,6	b.d.
54.	Udział osób stanowiących zasoby ludzkie dla nauki i techniki (HRSTC) w ogóle populacji	%	8,6	8,0	16,6	17,9	b.d.
55.	Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną	%	15,49	18,57	20,11	17,38	b.d.
56.	Odsetek przedsiębiorstw usługowych, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną	%	9,39	5,32	9,08	4,38	
57.	Udział absolwentów grup kierunków związanych z inteligentnymi specjalizacjami w ogóle absolwentów szkół wyższych (publicznych i prywatnych)	%	14,38	15,37	16,03	15,25	b.d.
58.	Zatrudnienie w jednostkach B+R	Ekwiwalenty pełnego czasu pracy	1 531,4	1 559,2	1 477,1	1 585,9	b.d.
59.	Zatrudnienie w jednostkach B+R na 1000 aktywnych zawodowo	Ekwiwalenty pełnego czasu pracy/ osoby	2,7	2,7	2,5	2,7	b.d.
Gospodarka: Przedsiębiorczość							
60.	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	szt./osoby	59	60	61	61	b.d.
61.	Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących internet w kontaktach z administracją publiczną w celu odsyłania wypełnionych formularzy w formie elektronicznej						
62.	- przedsiębiorstwa sektora niefinansowego	szt.	83,1	78,8	85,8	89,5	83,1
63.	- przedsiębiorstwa sektora finansowego	szt.	96,3	96,6	93,5	87,5	96,3
64.	Podmioty gospodarki narodowej ogółem	szt.	117 172	119 913	122 226	123 361	b.d.
65.	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców	szt./osoby	807	827	845	854	b.d.
66.	Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w REGON	szt.	11 135	11 588	11 851	11 432	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
67.	Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w REGON na 10 tys. ludności	szt./osoby	77	80	82	79	77
68.	Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w REGON w sektorze prywatnym na 10 tys. ludności	szt./osoby	75,8	78,3	81,1	78,5	75,8
69.	Podmioty gospodarki narodowej wyrejestrowane z REGON	szt.	12 922	8 731	9 394	10 051	b.d.
70.	Podmioty gospodarki narodowej wyrejestrowane z REGON na 10 tys. ludności	szt./osoby	89	60	65	70	89
71.	Podmioty gospodarcze z udziałem kapitału zagranicznego	szt.	320	318	302	299	b.d.
72.	Podmioty gospodarcze z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	szt./osoby	2,2	2,2	2,1	2,1	b.d.
73.	Stosunek kapitału zagranicznego w spółkach do PKB	%	3,7	3,6	3,3	3,3	b.d.
74.	Struktura podmiotów gospodarczych wg klas wielkości	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- mikro (do 9 pracowników)	%	94,39%	95,19%	95,35%	95,42%	b.d.
	- małe (10-49 pracowników)	%	4,58%	3,86%	3,73%	3,67%	b.d.
	- średnie 50-249 pracowników)	%	0,92%	0,86%	0,83%	0,82%	b.d.
	- duże (powyżej 500 pracowników)	%	0,11%	0,10%	0,09%	0,09%	b.d.
75.	Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg sektorów własności	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- podmioty publiczne	%	4,71%	4,70%	4,58%	4,43%	b.d.
	- podmioty prywatne	%	95,29%	95,30%	95,42%	95,57%	b.d.
76.	Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg sektorów PKD	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	%	4,5%	4,4%	4,4%	3,6%	b.d.
	- przemysł i budownictwo	%	20,4%	20,3%	20,2%	20,3%	b.d.
	- usługi	%	75,1%	75,3%	75,4%	76,1%	b.d.
77.	Wartość kapitału zagranicznego przypadająca na jednego pracującego w gospodarce narodowej	zł	3 673	3 738	3 526	3 557	b.d.
78.	Zatrudnienie w podmiotach z kapitałem zagranicznym	osoby	14 852	14 580	13 890	14 370	b.d.
Gospodarka: Budżet JST							
79.	Dochody gmin	mln zł	3 547,5	3 648,6	3 709,8	3 875,0	b.d.
80.	Dochody gmin per capita	zł	3 076,1	3 165,9	3 224,9	3 375,0	b.d.
81.	Dochody gmin – dotacje ogółem	mln zł	982,7	936,9	939,4	1 032,7	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
82.	Dochody gmin – dotacje ogółem per capita	zł	676,5	645,8	649,2	715,2	b.d.
83.	Dochody gmin – dotacje celowe	mln zł	795,7	787,9	821,8	893,8	b.d.
84.	Dochody gmin – dotacje celowe per capita	zł	547,8	543,1	568,0	619,0	b.d.
85.	Dochody gmin – subwencja ogólna	mln zł	1 087,4	1 149,1	1 176,5	1 142,5	
86.	Dochody gmin – subwencja ogólna per capita	zł	748,6	792,1	813,1	791,2	b.d.
87.	Dochody własne gmin	mln zł	1 477,4	1 562,6	1 593,9	1 699,8	b.d.
88.	Dochody własne gmin per capita	zł	1 017,1	1 077,2	1 101,6	1 177,2	b.d.
89.	Dochody powiatów grodzkich	mln zł	1 272,0	1 314,4	1 408,6	1 480,0	b.d.
90.	Dochody powiatów grodzkich per capita	zł	875,7	906,0	973,5	1025,0	b.d.
91.	Dochody powiatów grodzkich – dotacje ogółem	mln zł	328,5	305,1	340,9	352,6	b.d.
92.	Dochody powiatów grodzkich – dotacje ogółem per capita	zł	226,2	210,3	235,6	244,2	b.d.
93.	Dochody powiatów grodzkich – dotacje celowe	mln zł	168,5	169,4	177,1	190,8	b.d.
94.	Dochody powiatów grodzkich – dotacje celowe per capita	zł	116,0	116,7	122,4	132,1	b.d.
95.	Dochody powiatów grodzkich – subwencja ogólna	mln zł	338,6	356,3	358,1	359,9	b.d.
96.	Dochody powiatów grodzkich – subwencja ogólna per capita	zł	233,1	245,6	247,5	249,3	b.d.
97.	Dochody własne powiatów grodzkich	mln zł	604,9	653,0	709,6	767,5	b.d.
98.	Dochody własne powiatów grodzkich per capita	zł	416,4	450,1	490,4	531,5	b.d.
99.	Dochody powiatów ziemskich	mln zł	1 240,3	1 190,4	1 246,8	1 269,9	b.d.
100.	Dochody powiatów ziemskich per capita	zł	853,8	820,6	861,7	879,5	b.d.
101.	Dochody powiatów ziemskich – dotacje ogółem	mln zł	322,4	299,1	325,7	332,6	b.d.
102.	Dochody powiatów ziemskich – dotacje ogółem per capita	zł	213,1	222,0	206,2	225,1	b.d.
103.	Dochody powiatów ziemskich – dotacje celowe	mln zł	265,7	230,0	252,2	253,9	b.d.
104.	Dochody powiatów ziemskich – dotacje celowe per capita	zł	182,9	158,5	174,3	175,8	b.d.
105.	Dochody powiatów ziemskich – subwencja ogólna	mln zł	615,5	619,7	623,6	613,9	b.d.
106.	Dochody powiatów ziemskich – subwencja ogólna per capita	zł	423,8	427,1	431,0	425,1	b.d.
107.	Dochody własne powiatów ziemskich	mln zł	302,3	271,6	297,5	323,4	b.d.
108.	Dochody własne powiatów ziemskich per capita	zł	208,1	187,2	205,6	224,0	b.d.
109.	Dochody województwa	mln zł	558,2	614,8	886,6	1 172,2	b.d.
110.	Dochody województwa per capita	zł	384,3	423,8	612,8	811,8	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
111.	Dochody województwa – dotacje ogółem	mln zł	241,2	299,0	509,0	772,8	b.d.
112.	Dochody województwa – dotacje ogółem per capita	zł	166,1	206,1	351,8	535,2	b.d.
113.	Dochody województwa – dotacje celowe	mln zł	118,9	137,2	120,6	166,6	b.d.
114.	Dochody województwa – dotacje celowe per capita	zł	81,8	94,6	83,3	115,4	b.d.
115.	Dochody województwa – subwencja ogólna	mln zł	181,4	183,5	199,1	212,6	b.d.
116.	Dochody województwa – subwencja ogólna per capita	zł	124,8	126,5	137,6	147,2	b.d.
117.	Dochody własne województwa	mln zł	135,6	132,2	178,5	186,8	b.d.
118.	Dochody własne województwa per capita	zł	80,9	93,3	91,2	123,3	b.d.
119.	Wydatki gmin ogółem	mln zł	3 757,7	3 693,8	3 618,1	3 873,3	b.d.
120.	Wydatki gmin ogółem per capita	zł	2 586,9	2 546,2	2 500,6	2 682,4	b.d.
121.	Wydatki gmin – wydatki majątkowe	mln zł	848,9	618,2	453,7	574,6	b.d.
122.	Wydatki gmin – wydatki majątkowe per capita	zł	584,4	426,1	313,5	398,0	b.d.
123.	Wydatki powiatów grodzkich ogółem	mln zł	1 324,0	1 359,2	1 450,5	1 484,4	b.d.
124.	Wydatki powiatów grodzkich ogółem per capita	zł	904,4	911,5	936,9	1 002,5	b.d.
125.	Wydatki powiatów grodzkich – wydatki majątkowe	mln zł	300,0	241,0	283,2	258,4	b.d.
126.	Wydatki powiatów grodzkich – wydatki majątkowe per capita	zł	206,5	166,1	195,7	179,0	b.d.
127.	Wydatki powiatów ziemskich ogółem	mln zł	1 258,6	1 236,0	1 192,8	1 260,0	b.d.
128.	Wydatki powiatów ziemskich ogółem per capita	zł	850,9	822,2	870,8	882,2	b.d.
129.	Wydatki powiatów ziemskich – wydatki majątkowe	mln zł	205,6	152,7	187,0	199,6	b.d.
130.	Wydatki powiatów ziemskich – wydatki majątkowe per capita	zł	141,5	105,2	129,3	138,2	b.d.
131.	Wydatki województwa ogółem	mln zł	580,5	679,5	923,9	1 199,9	b.d.
132.	Wydatki województwa ogółem per capita	zł	399,6	468,4	638,5	831,0	b.d.
133.	Wydatki województwa – wydatki majątkowe	mln zł	207,9	303,9	518,3	780,7	b.d.
134.	Wydatki województwa – wydatki majątkowe per capita	zł	143,2	209,5	358,2	540,7	b.d.
Spółeczeństwo: Demografia i migracje							
135.	Liczba ludności	osoba	1 452 596	1 450 697	1 446 915	1 443 967	b.d.
136.	Liczba emigrantów na pobyt stały	osoba	808	881	1611	1361	b.d.
137.	Liczba urodzeń żywych na 1 tys. ludności	osoba/1 tys. ludności	10,2	9,9	9,4	9,7	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
138.	Liczba urodzeń żywych ogółem	osoba	14 750	14 330	13 624	13 958	b.d.
139.	Liczba zawieranych małżeństw	małżeństwo	7 643	7 523	6 556	6 978	b.d.
140.	Liczba zgonów	osoba	12 940	13 415	13 923	13 098	b.d.
141.	Odsetek osób niepełnosprawnych	%	13,6	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
142.	Poziom gęstości zaludnienia	osoba/1km ²	60	60	60	60	b.d.
143.	Przyrost naturalny	-	1 810	915	-299	860	b.d.
144.	Przyrost naturalny na 1 tys. ludności	-	1,25	0,63	-0,21	0,59	b.d.
145.	Saldo migracji gminnych na pobyt stały	osoba	-2 996	-2 587	-3 698	-3576	b.d.
146.	Saldo migracji gminnych na pobyt stały na 1 tys. ludności	osoba/1 tys. ludności	-2,1	-1,8	-2,6	-2,5	b.d.
147.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt czasowy	osoba	-2 655	-2 867	-2 652	-2 544	b.d.
148.	Saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały	osoba	-2 952	-2 413	-2 707	-2 794	b.d.
149.	Saldo migracji zagranicznych na 1 tys. ludności	osoba/1 tys. ludności	-0,03	-0,12	-0,68	-0,54	b.d.
150.	Saldo migracji zagranicznych na pobyt stały	osoba	-44	-174	-991	-782	b.d.
151.	Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- w wieku przedprodukcyjnym	%	19,6	19,3	19,0	18,8	b.d.
	- w wieku produkcyjnym	%	65,3	65,0	64,7	64,2	b.d.
	- w wieku poprodukcyjnym	%	15,2	15,7	16,3	17,0	b.d.
152.	Struktura ludności wg miejsca zamieszkania	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- miasto	%	59,4	59,3	59,3	59,2	b.d.
	- wieś	%	40,6	40,7	40,7	40,8	b.d.
153.	Struktura ludności wg wieku	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- 0-4	%	5,5	5,4	5,2	5,0	b.d.
	- 5-9	%	5,0	5,1	5,3	5,5	b.d.
	- 10-14	%	5,4	5,2	5,1	5,0	b.d.
	- 15-19	%	6,5	6,3	6,0	5,7	b.d.
	- 20-24	%	7,6	7,5	7,3	7,1	b.d.
	- 25-29	%	8,6	8,4	8,1	7,8	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
	- 30-34	%	8,0	8,2	8,4	8,4	b.d.
	- 35-39	%	7,3	7,5	7,6	7,8	b.d.
	- 40-44	%	6,2	6,3	6,5	6,7	b.d.
	- 45-49	%	6,5	6,4	6,2	6,1	b.d.
	- 50-54	%	7,7	7,5	7,2	6,9	b.d.
	- 55-59	%	7,5	7,7	7,8	7,8	b.d.
	- 60-64	%	6,1	6,4	6,6	6,8	b.d.
	- 65-69	%	3,2	3,5	4,0	4,6	b.d.
	- 70 i więcej	%	8,8	8,8	8,8	8,8	b.d.
	- 70-74	%	3,0	2,9	2,8	2,7	b.d.
	- 75-79	%	2,6	2,6	2,6	2,6	b.d.
	- 80-84	%	1,9	2,0	2,0	2,0	b.d.
	- 85 i więcej	%	1,2	1,3	1,4	1,5	b.d.
154.	Struktura ludności wg wykształcenia	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- gimnazjalne, podstawowe i niższe	%	30,0	29,3	28,5	27,8	b.d.
	- średnie łącznie z policealnym	%	30,6	32,3	31,9	31,4	b.d.
	- zasadnicze zawodowe	%	23,8	23,2	23,1	23,1	b.d.
	- wyższe	%	15,6	15,2	16,6	17,8	b.d.
155	Udział ludności do 25 roku życia w ogólnej ludności	%	30,0	29,4	28,8	28,3	b.d.
156.	Wskaźnik feminizacji	osoba	104	104	104	104	b.d.
157.	Współczynnik dzietności	-	1,305	1,281	1,235	1,283	b.d.
158.	Zmiana liczby ludności na 100 tys. ludności	osoba/100 tys. ludności	-81,58	-130,74	-260,7	-203,74	b.d.
Spółeczeństwo: Dostęp do usług publicznych							
159.	Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 tys. ludności	osoba/1 tys. ludności	157	152	148	145	b.d.
160.	Dostęp do lecznictwa szpitalnego na 10 tys. ludności	osoba/10 tys. ludności	43,25	46,18	46,13	45,98	b.d.
161.	Dostępność usług publicznych	-	0,071	0,065	b.d.	b.d.	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
162.	Główne powody absencji chorobowej w pracy wg liczby dni absencji chorobowej	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- ciąża, poród i połóg	%	18,9	18,6	18,2	19,3	b.d.
	- urazy, zatrucia	%	18,1	17,9	16,9	17,0	b.d.
	- choroby układu kostno- stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej	%	13,7	14,8	15,4	16,4	b.d.
	- choroby układu oddechowego	%	11,8	10,	11,9	9,5	b.d.
163.	Główne przyczyny zgonów	%					
	- choroby układu krążenia	%	39,3	39,1	42,4	40,6	b.d.
	- nowotwory ogółem	%	26,7	27,4	27,2	27,4	b.d.
164.	Liczba chorych psychicznie leczonych w opiece stacjonarnej przypadająca na 100 tys. ludności	osoba/100 tys. ludności	566	564	580	580	b.d.
165.	Liczba domów pomocy społecznej świadczących całodobową opiekę	obiekt	41	44	44	44	b.d.
166.	Liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych	osoba	b.d.	3000	3046	2887	b.d.
167.	Liczba dzieci w rodzinnych domach dziecka	osoba	b.d.	95	126	163	b.d.
168.	Liczba dzieci przebywających w żłobkach (łącznie z oddziałami) na 1 tys. dzieci w wieku 0-3 lata	osoba/1 tys. ludności	b.d.	26,5	31,3	38,0	b.d.
169.	Liczba dzieci w wieku do 3 lat	osoba	47 332	44 814	42 876	41 706	b.d.
170.	Liczba dzieci w żłobkach, oddziałach żłobkowych i klubach dziecięcych	osoba	1 018	1 186	1 340	1 585	b.d.
171.	Liczba form nie-instytucjonalnej opieki nad dziećmi do lat 3 (dzienni opiekunowie)	osoba	b.d.	b.d.	20	20	b.d.
172.	Liczba hospicjów	obiekt	3	3	3	2	b.d.
173.	Liczba instytucji opieki żłobkowej (żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce)	obiekt	17	30	36	53	b.d.
174.	Liczba kin stałych	obiekt	17	23	21	20	18
175.	Liczba leczonych w poradniach odwykowych, na zaburzenia psychiczne spowodowane nadużywaniem alkoholu	osoba	7 417	7 372	7 412	6 928	b.d.
176.	Liczba lekarzy pracujących ogółem na 10 tys. ludności	osoba/10 tys. ludności	24	25	25	26	b.d.
177.	Liczba lekarzy posiadających prawo do wykonywania zawodu na 10 tys. ludności	osoba	24	25	25	26	b.d.
178.	Liczba lekarzy posiadających specjalizację z zakresu geriatry	osoba	3	1	2	8	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
179.	Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych	osoba/miejsce	230,50	198,75	202,17	174,90	b.d.
180.	Liczba ludności przypadająca na 1 ambulatoryjny zakład opieki	osoba/obiekt	1 802,23	1 802,11	1 786,31	1 746,03	b.d.
181.	Liczba ludności przypadająca na 1 aptekę ogólnodostępną	osoba/obiekt	3 823	3 739	3 608	3 471	b.d.
182.	Liczba ludności przypadająca na 1 łóżko w szpitalach ogólnych	osoba/łożko	231	217	217	217	b.d.
183.	Liczba łóżek w hospicjach	łożko	49	66	62	45	b.d.
184.	Liczba łóżek w szpitalach	łożko	6 282	6 700	6 675	6 639	b.d.
185.	Liczba łóżek w zakładach opiekuńczo-leczniczych	łożko	370	473	507	475	b.d.
186.	Liczba łóżek w zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych	łożko	201	204	225	267	b.d.
187.	Liczba miejsc w domach pomocy społecznej świadczących całodobową opiekę lekarską	miejsce	b.d.	3 672	3 828	3 778	b.d.
188.	Liczba miejsc w placówkach interwencyjnych	miejsce	0	0	35	35	b.d.
189.	Liczba miejsc w placówkach socjalizacyjnych	miejsce	441	622	800	848	b.d.
190.	Liczba miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej	miejsce	4 533	4 736	4 796	4 876	b.d.
191.	Liczba miejsc w placówkach świadczących usługi w zakresie interwencji kryzysowej	miejsce	147	b.d.	152	b.d.	b.d.
192.	Liczba mieszkań chronionych	obiekt	9	43	53	46	b.d.
193.	Liczba osób leczonych na choroby psychiczne bez uzależnień w poradniach zdrowia psychicznego dla dorosłych i dzieci	osoba	3 0454	3 3644	3 8547	3 7763	b.d.
194.	Liczba osób przypadających na 1 placówkę biblioteczną	osoba/obiekt	3 450	3 600	3 495	3 343	b.d.
195.	Liczba osób przypadających na 1 placówkę pocztową operatora wyznaczonego	osoba/obiekt	3 301	3 275	3 818	4 198	b.d.
196.	Liczba pielęgniarek na 10 tys. ludności	osoba/10 tys. ludności	29,9	64,6	47,3	44,8	b.d.
197.	Liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej	obiekt	806	805	810	827	b.d.
198.	Liczba placówek interwencyjnych	obiekt	0	0	3	3	b.d.
199.	Liczba placówek socjalizacyjnych	obiekt	14	18	32	42	b.d.
200.	Liczba placówek stacjonarnej pomocy społecznej	obiekt	68	73	72	75	b.d.
201.	Liczba placówek świadczących usługi w zakresie interwencji kryzysowej	obiekt	24	b.d.	26	b.d.	b.d.
202.	Liczba podmiotów ekonomii społecznej	podmiot	b.d.	b.d.	5044	5274	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
203.	Liczba podmiotów zaliczanych do III sektora na 10 tys. mieszkańców	podmiot/10 tys. ludności	31	33	34	36	b.d.
204.	Liczba położnych na 10 tys. ludności	osoba/10 tys. ludności	3,7	7,5	5,4	5,3	b.d.
205.	Liczba porad w poradniach ambulatoryjnej opieki psychiatrycznej, odwykowej i uzależnień	porada	204 998	206 181	235 882	232 767	b.d.
	- Olsztyn	porada	44 347	50 351	57 144	49 240	b.d.
	- Elbląg	porada	28 897	32 792	38 158	40 085	b.d.
206.	Liczba projektów realizowanych z partnerami krajowymi i zagranicznymi	projekt	20	33	172	167	190
207.	Liczba rodzin zastępczych	rodzina	2 061	2 025	2 027	1 939	b.d.
208.	Liczba rodzinnych domów dziecka	obiekt	b.d.	15	19	22	b.d.
209.	Liczba szpitali	obiekt	39	43	42	44	b.d.
210.	Liczba szpitali psychiatrycznych	obiekt	3	3	3	3	b.d.
211.	Liczba wdrożonych zdrowotnych programów profilaktycznych						
	- w województwie	program	b.d.	b.d.	6	6	b.d.
	- w gminach i powiatach	program	b.d.	b.d.	264	318	b.d.
212.	Liczba woluminów bibliotecznych	szt./1 tys. ludności	3 431,5	3 358,9	3 257,2	3 186,9	b.d.
213.	Liczba wyjazdów na miejsce zdarzenia, w ramach których udzielano medycznych świadczeń zdrowotnych	tys.	105,6	110,7	119,9	127,3	b.d.
214.	Liczba zakładów opiekuńczo-leczniczych	obiekt	12	13	15	14	b.d.
215.	Liczba zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych	obiekt	6	5	5	6	b.d.
216.	Najczęstsze choroby zawodowe	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- choroby zakaźne lub pasożytnicze	%	69,3	73,3	63,4	78,7	b.d.
217.	Najczęściej występujące choroby nowotworowe	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- wskaźnik zgonów z powodu nowotworów	%	26,7	27,5	27,2	27,4	b.d.
	- wskaźnik zgonów z powodu nowotworów złośliwych	%	25,6	26,4	26,1	26,4	b.d.
	- żołądka, okrężnicy, odbytnicy, złącza jelit i odbytu	%	4,6	4,9	4,6	4,7	b.d.
	- tchawicy, oskrzela i płuca	%	7,2	7,5	7,4	7,5	b.d.
	- kobiecych piersi i szyjki macicy	%	2,0	1,9	1,8	1,8	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
218.	Najczęściej występujące choroby u leczonych w poradniach odwykowych, na zaburzenia psychiczne spowodowane nadużywaniem alkoholu	-	7 417	7 372	7 412	6 928	b.d.
	- zespół uzależnienia	-	5 941	5 701	6 098	4 792	b.d.
	- używanie szkodliwe	-	461	516	544	538	b.d.
	- ostre zatrucie	-	556	258	283	1 064	b.d.
	- zespół abstynencyjny bez majaczenia	-	207	250	243	249	b.d.
	- inne zaburzenia psychiczne	-	118	110	98	136	b.d.
	- zespół amnestyczny	-	54	69	61	64	b.d.
	- zespół abstynencyjny z majaczeniem	-	32	52	37	40	b.d.
	- zaburzenia psychotyczne bez majaczenia	-	48	49	48	45	b.d.
219.	Odsetek dzieci w wieku 5 lat wolnych od próchnicy	%	14,3	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
220.	Odsetek dzieci w wieku 6 lat wolnych od próchnicy	%	18,3	18,3	b.d.	b.d.	b.d.
221.	Odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych instytucjonalną opieką (w żłobkach, klubach dziecięcych i oddziałach żłobkowych)	%	2,2	2,6	3,1	3,8	b.d.
222.	Odsetek gospodarstw domowych, których członek przebywał w szpitalu w danym roku	%	18,0	b.d.	18,8%	b.d.	15,5%
223.	Odsetek uchylanych decyzji przez Samorządowe Kolegia Odwoławcze	%	34,7	30,9	31,7	32,2	28,4
224.	Odsetek urzędów gminnych posiadających certyfikat jakości	%	15,8	16,7	14,9	14,9	14,9
225.	Przeciętny pobyt chorego w szpitalu ogólnym	dni	5,4	5,2	5,2	5,2	b.d.
226.	Średni okres leczenia osoby chorej w ramach stacjonarnej opieki psychiatrycznej	dni	29,4	28,1	29,4	27,9	b.d.
227.	Średnia frekwencja wyborcza z dwóch ostatnich wyborów samorządowych	%	46,9	46,9	46,9	44,0	b.d.
228.	Wskaźnik żywienia gospodarczego na terenach rewitalizowanych	-	59,7	52,7	54,0	62,6	b.d.
229.	Wskaźnik syntetyczny aktywności społecznej	-	-0,074	-0,084	-0,094	b.d.	b.d.
230.	Wskaźnik syntetyczny efektów współpracy sieciowej	-	-0,251	-0,280	-0,278	b.d.	b.d.
231.	Współczynnik zachorowań na kleszczowe zapalenie mózgu na 100 tys. ludności	osoba/100 tys. ludności	3,85	2,40	3,66	2,14	b.d.
232.	Współczynnik zapadalności na boreliozę na 100 tys. ludności wg powiatów	osoba/100 tys. ludności	54,79	47,80	50,82	62,54	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
	- bartoszycki	osoba/100 tys. ludności	20,04	28,57	38,09	16,66	b.d.
	- braniewski	osoba/100 tys. ludności	18,76	67,25	70,00	77,52	b.d.
	- działdowski	osoba/100 tys. ludności	32,21	22,47	25,53	36,16	b.d.
	- elbląski	osoba/100 tys. ludności	6,57	13,71	14,86	18,81	b.d.
	- ełcki	osoba/100 tys. ludności	66,94	77,56	71,68	99,30	b.d.
	- giżycki	osoba/100 tys. ludności	53,11	69,25	76,28	114,81	b.d.
	- iławski	osoba/100 tys. ludności	66,23	35,45	25,49	36,54	b.d.
	- kętrzyński	osoba/100 tys. ludności	32,53	22,64	45,12	19,92	b.d.
	- lidzbarski	osoba/100 tys. ludności	18,89	23,37	10,65	39,98	b.d.
	- mławowski	osoba/100 tys. ludności	91,79	48,68	14,02	139,13	b.d.
	- nidzicki	osoba/100 tys. ludności	45,10	23,40	82,13	41,42	b.d.
	- nowomiejski	osoba/100 tys. ludności	34,21	22,56	61,68	40,67	b.d.
	- olecki	osoba/100 tys. ludności	64,58	57,09	31,65	114,86	b.d.
	- olsztyński	osoba/100 tys. ludności	63,15	47,51	48,66	51,75	b.d.
	- ostródzki	osoba/100 tys. ludności	111,10	106,26	56,62	138,92	b.d.
	- piski	osoba/100 tys. ludności	175,46	123,55	111,29	60,67	b.d.
	- szczycieński	osoba/100 tys.	56,22	39,24	60,48	84,57	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
		ludności					
	- gołdapski	osoba/100 tys. ludności	11,30	39,98	60,41	87,59	b.d.
	- węgorzewski	osoba/100 tys. ludności	43,09	46,46	42,00	84,44	b.d.
233.	Współczynnik zapadalności na gruźlicę na 100 tys. ludności	osoba/100 tys. ludności	13,50	13,49	13,30	11,50	b.d.
Spółeczeństwo: Edukacja							
234.	Dynamika liczby uczniów szkół podstawowych	rok poprzedni = 100	98,68	98,34	98,70	105,61	b.d.
235.	Dynamika liczby uczniów gimnazjum	rok poprzedni = 100	95,24	95,37	95,79	96,44	b.d.
236.	Dynamika liczby uczniów liceów ogólnokształcących	rok poprzedni = 100	95,86	94,99	93,33	93,06	b.d.
237.	Liczba absolwentów gimnazjów	osoba	16 749	16 079	15 299	14 651	b.d.
238.	Liczba absolwentów liceów ogólnokształcących	osoba	10 392	10 109	9 398	8 780	b.d.
239.	Liczba absolwentów szkół podstawowych	osoba	14 974	14 482	14 124	13 881	b.d.
240.	Liczba absolwentów szkół policealnych	osoba	3 588	3 628	3 654	3 088	b.d.
241.	Liczba absolwentów szkół policealnych, szkół ponadgimnazjalnych, szkół specjalnych, szkół zawodowych, szkół wyższych	osoba	32 822	32 933	29 491	25 902	b.d.
242.	Liczba absolwentów szkół specjalnych	osoba	920	906	811	819	b.d.
243.	Liczba absolwentów uczelni wyższych	osoba	14 551	15 036	12 480	11 465	b.d.
244.	Liczba absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	osoba	3 371	3 254	3 148	1 750	b.d.
245.	Liczba dzieci w wieku 3-5 lat objętych edukacją przedszkolną na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	osoba/1 tys. ludności	601	604	647	697	b.d.
246.	Liczba dzieci w wieku przedszkolnym	osoba	47 775	49 527	49 213	47 539	b.d.
247.	Liczba gimnazjów	obiekt	297	304	305	305	b.d.
248.	Liczba liceów ogólnokształcących	obiekt	212	229	180	173	b.d.
249.	Liczba liceów specjalnych	obiekt	0	1	1	1	b.d.
250.	Liczba nieletnich, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze lub poprawcze	osoba	2 090	1 941	1 828	1 889	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
251.	Liczba osób dorosłych w wieku 25-64 lata, które uczestniczyły w kształceniu ustawicznym w ramach Priorytetu IX Komponentu Regionalnego PO KL 2007-2013	osoba	1404	2187	2949	b.d.	b.d.
252.	Liczba osób odwiedzających instytucje paramuzealne	osoba	70 540	89 519	92 134	85 785	b.d.
253.	Liczba osób odwiedzających instytucje paramuzealne – młodzież szkolna w zorganizowanych grupach	osoba	54 734	63 933	38 804	36 279	b.d.
254.	Liczba studentów	osoba	46 654	44 572	39 397	35 523	b.d.
255.	Liczba studentów na 10 tys. ludności	osoba/10 tys. ludności	321	307	272	246	b.d.
256.	Liczba szkół podstawowych	obiekt	540	533	529	535	b.d.
257.	Liczba szkół policealnych	obiekt	116	107	97	90	b.d.
258.	Liczba szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które współpracowały z przedsiębiorstwami w zakresie wdrażania programów rozwojowych w relacji do wszystkich szkół tego typu w ramach Działania 9.2 Komponentu regionalnego PO KL 2007-2013	obiekt	51	83	104	b.d.	b.d.
259.	Liczba szkół zawodowych	obiekt	251	235	222	193	b.d.
	- licea profilowane	obiekt	18	12	10	0	b.d.
	- technika	obiekt	100	93	92	83	b.d.
	- technika uzupełniająca	obiekt	29	25	20	12	b.d.
	- zasadnicze szkoły zawodowe	obiekt	104	105	100	98	b.d.
260.	Liczba uczelni wyższych	obiekt	9	9	7	7	b.d.
261.	Liczba uczniów na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów (wskaźniki komputeryzacji szkół)						
	- szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	osoba/komputer	10,61	9,84	b.d.	b.d.	b.d.
	- gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	osoba/komputer	11,74	11,07	b.d.	b.d.	b.d.
	- szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży	osoba/komputer	7,34	6,85	b.d.	b.d.	b.d.
262.	Liczba uczniów szkół podstawowych	osoba	86 152	84 719	83 615	88 308	b.d.
263.	Liczba uczniów szkół policealnych	osoba	11 932	11 913	9 984	9 655	b.d.
264.	Liczba uczniów szkół specjalnych	osoba	3 563	3 441	3 386	3 381	b.d.
265.	Liczba uczniów szkół zawodowych	osoba	24 139	23 032	21 641	20 479	b.d.
266.	Liczba uczniów gimnazjów	osoba	50 051	47 735	45 727	44 099	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
267.	Liczba uczniów liceów ogólnokształcących	osoba	27 995	28 809	28 527	26 691	b.d.
268.	Liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych	osoba	10 056	9 339	8 705	9 024	b.d.
269.	Łączna liczba nauczycieli	osoba	15 546	15 141	14 731	15 277	b.d.
270.	Odsetek dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	45,9	47,0	51,6	58,7	b.d.
271.	Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	60,1	60,4	64,7	69,7	b.d.
272.	Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	63,6	63,0	67,0	72,8	b.d.
273.	Odsetek osób w wieku 25-64 lata, które kształcą się lub dokończają	%	3,0	2,8	2,8	2,7	b.d.
274.	Odsetek studentów kierunków humanistycznych, ekonomiczno-administracyjnych, pedagogicznych, społecznych, kierunków związanych z ochroną i bezpieczeństwem, architekturą i budownictwem, usługami dla ludności oraz medycyną	%	70,72	70,52	69,04	b.d.	b.d.
275.	Odsetek studentów kierunków pedagogicznych, ekonomicznych i administracji	%	32,66	29,91	26,17	b.d.	b.d.
276.	Odsetek studentów kierunków rolniczych, leśnych i rybactwa, weterynaryjnych, ochrony środowiska, biologicznych, inżyniersko-technicznych, produkcji i przetwórstwa	%	18,51	18,49	19,60	b.d.	b.d.
277.	Poziom kompetencji cyfrowych	%	b.d.	53,23	59,38	b.d.	
278.	Średnie wyniki sprawdzianu szóstoklasisty	pkt	24,9	22,1	23,2	25,2	26,0
279.	Średnie wyniki						
	- sprawdzian szóstoklasisty	%	62	55	58	63	65
	- egzamin gimnazjalny						
	- język polski	%	48,0	61,0	58,6	64,4	71,0
	- matematyka	%	46,0	44,5	44,8	44,4	59,0
	- egzamin maturalny						
	- język polski podstawowy	%	53	50	51	48	64
	- język polski rozszerzony	%	60	66	54	61	56
280.	Uczący się języków obcych w ogóle uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach						
	- język angielski	%	93,03	92,62	92,99	93,10	b.d.
	- język niemiecki	%	37,26	35,95	34,71	32,66	b.d.
281.	Udział absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie	%	19,4	18,9	19,5	10,7	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
absolwentów szkół ponadgimnazjalnych							
282.	Wskaźnik infrastruktury wychowania przedszkolnego	obiekt	326	348	379	406	b.d.
283.	Współczynnik skolaryzacji brutto (szkoły podstawowe)	%	97,80	97,44	96,41	92,07	b.d.
284.	Współczynnik skolaryzacji brutto (gimnazja)	%	99,82	99,49	98,85	97,60	b.d.
285.	Współczynnik skolaryzacji brutto (szkoły zawodowe i ogólnozawodowe)	%	42,66	42,61	41,68	41,32	b.d.
286.	Współczynnik skolaryzacji netto (szkoły zawodowe i ogólnozawodowe)	%	29,72	29,90	30,05	30,45	b.d.
287.	Zdawalność egzaminów maturalnych	%	73	78	80	68	71
288.	Zdawalność egzaminów maturalnych (część matematyczno-przyrodnicza) w relacji do średniej krajowej	%	49,68	98,65	98,14	97,62	97,38
Spółeczeństwo: Rynek pracy							
289.	Liczba bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych	osoba	31 508	32 239	34 595	30 279	b.d.
290.	Liczba bezrobotnych na 1 tys. ludności czynnej zawodowo wg bezrobocia rejestrowanego	osoba/ 1 tys. ludności	202	213	216	187	b.d.
291.	Liczba aktywnych zawodowo bezrobotnych wg BAEL	tys. osób	56	63	68	57	b.d.
292.	Liczba aktywnych zawodowo pracujących wg BAEL	tys. osób	521	506	529	527	b.d.
293.	Liczba aktywnych zawodowo w przeliczeniu na 1 tys. ludności w wieku 15 lat i więcej wg BAEL	osoba/1 tys. ludności	467	458	461	461	b.d.
294.	Liczba aktywnych zawodowo wg BEAL	tys. osób	577	569	597	584	b.d.
295.	Liczba bezrobotnych kobiet, które po urodzeniu dziecka nie podjęły zatrudnienia	osoba	12 831	13 670	14 135	13 115	b.d.
296.	Liczba biernych zawodowo	tys. osób	539	537	551	557	b.d.
297.	Liczba cudzoziemców – obywateli EOG zatrudnionych przez pracodawców z Polski za pośrednictwem sieci EURES	osoba	0	0	0	0	0
298.	Liczba nowo utworzonych miejsc pracy	miejsce pracy	8 878	10 883	13 840	5 120	b.d.
	- RPO WiM 2007-2013	miejsce pracy	2 467	3 484	4 460	5 120	b.d.
	- PO KL	miejsce pracy	6 411	7 399	9 380	b.d.	b.d.
299.	Liczba nowych miejsc pracy	tys. miejsc pracy	19,0	18,3	14,3	14,6	b.d.
300.	Liczba osób zatrudnionych przez pracodawców zagranicznych za pośrednictwem sieci EURES	osoba	104	0	41	0	7
301.	Liczba organizacji pozarządowych	szt.	4 534	4 750	4 835	5 054	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
302.	Liczba pracujących na 1 tys. ludności	osoba/1 tys. ludności	188	185	187	189	b.d.
303.	Liczba pracujących w gospodarce narodowej	osoba	422 880	418 071	419 637	426 348	b.d.
304.	Liczba pracujących w gospodarce narodowej na 1 tys. ludności	osoba/1 tys. ludności	291	288	290	295	b.d.
305.	Liczba pracujących w regionie wg BAEL	tys. osób	521	506	529	527	b.d.
306.	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych	osoba	107 333	113 223	115 873	98 139	b.d.
307.	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym	osoba	29 812	31 986	32 374	27 028	b.d.
308.	Liczba zlikwidowanych miejsc pracy	tys. miejsc pracy	15,1	13,2	10,5	9,8	b.d.
309.	Ludność w wieku produkcyjnym (15-64) wg BAEL	%	72,2	72,0	71,6	71,1	b.d.
310.	Najniższa i najwyższa stopa bezrobocia rejestrowanego w powiatach						
	- najniższa - powiat m. Olsztyn	%	7,2	8,4	8,4	6,8	b.d.
	- powiat iławski	%	12,7	13,2	12,2	8,9	b.d.
	- powiat m. Elbląg	%	16,2	17,0	17,7	15,3	b.d.
	- powiat giżycki	%	17,0	18,8	19,6	17,2	b.d.
	- najwyższa - powiat piski	%	33,3	30,9	33,6	29,2	b.d.
	- powiat bartoszycki	%	30,0	29,8	30,2	27,7	b.d.
	- powiat braniewski	%	29,9	31,5	32,8	29,0	b.d.
	- powiat kętrzyński	%	29,2	30,2	31,1	30,1	b.d.
	- powiat węgorzewski	%	28,1	30,3	30,6	27,7	b.d.
311.	Odsetek osób niepełnosprawnych wśród bezrobotnych	%	b.d.	5,16	5,64	6,03	b.d.
312.	Pracujący (15+) w sektorze przemysłowym (przemysł i budownictwo)	%	32,4	32,2	30,8	29,5	b.d.
313.	Pracujący (15+) w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo)	%	11,4	11,9	12,7	13,0	b.d.
314.	Pracujący (15+) w sektorze usługowym (usługi)	%	56,2	55,9	56,5	57,5	b.d.
315.	Przeciętna efektywność zatrudnieniowa	%	48,1	52,8	55,0	b.d.	b.d.
316.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w budownictwie (bez zatrudnionych za granicą)	zł	2 366,04	2 486,37	2 532,51	2 645,37	b.d.
317.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej	zł	2 863,29	2 996,24	3 106,89	3 223,04	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
318.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przemyśle (bez zatrudnionych za granicą)	zł	2 689,01	2 847,12	2 963,17	3 105,68	b.d.
319.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (bez zatrudnionych za granicą)	zł	3 019,37	3 150,27	3 264,63	3 386,96	b.d.
320.	Przeciętne zatrudnienie	osoba	278 288	280 409	275 325	281 870	b.d.
321.	Przeciętne zatrudnienie w budownictwie	osoba	14 062	15 179	13 067	12 031	b.d.
322.	Przeciętne zatrudnienie w przemyśle wg sektorów						
	- przemysł ogółem	osoba	80 396	78 500	76 088	77 602	b.d.
	- przemysł – przetwórstwo przemysłowe	osoba	73 694	71 865	69 401	70 689	b.d.
323.	Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw	osoba	671 655	665 816	654 980	657 183	b.d.
324.	Przeciętny miesięczny dochód na 1 osobę	zł	1 063,00	1 077,31	1 077,92	1 193,91	b.d.
325.	Relacja przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w regionie w stosunku do średniej krajowej	%	83,3	84,1	84,2	84,6	b.d.
326.	Ruch zatrudnionych i zwolnionych						
	- liczba pracowników przyjętych do pracy	osoba	53 833	49 186	43 092	b.d.	b.d.
	- liczba pracowników zwolnionych z pracy	osoba	55 747	44 426	41 034	b.d.	b.d.
327.	Stopa bezrobocia długotrwałego	%	9,0	9,4	11,8	8,7	b.d.
328.	Stopa bezrobocia mierzona metodą BAEL wg miejsca zamieszkania	%	9,7	11,1	11,4	9,8	b.d.
	- na wsi	%	8,7	10,7	11,4	9,6	b.d.
	- w miastach	%	11,0	11,7	11,8	10,0	b.d.
329.	Stopa bezrobocia rejestrowanego	%	20,2	21,3	21,6	18,7	b.d.
330.	Struktura bezrobotnych wg wieku	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- 24 lata i mniej	%	21,43	20,31	19,19	17,17	b.d.
	- 25 lat i więcej	%	78,57	79,69	80,81	82,83	b.d.
	- 25-34 lata	%	28,72	29,03	27,81	27,53	b.d.
	- 35-44 lata	%	19,18	19,91	20,11	21,01	b.d.
	- 45-54 lata	%	20,25	19,44	19,71	19,38	b.d.
	- 55 lat i więcej	%	10,43	11,32	13,18	14,92	b.d.
331.	Struktura bezrobotnych wg wykształcenia	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
	- gimnazjalne i poniżej	%	33,16	32,86	32,96	33,39	b.d.
	- średnie ogólnokształcące	%	10,75	10,69	10,84	10,86	b.d.
	- zasadnicze zawodowe	%	27,78	28,25	27,94	27,54	b.d.
	- policealne, średnie zawodowe	%	19,84	19,42	19,31	19,32	b.d.
	- wyższe	%	8,49	8,77	8,96	8,90	b.d.
332.	Struktura pracujących wg sektora działalności	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	%	16,46	16,76	16,67	16,51	b.d.
	- przemysł i budownictwo	%	29,88	29,05	28,34	28,53	b.d.
	- handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja	%	21,75	21,48	21,40	21,19	b.d.
	- działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości	%	3,19	3,18	3,20	3,15	b.d.
	- pozostałe usługi	%	28,71	29,54	30,38	30,62	b.d.
333.	Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych	%	100,0	100,0	100,0	100,0	b.d.
	- sektor rolniczy	%	11,32	11,86	12,67	12,90	b.d.
	- sektor przemysłowy	%	32,44	32,21	30,81	29,41	b.d.
	- sektor usługowy	%	56,24	55,93	56,52	57,31	b.d.
334.	Udział bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego	%	24,57	23,26	23,10	23,34	b.d.
335.	Udział bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych	%	29,36	28,47	29,86	32,16	b.d.
336.	Udział bezrobotnych bez pracy powyżej 12 miesięcy	%	32,70	34,43	35,92	39,50	b.d.
337.	Udział bezrobotnych bez prawa do zasiłku	%	80,31	80,27	83,32	82,63	b.d.
338.	Udział bezrobotnych do 25 roku życia	%	21,43	20,31	19,19	17,90	b.d.
339.	Udział bezrobotnych kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	%	11,95	12,07	12,20	13,93	b.d.
340.	Udział bezrobotnych w wieku 50+	%	21,35	21,74	23,89	26,54	b.d.
341.	Udział bezrobotnych z prawem do zasiłku	%	19,69	19,73	16,68	17,37	b.d.
342.	Udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem	%	2,90	8,77	8,96	9,28	b.d.
343.	Udział kobiet w liczbie bezrobotnych zarejestrowanych ogółem	%	54,44	52,08	51,71	54,16	b.d.
344.	Udział mężczyzn w liczbie bezrobotnych wg BAEL	%	48,21	50,79	52,94	56,14	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
345.	Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych	%	52,32	52,19	54,53	61,15	b.d.
346.	Udział osób długotrwale bezrobotnych wg BAEL (13 miesięcy i dłużej) w ogólnej liczbie bezrobotnych	%	30,40	38,10	41,20	40,40	b.d.
347.	Udział zamieszkałych na wsi w ogóle bezrobotnych	%	49,59	49,54	49,77	52,79	b.d.
348.	Wskaźnik dotyczący jednej oferty pracy na liczbę zarejestrowanych bezrobotnych	oferta/osoba	128	111	93	54	42
349.	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15+	%	46,7	45,8	46,1	46,1	b.d.
350.	Wskaźnik zatrudnienia 15-64 lata	%	54,6	53,6	54,5	55,7	b.d.
351.	Wskaźnik zatrudnienia kobiet w wieku 15+	%	38,2	38,4	39,0	39,2	b.d.
352.	Wskaźnik zatrudnienia kobiet w wieku 15-64 lata	%	46,6	46,8	48,5	49,4	b.d.
353.	Wskaźnik zatrudnienia mężczyzn w wieku 15+	%	55,8	53,6	53,3	53,6	b.d.
354.	Wskaźnik zatrudnienia mężczyzn w wieku 15-64 lata	%	62,7	60,3	60,3	61,6	b.d.
355.	Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych (w wieku 16-64)	%	16,5	16,4	17,0	16,2	b.d.
356.	Wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 20-64 lata	%	59,8	58,5	59,6	60,4	b.d.
357.	Wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55-64 lata	%	32,1	33,8	37,0	36,4	b.d.
358.	Wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku produkcyjnym 15-64 lata	%	54,6	53,6	54,5	55,7	b.d.
359.	Wskaźniki zatrudnienia wg poziomu wykształcenia						
	- gimnazjalne	%	16,7	15,7	16,2	16,4	b.d.
	- średnie ogólnokształcące	%	39,3	40,3	40,7	41,9	b.d.
	- policealne i średnie zawodowe	%	60,3	59,7	58,8	55,6	b.d.
	- wyższe	%	76,4	75,0	75,8	74,9	b.d.
360.	Współczynnik aktywności zawodowej	%	51,7	51,4	52,0	51,1	b.d.
361.	Współczynnik aktywności zawodowej kobiet w wieku 15+	%	43,3	43,6	44,7	43,6	b.d.
362.	Współczynnik aktywności zawodowej kobiet w wieku 15-64 lata	%	61,1	61,9	63,6	63,8	b.d.
363.	Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi	%	48,8	48,7	50,1	50,1	b.d.
364.	Współczynnik aktywności zawodowej ludności w miastach	%	53,5	53,1	53,0	51,9	b.d.
365.	Współczynnik aktywności zawodowej mężczyzn w wieku 15+	%	60,8	59,6	59,7	59,4	b.d.
366.	Współczynnik aktywności zawodowej mężczyzn w wieku 15-64 lata	%	71,8	70,5	71,2	72,0	b.d.
367.	Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 50+	%	31,1	31,3	31,8	30,9	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
368.	Współczynnik aktywności zawodowej w wieku 15-64 lata	%	60,4	60,2	61,6	61,7	b.d.
369.	Współczynnik aktywności zawodowej w wieku 18-59/64	%	66,8	66,5	67,8	68,1	b.d.
370.	Współczynnik przyjęć do pracy	%	24,0	22,2	19,8	21,3	b.d.
371.	Współczynnik zwolnień z pracy	%	24,9	20,0	18,9	b.d.	b.d.
372.	Wydatkowanie z Funduszu Pracy na aktywizację bezrobotnych	mln zł	119,7	155,0	438,3	b.d.	b.d.
373.	Zawody o najwyższym poziomie wskaźnika deficytu	-					
	- agent sprzedaży bezpośredniej	-	7,8				
	- asystent usług telekomunikacyjnych	-				44,4	
	- dostawca potraw	-				29,0	
	- funkcjonariusz służby ochrony	-		9,3			
	- funkcjonariusz służby penitencjarnej	-		15,5			
	- funkcjonariusz straży granicznej	-				80,3	
	- kierowca – ciągnik siodłowy	-	14,3				
	- monter ciepłych budynków	-				17,0	
	- operator koparki	-	7,4				
	- opiekun dzieci na przejściach dla pieszych	-			12,0		
	- opiekun osoby starszej	-	10,9				
	- opiekun zwierząt domowych	-		10,0			
	- pozostali nauczyciele szkół specjalnych	-		8,7			
	- pracownik centrum obsługi telefonicznej	-			13,7		
	- pracownik kancelaryjny	-		18,2	12,8		
	- pracownik ochrony mienia	-	5,6				
	- robotnik oczyszczania miasta	-		23,5		74,0	
	- spawacz metodą MAG, MIG	-	10,5				
	- specjalista do spraw ubezpieczeń majątkowych i osobowych	-			12,4		
	- sprzedawca w branży mięsnej	-			20,7		
	- ślusarz galanterii metalowej	-				16,7	
	- urzędnik ubezpieczeń społecznych	-			14,5		

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
Społeczeństwo: Sytuacja ekonomiczna społeczeństwa							
374.	Dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym	zł	1 096,87	1 109,95	1 108,97	1 229,74	b.d.
375.	Kwota przyznanych świadczeń pomocy społecznej	tys. zł	2 26281	2 39251	2 39251	2 37388	b.d.
376.	Liczba bezdomnych	osoba	1 358	1 423	1 295	1 361	b.d.
377.	Liczba bezdomnych w noclegowanych, domach i schroniskach dla bezdomnych	osoba	642	725	585	632	b.d.
378.	Liczba noclegowni, schronisk i domów dla bezdomnych	obiekt	b.d.	12	11	11	b.d.
379.	Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej						b.d.
	- osoby	osoba	191 637	196 389	202 352	184 909	b.d.
	- rodziny	rodzina	72 119	74 620	78 4434	72 767	b.d.
380.	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności	osoba/10 tys. ludności	869	814	878	837	b.d.
381.	Liczba rodzin otrzymująca zasiłki rodzinne na dzieci	rodzina	69 987	63 346	58 382	53 376	b.d.
382.	Miejsca w noclegowniach, domach i schroniskach dla bezdomnych	miejsce	693	705	637	682	b.d.
383.	Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do Internetu	%	58,1	58,2	61,5	65,1	b.d.
384.	Ustawowa granica ubóstwa w województwie	%	10,5	13,8	20,2	21,0	b.d.
385.	Wskaźnik minimum egzystencji	%	11,4	13,5	13,2	14,8	b.d.
386.	Wskaźnik realnego wzrostu dochodów do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych	%	100,3	99,6	99,7	b.d.	b.d.
387.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	%	24,6	24,7	25,4	26,0	b.d.
388.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym gospodarstw domowych po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych	%	16,5	0	0	0	b.d.
Infrastruktura i środowisko: Infrastruktura techniczna i komunalna							
389.	Długość gazowej sieci rozdzielczej na 100 km ²	km/100 km ²	7,8	7,9	8,2	8,7	b.d.
390.	Długość kanalizacyjnej sieci rozdzielczej na 100 km ²	km/100 km ²	22,2	24,2	26,1	27,8	b.d.
391.	Długość przesyłowej sieci ciepłej	km/100 km ²	556,1	575,7	590,6	583,3	b.d.
392.	Długość wodociągowej sieci rozdzielczej na 100 km ²	km/100 km ²	59,9	62,1	63,1	64,5	b.d.
393.	Liczba elektrowni na biogaz	obiekt	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	19
394.	Liczba elektrowni wodnych	obiekt	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	92

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
395.	Liczba instalacji kolektorów słonecznych	obiekt	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	28
396.	Liczba instalacji wiatrowych	obiekt	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	35
397.	Liczba mieszkań	tys.	487,27	492,48	497,03	501,13	b.d.
398.	Liczba obiektów małej retencji wodnej	obiekt	b.d.	b.d.	2402	2402	b.d.
399.	Liczba osób przypadających na 1 mieszkanie	osoba	3,12	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
400.	Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów	%	8,6	8,4	13,9	14,1	b.d.
401.	Odsetek ciepła wytwarzanego z węgla kamiennego	%	94,1	94,0	94,2	93,7	b.d.
402.	Odsetek energii cieplnej wytwarzanej w skojarzeniu	%	26,09	26,04	30,58	30,46	b.d.
403.	Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do internetu	%	58,1	58,2	61,5	65,1	b.d.
404.	Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji w miastach i na wsi	%	66,8	67,7	68,3	73,4	b.d.
405.	Odsetek ludności wyposażonej w instalację wodociągową w miastach i na wsi	%	89,1	89,3	89,4	94,6	b.d.
406.	Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną	%	20,2	19,7	16,3	24,7	25,3
407.	Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną	%	88,7	84,2	87,5	89,8	b.d.
408.	Pobór wody na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej	hm ³	70,4	70,1	69,5	70,5	b.d.
409.	Pobór wody na potrzeby produkcyjne	hm ³	27,1	27,9	26,7	33,1	b.d.
410.	Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	hm ³	144,3	140,0	135,9	139,3	b.d.
411.	Produkcja energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii	GWh	452,1	554,8	549,8	746,0	b.d.
412.	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	m ²	67,2	67,5	67,7	67,9	b.d.
413.	Rodzaje własności mieszkań						
	- zasoby spółdzielni mieszkaniowych	b.d.	b.d.	b.d.	78 558	b.d.	b.d.
	- zasoby zakładów pracy	b.d.	b.d.	b.d.	3 608	b.d.	b.d.
	- zasoby Skarbu Państwa	b.d.	b.d.	b.d.	2 039	b.d.	b.d.
	- zasoby TBS	b.d.	b.d.	b.d.	2 550	b.d.	b.d.
	- zasoby wspólnot mieszkaniowych	b.d.	b.d.	b.d.	138 057	b.d.	b.d.
	- zasoby osób fizycznych we wspólnotach mieszkaniowych	b.d.	b.d.	b.d.	119 174	b.d.	b.d.
	- zasoby pozostałe	b.d.	b.d.	b.d.	1 381	b.d.	b.d.
414.	Rok budowy mieszkania						
	- ogółem	b.d.	461 854	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
	- do roku 1945	b.d.	135 090	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	- 1945-1988 r.	b.d.	225 872	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	- po roku 1989	b.d.	92 684	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
415.	Sieć gazowa na wsi na 100 km ²	km/100 km ²	2,2	2,3	2,4	2,5	b.d.
416.	Sieć gazowa w miastach na 100 km ²	km/100 km ²	229,9	231,3	235,2	252,2	b.d.
417.	Sieć kanalizacyjna na wsi na 100 km ²	km/100 km ²	13,5	15,6	17,3	19,0	b.d.
418.	Sieć kanalizacyjna w miastach na 100 km ²	km/100 km ²	363,9	370,4	373,0	376,9	b.d.
419.	Sieć wodociągowa na wsi na 100 km ²	km/100 km ²	52,0	54,0	55,0	56,4	b.d.
420.	Sieć wodociągowa w miastach na 100 km ²	km/100 km ²	369,9	381,4	385,9	386,2	b.d.
421	Sprzedaż energii cieplnej na cele komunalno-bytowe dla budynków mieszkalnych	GJ	5 385 392	5 705 011	5 651 627	5 305 102	b.d.
422	Struktura zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej						
	- zużycie ogółem	hm ³	129,8	125,7	121,9	125,2	b.d.
	- przemysł	hm ³	27,7	28,6	27,32	33,65	b.d.
	- rolnictwo	hm ³	46,7	42,0	39,63	35,7	b.d.
	- eksploatacja sieci wodociągowej	hm ³	55,4	55,1	54,95	55,85	b.d.
423.	Udział energii elektrycznej produkowanej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem	%	70,6	74,4	72,3	78,7	b.d.
424.	Udział ludności korzystającej z kanalizacji	%	66,8	67,7	68,3	73,4	b.d.
425.	Udział ludności korzystającej z sieci gazowej	%	43,3	43,1	42,8	42,8	b.d.
426.	Użytkownicy instalacji gazowej	osoba	628 688	624 582	619 759	617 830	b.d.
427.	Użytkownicy instalacji kanalizacyjnej	osoba	970 134	981 827	988 067	1 089 358	b.d.
428.	Użytkownicy instalacji wodociągowej	osoba	1 294 735	1 295 782	1 294 186	1 366 234	
429.	Wielkość produkcji energii elektrycznej	GWh	640,8	745,6	760,4	948,0	b.d.
430.	Wskaźnik natychmiastowych potrzeb remontowych	km	0,127	0,114	0,11	0,127	b.d.
431.	Wskaźnik syntetyczny efektów współpracy sieciowej	b.d.	0,251	0,2799	0,2785	0,2828	b.d.
432.	Wskaźnik syntetyczny infrastruktury	b.d.	0,161	0,167	0,185	b.d.	b.d.
433.	Zainstalowana moc elektryczna (en. elektryczna i ciepła)	MW	292,7	299,8	336,1	373,8	b.d.
434.	Zużycie energii elektrycznej w przemyśle	MWh/mln zł	0,09	0,088	0,096	b.d.	b.d.
435.	Zużycie energii elektrycznej w sektorze gospodarstw domowych	GWh	968	986	990	940	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
436.	Zużycie energii elektrycznej w sektorze instytucji rządowych i samorządowych	GWh	637	644	679	689	b.d.
Infrastruktura i środowisko: Obszary wiejskie							
437.	% krajowej globalnej produkcji rolniczej	%	5,4	5,8	5,2	5,1	b.d.
438.	% krajowej towarowej produkcji rolniczej	%	5,5	5,9	5,3	5,1	b.d.
439.	Gęstość zaludnienia wsi	os/km ²	40,63	40,70	40,75	40,84	b.d.
440.	Gospodarstwa ekologiczne łącznie	szt.	3 033	3 793	4 235	4 234	b.d.
441.	Gospodarstwa ogółem wg grup obszarowych użytków rolnych	szt.	b.d.	43995	41928	b.d.	b.d.
442.	Udział województwa w produkcji żywca rzeźnego	%	7,5	8,0	8,5	8,6	b.d.
443.	Hodowla indyków	%	37,25	42,59	42,19	38,51	b.d.
444.	Lesistość	%	30,8	30,9	31	31	b.d.
445.	Liczba ekologicznych gospodarstw rolnych z certyfikatem	szt.	1 438	2 160	2 606	3 196	b.d.
446.	Liczba pracujących w sektorze rolniczym na 100 ha użytków rolnych	os./100 ha	6,2	6,3	6,4	6,6	b.d.
447.	Liczba przedsiębiorstw, która uzyskała certyfikat Europejskiej Sieci Dziedzictwa Kulinarnego	szt.	b.d.	141	b.d.	b.d.	165
448.	Ludność zamieszkująca obszary wiejskie	osoba	590 202	590 460	589 562	589 702	b.d.
449.	Nakłady inwestycyjne (ceny bieżące) w rolnictwie, leśnictwie i łowiectwie	mln zł	221,3	275,2	301,9	326,9	b.d.
450.	Nakłady inwestycyjne w rolnictwie i łowiectwie w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych	zł/1 ha	210,3	365,2	295,7	327,6	b.d.
451.	Obszary wiejskie w ogólnej powierzchni województwa	%	b.d.	b.d.	97,53	97,5	97,5
452.	Odsetek gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych	%	30,8	30,9	31	31	b.d.
453.	Odsetek gruntów zabudowanych i zurbanizowanych	%	3,6	3,6	3,7	3,7	b.d.
454.	Powierzchnia województwa	tys. km ²	24,2	24,2	24,2	24,2	24,2
455.	Produkcja mleka	tys. litrów	941 715	948 375	886 685	977 206	b.d.
456.	Produkcja mleka na 1 ha użytków rolnych	litr/1 ha	898	914	868	979	b.d.
457.	Produkcja żywca rzeźnego	tona	364 971	366 956	337 690	369 827	b.d.
458.	Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso per capita	kg/os	263,6	269,4	249,8	278,2	b.d.
459.	Przeciętna powierzchnia gospodarstwa indywidualnego (pow. 1 ha)	ha	b.d.	20,8	21,5	b.d.	b.d.
460.	Struktura towarowej produkcji rolniczej	%	100	100	100	100	b.d.
	- produkcja roślinna	%	23,9	30,6	34,3	29,0	b.d.
	- produkcja zwierzęca	%	76,1	69,4	65,7	71,00	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
461.	Struktura użytków rolnych	%	100	100	100	100	b.d.
	- grunty orne	%	67,14	67,12	67,11	67,24	b.d.
	- sady	%	0,2	0,2	0,2	0,2	b.d.
	- łąki trwałe	%	12,48	12,49	12,47	12,4	b.d.
	- pastwiska trwałe	%	17,32	17,32	17,24	17,2	b.d.
	- grunty rolne zabudowane	%	1,94	1,93	2,01	1,99	b.d.
	- grunty pod stawami	%	0,12	0,14	0,15	0,16	b.d.
	- grunty pod rowami	%	0,8	0,8	0,82	0,81	b.d.
462.	Średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym	ha	23,07	22,88	22,90	22,92	b.d.
463.	Udział lasów w zasobach leśnych	%	8,17	8,18	8,19	8,19	b.d.
464.	Udział powierzchni geodezyjnej użytków rolnych w ogóle powierzchni województwa	%	54,7	54,6	54,3	54,2	b.d.
465.	Udział regionu w liczbie ekologicznych gospodarstw rolnych z certyfikatem	%	9,4	11,87	13,1	15,2	b.d.
466.	Udział regionu w powierzchni ekologicznych gospodarstw rolnych z certyfikatem	%	13,71	14,8	15,03	16,2	b.d.
467.	Udział rolnictwa w strukturze wartości dodanej brutto	%	7	6,5	6,5	b.d.	b.d.
468.	Udział województwa w zbiorach kraju						
	- zboża ogółem	%	6	5,4	5,3	4,9	b.d.
	- rzepak i rzepik	%	6,7	9,8	7,2	7,0	b.d.
	- buraki cukrowe	%	1,2	1,4	1,5	1,3	b.d.
	- ziemniaki	%	2,3	2,3	3,8	2,0	b.d.
	- warzywa gruntowe	%	1,4	2,0	1,6	1,4	b.d.
	- owoce z drzew i owoce jagodowe	%	0,7	0,9	1,1	0,8	b.d.
469.	Udział ziemiopłodów w ogólnej powierzchni zasiewów						
	- zboża	%	68,17	66,48	64,9	64,75	b.d.
	- rzepak i rzepik	%	9,03	11,56	11,92	13,12	b.d.
	- ziemniaki	%	1,51	1,58	2,19	1,05	b.d.
	- buraki cukrowe	%	0,44	0,52	0,46	0,53	b.d.
470.	Wartość produkcji dodanej na 1 pracującego w rolnictwie	zł	38 116	36 734	37 493	b.d.	b.d.
471.	Wykorzystanie powierzchni województwa	%	7,7	7,7	7,7	7,7	7,7

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
Infrastruktura i środowisko: Ochrona środowiska							
472.	Ilość ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzanych do wód lub do ziemi	dam ³	48 568	49 713	48 853	48 354,9	b.d.
473.	Liczba składowisk odpadów komunalnych	obiekt	25	21	19	13	b.d.
474.	Liczba zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza	obiekt	49	51	56	56	b.d.
475.	Liczba zakładów wytwarzających odpady	obiekt	76	75	86	73	b.d.
476.	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków	osoba	1 047 838	1 064 891	1 082 211	1 083 235	b.d.
477.	Ludność miast korzystająca z (komunalnych) oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ogólnej liczby ludności	%	84	84,6	82,6	83,5	b.d.
478.	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska per capita	zł/os	268,65	290,60	237,65	179,31	b.d.
479.	Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska	tys. zł	390 364,6	421 931,5	344 179,7	259 184,8	b.d.
480.	Oczyszczalnie ścieków komunalnych i przemysłowych	obiekt	248	248	253	254	b.d.
481.	Odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzone i nagromadzone w ciągu roku	tys. ton	901	815,3	1 108,7	1 279,9	b.d.
482.	Odpady wytworzone - komunalne	tys. ton	448	448	414	363	b.d.
483.	Odsetek ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków	%	72,1	73,4	74,8	75,0	b.d.
484.	Odsetek zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, posiadających urządzenia do redukcji zanieczyszczeń gazowych	%	83,7	80,4	82,1	83,9	b.d.
485.	Pojemność obiektów małej retencji wodnej	dam ³	118 648	119 320,1	119 328,9	119 328,9	b.d.
486.	Powierzchnia obszarów chronionych na 1 mieszkańca	tys. m ² /os	7,9	7,8	7,8	7,8	b.d.
487.	Poziom recyklingu opakowań z tworzyw sztucznych oraz opakowań z papieru i tekstury	%	86	80	77	61	b.d.
488.	Struktura gazowych zanieczyszczeń powietrza						
	- ogółem (bez dwutlenku węgla)	%	100	100	100	100	b.d.
	- niezorganizowane	%	0,04	0,1	0,15	0,13	b.d.
	- dwutlenek siarki	%	44	43,6	43,56	42,43	b.d.
	- tlenki azotu	%	25,95	26,3	25,97	26,85	b.d.
	- tlenki węgla	%	25,6	25,92	25,53	25,33	b.d.
489.	Struktura pyłowych zanieczyszczeń powietrza	%	100	100	100	100	b.d.
	- niezorganizowane	%	0,08	0,08	0,09	0,1	b.d.
	- ze spalania paliw	%	92,09	92,14	83,85	82,12	b.d.
	- cementowo-wapienne i mat. ogniotrwałych	%	0,76	0,33	0,66	0,42	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
	- węglowo-grafitowe, sadza	%	0,93	0,76	0,85	0,84	b.d.
490.	Wydatków inwestycyjnych na ochronę środowiska wg kierunków inwestowania	tys. zł	390 364,6	421 931,5	344 179,7	259 184,8	b.d.
	- ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	tys. zł	67 776,7	124 548,1	83 792,2	39 151,8	b.d.
	- gospodarka ściekowa i ochrona wód	tys. zł	215 355,1	217 243,6	166 243,2	135 284,7	b.d.
	- gospodarka odpadami	tys. zł	92 242,7	57 024,2	61 559	64 733,9	b.d.
	- ochrona i przywrócenie wart. użytkowej gleby, ochrona wód podziemnych i powierzchniowych	tys. zł	2 385,8	270,2	699,3	2 089,3	b.d.
	- zmniejszenie hałasu i wibracji	tys. zł	1 400,1	2 509,6	3 671,4	4 754,0	b.d.
	- ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu	tys. zł	873,6	3 968,5	7 184,3	426,0	b.d.
	- pozostała działalność związana z ochrona środowiska	tys. zł	10 330,6	16 367,3	21 027,3	12 709,1	b.d.
491.	Udział powierzchni obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem województwa	%	46,7	46,7	46,7	46,7	46,7
492.	Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych	tys. ton	10,0	10,6	10,0	9,4	b.d.
493.	Wskaźnik średniego narażenia na pył PM 2,5 dla aglomeracji i miast o liczbie mieszkańców większej niż 100 tys.	µg/m ³	19,7	18,2	16,2	17,0	b.d.
494.	Wydatki inwestycyjne na ochronę środowiska wg źródeł finansowania	tys. zł	390 364,6	421 931,5	344 179,7	259 184,8	b.d.
	- środki własne	tys. zł	151 663,1	252 187,2	187 408,2	108 757,1	b.d.
	- środki z budżetu centralnego	tys. zł	5 853,5	2 744,0	5 217,0	4 657,6	b.d.
	- środki z budżetu wojewódzkiego	tys. zł	6 622,4	4 481,5	789,0	1 964,6	b.d.
	- środki z budżetu powiatu	tys. zł	96,3	316,8	452,4	603,0	b.d.
	- środki z budżetu gminy	tys. zł	1 848,4	7 385,6	3 617,7	3 813,5	b.d.
	- środki z zagranicy	tys. zł	99 825,7	92 105,2	68 145,7	79 911,0	b.d.
	- fundusze ekologiczne	tys. zł	80 841,1	30 562,5	63 407,7	36 206,8	b.d.
	- kredyty i pożyczki krajowe	tys. zł	23 581,7	31 574,9	10 811,5	22 142,1	b.d.
	- inne	tys. zł	19 982,4	573	433,05	4 129,1	b.d.
495.	Zanieczyszczenia gazowe	tona/rok	1 391 183	1 514 191	1 592 221	1 457 130	b.d.
496.	Zanieczyszczenia pyłowe emitowane z zakładów szczególnie uciążliwych	tona/rok	1 176	1 184	1 059	951	b.d.
497.	Zasoby wód podziemnych głębinowych	hm ³	1 145,9	1 148,3	1 144,7	1 144,6	b.d.
498.	Zmieszane odpady komunalne ogółem na 1 mieszkańca	kg/os	205,8	203,8	205,4	215,8	b.d.
499.	Długości dróg przypadających na 100 km ²	km/100 km ²	95,5	94,8	93,3	b.d.	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
Infrastruktura i środowisko: Transport							
500.	Długość dróg o twardej nawierzchni, w tym: krajowych, wojewódzkich, powiatowych, gminnych	km	12 875,8	12 889,1	13 079,8	13 193,7	b.d.
501.	Długość eksploatowanych linii kolejowych	km	1 238	1 238	1 078	1 116	b.d.
502.	Długość linii komunikacyjnych poza granice miasta	km	b.d.	b.d.	b.d.	44 032	b.d.
503.	Długość linii komunikacyjnych w mieście	km	b.d.	b.d.	b.d.	313	b.d.
504.	Długość linii wielotorowych	km	301	301	301	301	b.d.
505.	Gęstość dróg o twardej nawierzchni w przeliczeniu na 100 km ² powierzchni ogólnej	km/100 km ²	53,3	53,3	54,1	54,6	b.d.
506.	Gęstość linii kolejowych ogółem na 100 km ²	km/100 km ²	5,1	5,1	4,5	4,6	b.d.
507.	Liczba autobusów	pojazd	324	305	304	286	b.d.
508.	Liczba linii na których realizowane są przewozy komunikacji miejskiej	szt.	b.d.	1 198	1 231	1 244	b.d.
509.	Liczba motocykli	pojazd	45 915	46 960	48 169	49 257	b.d.
510.	Liczba ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych na 100 tys. ludności	os/100 tys. ludności	12,32	9,99	10,63	10,24	b.d.
511.	Liczba ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych na 100 tys. pojazdów samochodowych zarejestrowanych	os/100 tys. pojazdów	21,83	17,22	17,72	16,52	b.d.
512.	Liczba rannych w wypadkach drogowych	osoba	2 107	2 059	1 968	2 052	b.d.
513.	Liczba samochodów ciężarowych	pojazd	91 045	91 882	93 273	95 347	b.d.
514.	Liczba samochodów osobowych	pojazd	607 807	628 900	651 036	673 080	b.d.
515.	Liczba wypadków drogowych		1 654	1 607	1 621	1 645	b.d.
516.	Ofiary śmiertelne w wpałkach drogowych na 10 tys. pojazdów	os/10 tys. pojazdów	2,1	1,7	1,8	1,6	b.d.
517.	Ofiary śmiertelne w wpałkach drogowych na 10 tys. ludności	os/10 tys. ludności	1,2	0,9	1,1	1,0	b.d.
518.	Przewozy ładunków w komunikacji krajowej	tys. ton	1 738,1	2 477,1	2 950,6	2 891,6	b.d.
519.	Przewozy ładunków w komunikacji międzynarodowej	tys. ton	501,8	800,5	911,9	1 384,9	b.d.
520.	Przewozy pasażerów w komunikacji krajowej	tys. os	16 240,8	16 409,3	15 397,5	14 974,9	b.d.
521.	Przewozy pasażerów w komunikacji międzynarodowej	tys. os	55,1	55,8	50,0	42,8	b.d.
522.	Przewozy pasażerów komunikacją miejską	mln os	63,4	59,5	56,7	64,4	b.d.
523.	Ranni w wpałkach drogowych na 10 tys. ludności	os/10 tys. ludności	14,5	14,2	13,6	14,2	b.d.
524.	Ranni w wpałkach drogowych na 10 tys. pojazdów	os/10 tys. pojazdów	25,7	24,4	22,6	22,9	b.d.
525.	Samochody osobowe zarejestrowane na 1 tys. mieszkańców	pojazd/tys. mieszk.	418,4	433,51	449,9	466,1	b.d.
526.	Suma średnich czasów dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym)	minuta	374	b.d.	b.d.	b.d.	336

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
527.	Średni czas dojazdu do Olsztyna (w transporcie drogowym) z gmin województwa	minuta	74	b.d.	b.d.	b.d.	75
528.	Wskaźnik dostępności komunikacyjnej (wskaźnik złożony)	minuta	167	b.d.	b.d.	b.d.	155,7
529.	Wskaźnik Drogowej Dostępności Transportowej WDDT II (syntetyczny)	minuta	b.d.	b.d.	13,49	13,62	b.d.
530.	Wskaźnik Kolejowej Dostępności Transportowej WKDT II (syntetyczny)	minuta	b.d.	b.d.	13,55	14,53	b.d.
531.	Wypadki drogowe na 10 tys. ludności	/10 tys. ludności	11,4	11,1	11,2	11,4	b.d.
532.	Wypadki drogowe na 10 tys. pojazdów	/10 tys. pojazdów	20,1	19,1	18,7	18,4	b.d.
Infrastruktura i środowisko: Turystyka							
533.	Korzystający z noclegów ogółem w turystycznych obiektach noclegowych ogółem	osoba	959 427	988 201	1 052 358	1 101 237	b.d.
534.	Liczba miejsc noclegowych w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych	miejsce	3 183	3 084	2 840	2 567	b.d.
535.	Liczba miejsc noclegowych, w tym całorocznych	miejsce	37 810	39 437	40 775	39 820	b.d.
536.	Liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków (nieruchomych i ruchomych)	obiekt	5 614/ 4 446	5 668/ 4 446	5 823/ 4 446	5 895/ 4 446	b.d.
537.	Liczba osób odwiedzających muzea	osoba	572 130	491 513	673 214	507 641	b.d.
538.	Liczba osób odwiedzających muzea i oddziały w gestii samorządów gmin, powiatów i miast na prawach powiatu/1000 mieszkańców	osoba/1000 ludności	57,4	58,5	57,9	75,1	b.d.
539.	Liczba osób przypadających na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych	osoba	885	900	829	750	b.d.
540.	Liczba ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych	obiekt	b.d.	18	16	15	16
541.	Liczba placówek muzealnych, muzeów	obiekt	23	27	29	30	b.d.
542.	Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów	osoba	152 382	159 432	173 511	173 891	b.d.
543.	Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców	osoba/1000 ludności	107	110	120	120	b.d.
544.	Liczba turystycznych obiektów noclegowych przypadających na 100 km ²	obiekt/100 km ²	1,59	2,01	2,02	2,04	b.d.
545.	Liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach na 1 tys. mieszkańców	osoba/ 1 tys. ludności	270,29	252,29	252,86	267,29	b.d.
546.	Liczba wystaw zorganizowanych w obiektach działalności wystawienniczej	szt.	109	119	127	108	b.d.
547.	Obszar wód powierzchniowych	%	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7
548.	Odsetek turystów zagranicznych w ogóle turystów odwiedzających region	%	15,9	16,1	16,5	15,8	b.d.
549.	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona	ha	1 129 432	1 129 458	1 129 487	1 129 519	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
550.	Przeciętny czas pobytu turystów w poszczególnych typach obiektów	dni	2,6	2,6	2,6	2,5	b.d.
	- hotele	dni	1,9	2,0	2,0	2,0	b.d.
	- motele	dni	1,3	1,6	1,9	1,2	b.d.
	- pensjonaty	dni	2,3	2,5	2,4	2,5	b.d.
	- inne obiekty hotelowe	dni	2,3	2,3	2,1	2,2	b.d.
	- domy wycieczkowe	dni	1,6	b.d.	b.d.	4,0	b.d.
	- schroniska młodzieżowe	dni	3,6	3,6	1,6	3,9	b.d.
	- szkolne schroniska młodzieżowe	dni	3,1	2,7	2,8	2,9	b.d.
	- ośrodki wczasowe	dni	4,5	4,7	4,9	4,6	b.d.
	- ośrodki kolonijne	dni	7,7	6,4	6,6	5,6	b.d.
	- ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	dni	4,2	3,6	4,5	3,8	b.d.
	- domy pracy twórczej	dni	2,6	b.d.	b.d.	2,6	b.d.
	- zespół domków turystycznych	dni	3,3	4,8	4,1	3,6	b.d.
	- kempingi	dni	2,5	2,3	2,5	2,7	b.d.
	- pola biwakowe	dni	3,9	3,9	3,5	3,8	b.d.
	- hostele	dni	1,9	b.d.	b.d.	1,3	b.d.
	- zakłady uzdrowiskowe	dni	12,0	b.d.	b.d.	11,8	b.d.
	- pokoje gościnne	dni	b.d.	3,3	3,0	3,2	b.d.
	- kwatery agroturystyczne	dni	b.d.	4,1	3,8	3,7	b.d.
	- pozostałe niesklasyfikowane	dni	3,9	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
551.	Stopień wykorzystania miejsc noclegowych netto w turystycznych obiektach noclegowych	%	28,5	27,4	28	29,1	b.d.
552.	Struktura obiektów zbiorowego zakwaterowania i miejsc noclegowych	obiekt/ miejsce	386/ 37 810	487/ 39 437	489/ 40 775	496/ 39 820	b.d.
	- hotele	obiekt/ miejsce	97/ 10 361	101/ 10 699	107/ 11 994	110/ 12 830	b.d.
	- motele	obiekt/ miejsce	4/ 93	4/ 89	4/ 88	3/ 49	b.d.
	- pensjonaty	obiekt/ miejsce	27/ 835	27/ 871	28/ 908	28/ 952	b.d.
	- inne obiekty hotelowe	obiekt/ miejsce	53/ 3 457	58/ 3 471	56/ 3 395	56/ 2 971	b.d.
	- domy wycieczkowe	obiekt/ miejsce	3/ 3	b.d.	b.d.	2/ 2	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
		miejsce	111			45	
	- schroniska młodzieżowe	obiekt/ miejsce	4/ 263	4/ 263	4/ 204	4/ 204	b.d.
	- szkolne schroniska młodzieżowe	obiekt/ miejsce	17/ 1 285	18/ 1 718	19/ 1 735	19/ 1 656	b.d.
	- ośrodki wczasowe	obiekt/ miejsce	51/ 5 942	44/ 5 069	38/ 4 340	32/ 3 436	b.d.
	- ośrodki kolonijne	obiekt/ miejsce	8/ 796	8/ 772	8/ 876	8/ 896	b.d.
	- ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	obiekt/ miejsce	20/ 3 183	18/ 3 084	16/ 2 840	15/ 2 567	b.d.
	- domy pracy twórczej	obiekt/ miejsce	1/ 124	b.d.	b.d.	1/ 129	b.d.
	- zespół domków turystycznych	obiekt/ miejsce	31/ 1 961	36/ 2 981	32/ 3 043	35/ 3 548	b.d.
	- kempingi	obiekt/ miejsce	16/ 1 640	16/ 1 714	15/ 1 771	13/ 1 484	b.d.
	- pola biwakowe	obiekt/ miejsce	21/ 1 420	19/ 1 235	18/ 1 199	17/ 1 375	b.d.
	- hostele	obiekt/ miejsce	1/ 472	b.d.	b.d.	1/ 31	b.d.
	- zakłady uzdrowiskowe	obiekt/ miejsce	2/ 472	b.d.	b.d.	1/ 395	b.d.
	- pokoje gościnne	obiekt/ miejsce	b.d.	31/ 516	33/ 637	36/ 593	b.d.
	- kwatery agroturystyczne	obiekt/ miejsce	b.d.	72/ 1 082	78/ 1 199	89/ 1 361	b.d.
	- pozostałe niesklasyfikowane	obiekt/ miejsce	30/ 5 836	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

**URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO**

10-562 Olsztyn, ul.Emilii Plater 1
T: +48 89 521 93 00
E: dpr@warmia.mazury.pl
W: www.wrota.warmia.mazury.pl